

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

IBE

*entuzjaści
edukacji*

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Agnieszka Białek

Jadwiga Fila

Piotr Zielonka

Wychowanie fizyczne w opiniach dyrektorów i nauczycieli

**Organizacja kształcenia,
podstawa programowa
i ocenianie uczniów
w szkołach podstawowych**

Warszawa, październik 2015

Autorzy:

Agnieszka Białek, Jadwiga Fila, Piotr Zielonka

Współpraca:

Agnieszka Rybińska, Jolanta Choińska-Mika, Agnieszka Jaszczak

Wzór cytowania:

Białek, A., Fila, J., Zielonka, P. (2015). *Wychowanie fizyczne w opiniach dyrektorów i nauczycieli. Organizacja kształcenia, podstawa programowa i ocenianie uczniów w szkołach podstawowych*. Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8

01-180 Warszawa

tel. (22) 241 71 00; www.ibe.edu.pl

© Copyright by: *Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa, 2015*

Publikacja opracowana w ramach projektu systemowego: *Badanie jakości i efektywności edukacji oraz instytucjonalizacja zaplecza badawczego*, współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, realizowanego przez Instytut Badań Edukacyjnych.

Egzemplarz bezpłatny

Spis Treści

1. Podsumowanie i wnioski	5
1.1. Ocena zmian	5
1.2. Organizacja zajęć i realizacja podstawy programowej w klasach I–III	7
Podział na grupy	8
Higiena i bezpieczeństwo	8
Kształtowanie sprawności fizycznej.....	8
Indywidualizacja zajęć	8
Opinie nauczycieli o umiejętnościach uczniów na koniec I etapu edukacyjnego.....	8
1.3. Organizacja zajęć i realizacja podstawy programowej w klasach IV–VI.....	9
Liczba godzin	9
Diagnoza potrzeb.....	9
Oferta zajęć	10
Nabór uczniów do grup.....	10
Ocena rozwoju motorycznego na koniec II etapu	10
2. Wprowadzenie	12
2.1. Założenia zmian w podstawie programowej z 2008 r.	12
2.2. Cele badania	18
2.3. Metodologia badania	19
2.3.1. Badanie ilościowe	19
Dobór próby	19
Charakterystyka kwestionariusza	20
2.3.2. Badanie jakościowe	20
Charakterystyka scenariusza wywiadu.....	20
2.4. Realizacja badania	20
A. Badanie ilościowe.....	20
B. Badanie jakościowe	21
2.5. Ważenie danych.....	21
2.6. Charakterystyka respondentów.....	22
3. Opinie nauczycieli i dyrektorów szkół o zmianach w podstawie programowej	25
3.1. Ogólna ocena zmian w podstawie programowej	25
3.2. Podział treści nauczania na bloki tematyczne	26
3.3. Organizacja zajęć.....	27
3.4. Zasady oceniania	28
3.5. Dopuszczanie programu nauczania.....	29
3.6. Promowanie postaw i zachowań prozdrowotnych	30
3.7. Zajęcia do wyboru	32
3.8. Postrzegane trudności we wdrażaniu podstawy programowej	33

4. Organizacja zajęć z wychowania fizycznego w praktyce szkolnej.....	34
4.1. Infrastruktura sportowa szkoły	35
4.2. Frekwencja uczniów na zajęciach.....	41
4.3. Organizacja zajęć w klasach I–III.....	47
4.3.1. Liczba godzin	47
4.3.2. Przygotowanie uczniów do zajęć.....	48
4.3.3. Bezpieczeństwo	49
4.4. Organizacja zajęć w klasach IV–VI	49
4.4.1. Organizacja zajęć.....	49
4.5. Oferta zajęć do wyboru	52
4.6. Dostosowywanie zajęć do potrzeb uczniów.....	57
4.7. Opinie o skuteczności zajęć wychowania fizycznego	58
5. Opinie nauczycieli o umiejętnościach uczniów.....	60
5.1. Opinie nauczycieli o umiejętnościach uczniów na koniec I etapu edukacyjnego	60
5.2. Opinie o zdolnościach motorycznych uczniów klas IV–VI	62
5.3. Sporty całego życia i wypoczynek.....	63
5.4. Bezpieczna aktywność fizyczna i higiena osobista	64
6. Zmiany w podstawie programowej proponowane przez nauczycieli.....	65
6.1. I BLOK TEMATYCZNY – ZMIANY ORGANIZACYJNE	66
1. Zwiększenie liczby godzin WF	66
2. Zmniejszenie liczebności grup.....	67
3. Podział zajęć WF na grupy ze względu na możliwości (dziewczęta i chłopcy)	68
4. Prowadzenie WF w nauczaniu zintegrowanym przez nauczyciela WF	69
5. Zmiany w finansowaniu	69
6.2. II BLOK TEMATYCZNY – ZMIANY DYDAKTYCZNE.....	70
1. Rozszerzenie oferty zajęć w tym obowiązkowe zajęcia pływania i gimnastykę korekcyjną ..	70
2. Dopasowanie programu nauczania	71
3. Zmiana systemu oceniania na system zaliczeniowy	71
4. Obniżenie wymagań praktycznych	72
5. Wyłączenie z WF edukacji zdrowotnej i utworzenie oddzielnych zajęć	73
6. Zmiany nie są konieczne	73
6.3. III BLOK TEMATYCZNY – OPINIE NAUCZYCIELI O NOWEJ PODSTAWIE PROGRAMOWEJ.....	74
1. Podstawa programowa jest dobra/spelnia moje oczekiwania	74
2. Podstawa programowa dostosowana do możliwości uczniów	75
3. Trudności z realizacją zapisów podstawy programowej (lokalowe, finansowe, brak sprzętu).....	76
4. Uczniowie są zbyt młodzi, by wybierać samodzielnie zajęcia	77
5. Zwiększenie autonomii programowej szkoły i nauczycieli.....	77
6. Inne uwagi	78
7. Bibliografia.....	79

1. Podsumowanie i wnioski

1.1. Ocena zmian

Z przeprowadzonego badania wynika, że wprowadzone w 2009 r. **zmiany w podstawie programowej wychowania fizycznego są dobrze oceniane przez nauczycieli. Nauczyciele pozytywnie oceniają także zalecenia dotyczące realizacji podstawy programowej oraz oceniania uczniów.** Dobrze oceniano także dowartościowanie wysiłku i zaangażowania, jakie uczeń wkłada działalność rekreacyjną lub sportową szkoły i środowiska. Włączenie do oceny takich aspektów pozasportowych jak obecność na zajęciach i zaangażowanie działa motywująco na uczniów. Zajęcia WF uczą współpracy też z rówieśnikami, budują poczucie bezpieczeństwa poprzez współdziałanie w grupie rówieśniczej oraz zwiększają wiarę uczniów w ich możliwości.

Nowością w podstawie programowej był także podział treści nauczania na bloki tematyczne. Nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej (86%) nieco częściej uznali podział treści nauczania na bloki tematyczne za ważny (połączone odpowiedzi „zdecydowanie ważna zamiana” i „raczej ważna zmiana”), niż nauczyciele wychowania fizycznego (79%).

Podstawa programowa wprowadziła także wymóg **współpracy między nauczycielem a dyrektorem szkoły**, który obecnie opiniuje i zatwierdza na wniosek nauczyciela program nauczania WF. Zaletą tych rozwiązań jest większa wiedza dyrektora o planach nauczania i lepsze możliwości monitorowania postępów jego realizacji. Słabością jest poczucie braku kompetencji dyrektorów szkoły w sprawach wychowania fizycznego.

Istotną zmianą jest także **wprowadzenie zajęć do wyboru przez uczniów. Ten element reformy programowej wzbudza najwięcej kontrowersji. Wyniki badania pokazują, że nie we wszystkich badanych szkołach zapisy podstawy w obszarze organizacji zajęć do wyboru przez uczniów zostały zrealizowane.** Jak pokazują odpowiedzi nauczycieli WF, najpopularniejszą formą organizacji lekcji są 4 godziny WF prowadzone w systemie klasowo-lekcyjnym (64%). W dalszej kolejności nauczyciele wskazywali na model 3 godziny w systemie klasowo-lekcyjnym i jedna godzina do wyboru przez uczniów (18%). Model mieszany – dwie godziny w systemie klasowo-lekcyjnym i dwie godziny do wyboru uczniów wskazało (15%). Inne formy organizacji zajęć nie przekroczyły 3% wskazań. **Najważniejszym czynnikiem wpływającym na ofertę zajęć do wyboru jest infrastruktura szkoły.** Zdecydowana większość szkół, w których przeprowadzono badanie, dysponuje salą gimnastyczną (88%) oraz boiskiem zewnętrznym do sportów zespołowych (87%). Nieco ponad jedna trzecia (37%) szkół posiada instalacje zewnętrzne do treningu lekkiej atletyki (np. piaskownicę do skoku w dal, bieżnię itp.). Jedynie 5% badanych placówek posiada na swoim terenie basen – a zajęcia z nauki pływania były najczęściej realizowanymi zajęciami do wyboru przez uczniów. W części szkół lekcje WF prowadzone są – w szczególności w małych szkołach – w holu, korytarzu lub sali lekcyjnej, która jest zaadoptowana do tego celu. Inne miejsca, które sezonowo są wykorzystywane do prowadzenia lekcji WF-u to: lodowisko, mała sala gimnastyczna do ćwiczeń korekcyjnych, boisko Orlik, park, plac zabaw, stoły do tenisa stołowego. Szkoły, które nie posiadają własnego zaplecza sportowego, często wynajmują zewnętrzne obiekty sportowe. Najczęściej jest to basen, (27%) lub sala gimnastyczna

(11%). Nieco rzadziej boisko zewnętrzne (9%) oraz instalacje do treningu lekkiej atletyki (4%). Według niemal dwóch trzecich badanych (60%) szkoła, w której pracują, nie wynajmuje żadnych obiektów, a do prowadzenia zajęć WF wykorzystuje wyłącznie obiekty szkolne. W niektórych przypadkach szkoły udostępniały nieodpłatnie obiekty sportowe uczniom i młodzieży szkolnej poza obowiązkowymi zajęciami szkolnymi. Najczęściej udostępniano boisko zewnętrzne (84% wskazań) oraz salę gimnastyczną (66%). Co czwarta szkoła (27%) udostępniała także zewnętrzne obiekty do lekkiej atletyki. W 3% szkół uczniowie nie mogli korzystać z żadnego obiektu sportowego szkoły poza wyznaczonymi zajęciami szkolnymi.

Jakkolwiek nauczyciele zgadzają się z merytorycznymi zmianami organizacji zajęć, to jednak wskazują na trudności w organizacji zajęć do wyboru przez uczniów. Najczęściej wskazywano na brak odpowiedniego zaplecza sportowego lub ograniczenia finansowe. Wymieniono także braki kadrowe: brak specjalisty, który mógłby prowadzić takie zajęcia. W małych szkołach organizacja lekcji WF zgodnej z zainteresowaniami czy oczekiwaniami uczniów jest nierealna ze względu na niewielką liczbę uczniów. Wśród wymienianych problemów znalazła się także kwestia organizacji i finansowania dojazdu dzieci do obiektów sportowych.

Na podstawie wywiadów **wyodrębnione zostały trzy modele organizacji zajęć do wyboru przez uczniów: zajęcia realizowane w szkole, poza szkołą oraz model mieszany. Wybór modelu wiązał się z różnym sposobem finansowanie zajęć.** Część zajęć odbywających się cyklicznie i organizowanych poza szkołą była całkowicie finansowana ze środków jednostek samorządu terytorialnego. Najczęściej była to nauka pływania odbywająca się w obiektach, których właścicielem są samorządy. Był również inny model finansowania – mieszany, w którym koszty wynajęcia obiektu ponosił organ prowadzący, a część kosztów, np. koszty transportu, ponosili, w formie dobrowolnych składek, rodzice dzieci. Zajęcia wewnątrzszkolne prowadzone na obiektach należących do szkoły nie były obciążone dodatkowymi kosztami.

Osoby prowadzące zajęcia do wyboru przez uczniów to z reguły nauczyciele WF, zatrudnieni w szkole. Jeśli szkoła oferowała uczniom zajęcia na obiektach pozaszkolnych, nauczyciele WF występowali jako opiekunowie grupy i byli wspierani np. przez instruktorów pływania zatrudnionych na pływalni. Dyrektorzy podawali pozytywne przykłady współpracy szkół z organem prowadzącym, gdzie samorząd zatrudnia dodatkowo animatora sportowo-rekreacyjnego, który współpracuje z nauczycielami WF w szkołach i lokalnymi klubami sportowymi, w celu organizacji imprez sportowo-rekreacyjnych czy też zawodów sportowych.

Zakres i forma realizowanych zajęć jest ściśle związana z programem nauczania. Program nauczania ma **szczególne znaczenie dla późniejszego opracowywania przez szkołę oferty zajęć do wyboru przez uczniów oraz oceniania uczniów oraz motywowania ich do aktywności fizycznej.**

Program nauczania, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej, dopuszcza do użytku w szkole dyrektor szkoły na wniosek nauczyciela lub zespołu nauczycieli. Mimo korzystnych zdawałoby się zmian proceduralnych, dopuszczanie programu nauczania jest postrzegane przez dyrektorów jako dodatkowy obowiązek. Zdaniem rozmówców rzetelniejszej oceny programów nauczania dokonaliby metodycy. Należy przypuszczać, iż takie wypowiedzi były podyktowane poczuciem braku kompetencji dyrektorów w obszarze wychowania fizycznego. Dyrektorzy przyznawali jednak, że zapoznanie się z programem przed jego zatwierdzeniem ułatwia im późniejszy nadzór na realizacją jego założeń, w szczególności, że program nauczania uwzględnienia bieżące potrzeby i oczekiwania uczniów,

specyfikę i dostęp szkoły do infrastruktury sportowej, kwalifikację nauczycieli oraz tradycji środowiska szkolnego.

Wprowadzanie autorskich, innowacyjnych technik i sposobów prowadzenia lekcji WF jest bardzo rzadkie. W wielu szkołach, nauczyciele WF nie tworzą autorskich programów nauczania, lecz raczej modyfikują programy nauczania

Ponad połowa (57%) nauczycieli WF zgodziła się ze stwierdzeniem, iż niewłaściwie prowadzone zajęcia na wcześniejszych etapach edukacyjnych skutkują większą liczbą zwolnień z lekcji WF na późniejszych etapach edukacyjnych. Zdaniem części nauczycieli wychowania fizycznego problemy ze zwolnieniami lekarskimi biorą się ze sposobu prowadzenia zajęć z wychowania fizycznego w klasach I–III **Często pojawiała się opinia, że zajęcia w klasach I–III powinny być prowadzone przez specjalistów, nie tak jak to miejsce obecnie – przez nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej.**

Dyrektorzy pozytywnie wypowiadali się na temat włączenia treści dotyczących zachowań prozdrowotnych do podstawy programowej wychowania fizycznego. Jednak część nauczycieli deklaruje trudności w interpretacji i realizacji odpowiednich wymagań podstawy, a część sugeruje, że odpowiednie zapisy powinny zostać przesunięte do części podstawy programowej dotyczącej nauczania przyrody.

Nauczyciele i dyrektorzy szkół pozytywnie wypowiadali się o zmianie dotyczącej oceniania uczniów. Obecnie brane są pod uwagę indywidualne możliwości dzieci i wysiłek oraz zaangażowanie włożone w zajęcia, a nie konkretne wyniki sportowe. 72% nauczycieli WF i 64% edukacji wczesnoszkolnej uznało dostosowanie kryteriów ocen do możliwości uczniów za zdecydowanie ważną zmianę. Zdaniem badanych włączenie do oceny aspektów pozasportowych (obecność na zajęciach, zaangażowanie, itp.) pozytywnie wpływa na wzrost motywacji uczniów do dalszej pracy.

Za najważniejszy czynnik utrudniający realizację zapisów podstawy programowej nauczyciele uznają brak infrastruktury sportowej w szkole – na problemy z infrastrukturą wskazywała połowa nauczycieli wychowania fizycznego. Nieco mniej liczna grupa nauczycieli (43%) wskazuje na zbyt dużą liczebność uczniów, jako przeszkodę. Wśród istotnych trudności wskazywano także trudności natury finansowej oraz postawy rodziców, które, zdaniem nauczycieli, utrudniają wprowadzenie zmian wybrało odpowiednio 37% i 36% respondentów.

1.2. Organizacja zajęć i realizacja podstawy programowej w klasach I–III

W klasach I–III nauczyciele mają dużo większą swobodę w organizacji czasu, jaki poświęcają dzieci na poszczególne aktywności niż późniejszych etapach edukacyjnych. Zdecydowana większość (80%) nauczycieli uczących w klasach I–III deklaruje, że na kształtowanie sprawności ruchowej przeznaczają 3 godziny lekcyjne tygodniowo. 7% nauczycieli przeznaczają na to 1 godzinę mniej (2h/tydz). Taki sam odsetek nauczycieli deklaruje, że przeznaczają na ten obszar kształcenia 1 godzinę więcej (4h/tydz).

Podział na grupy

Niemal dwie trzecie nauczycieli uczących w klasach I–III deklaruje, że dzieli uczniów na grupy. Najczęściej stosowanym kryterium są zainteresowania uczniów (50% wskazań). Nieco rzadziej (43% nauczycieli) dokonuje się podziału na podgrupy, bazując na obserwacji możliwości motorycznych uczniów. Tworzenie grup ze względu na płeć stosuje co czwarty nauczyciel w klasach I–III (24% wskazań).

Higiena i bezpieczeństwo

Większość nauczycieli (97% wskazań) deklaruje, że uczniowie przebierają się w strój sportowy przed zajęciami z WF. Niestety nadal istnieją szkoły, w których nie ma w szkole przystosowanego miejsca – 37% nauczyciel wskazało salę lekcyjną. Najczęściej uczniowie przebierają się w oddzielnych szatniach dla chłopców i dla dziewcząt (43%). W co dziesiątej szkole szatnie są koedukacyjne lub uczniowie przebierają się w innych miejscach (po 10% wskazań), najczęściej wskazywane były: korytarz, łazienki, sala gimnastyczna, klasy lekcyjne, wnęki na korytarzach wyposażone w ławeczki i wieszaki.

Kształtowanie sprawności fizycznej

Deklarowane przez nauczycieli formy aktywności są bardzo podobne do rodzajów aktywności wymienianych przez nauczycieli wychowania fizycznego uczących w klasach I–III. W obu grupach prawie wszyscy nauczyciele wskazali, iż stosują na lekcjach: gry i zabawy bieżne, rzutne, orientacyjno--porządkowe oraz skoczne.

Indywidualizacja zajęć

Różnorodne potrzeby uczniów wymagają od nauczyciela wprowadzenia indywidualnego podejścia do ucznia w czasie zajęć sportowych. Jednym z czynników różnicujących może być nadwaga ucznia lub wolniejszy rozwój motoryczny. W tym przypadku nauczyciele WF uczący tego przedmiotu na pierwszym etapie edukacyjnym istotnie częściej indywidualizują zadania tak, by dziecko było w stanie wykonać zadanie w uproszczonej wersji niż nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej (57% nauczycieli WF i 42% nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej). Wzrost ucznia (niski bądź wysoki) nie wpływa na częstszą indywidualizację zajęć sportowych. Mniej niż ¼ nauczycieli dopasowuje indywidualnie zajęcia do uczniów ze względu na ten czynnik. Dysfunkcje narządów ruchu uczniów są powodem do stosowania indywidualizacji dla 33% nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej oraz 39% nauczycieli WF.

Opinie nauczycieli o umiejętnościach uczniów na koniec I etapu edukacyjnego

W ocenie wszystkich nauczycieli, uczniowie spełniają niemal wszystkie wymagania zapisane w podstawie programowej. Jedynym wymaganiem podstawy programowej, którego osiągnięcie sprawia trudności, jest wymaganie odnoszące się do nauki jazdy na rowerze. Z wypowiedzi nauczycieli wynika, że interpretują oni zapisy podstawowej literalnie, podczas gdy odstawa programowa stwierdza jedynie, że „w zakresie sportów całego życia i wypoczynku [uczeń]... jeździ np. na rowerze wrotkach; przestrzega zasad poruszania się po drogach.”

1.3. Organizacja zajęć i realizacja podstawy programowej w klasach IV–VI

Liczba godzin

Na drugim etapie edukacyjnym (w klasach IV–VI) możliwe jest elastyczne dopasowanie sposobu realizacji godzin zajęć z wychowania fizycznego. Dyrektor szkoły, po konsultacjach z nauczycielami oraz organem prowadzącym, decyduje, w jakiej formie realizowane będą zajęcia z wychowania fizycznego. Zgodnie z podstawą programową, w klasach IV–VI powinny być zrealizowane 4 godziny zajęć WF tygodniowo.

Okazuje się, że nie ma istotnych różnic w sposobie realizacji tych zajęć w klasach IV, V i VI. W każdym przypadku ponad połowa nauczycieli (kolejno: 63%, 64% i 65%) wskazała, iż w ich szkole zajęcia WF są realizowane w formie 4 godzin klasowo-lekcyjnych. Niemal jedna piąta (18%) nauczycieli wskazała model 3 + 1 – 3 godziny klasowo-lekcyjne, jedna zajęcia do wyboru). Mniej liczna grupa nauczycieli (15-16%) wskazała, iż uczniowie mają do wyboru 2 godziny lekcyjne w ramach zajęć WF.

Nawet jeśli zajęcia z WF są realizowane w **formie dającej uczniom możliwość wyboru, godziny do wyboru najczęściej realizowane są jako zajęcia lekcyjne**. Zaledwie 2% nauczycieli wskazało, iż zajęcia do wyboru realizowane są w formie zajęć pozalekcyjnych.

Realizacja zajęć do wyboru przez uczniów poza szkołą, wymaga od szkoły i organów prowadzących zaangażowania dodatkowych zasobów ludzkich jak i środków finansowych. Niekiedy koszty takiej formy realizacji zajęć ponoszą rodzice w formie dobrowolnych składek (np. koszty dojazdów), rodzice angażują się także w zapewnienie dodatkowej opieki w czasie przejazdów i zajęć. Ponieważ nie ma prawnej możliwości finansowania przez rodziców dojazdu na obowiązkowe zajęcia edukacyjne czy zapewniania opieki w czasie przejazdów i zajęć realizowanych poza szkołą, tego typu rozwiązania za często wynikiem decyzji podejmowanych przez samych rodziców.

Diagnoza potrzeb

Czynniki, które są brane pod uwagę przy formułowaniu oferty zajęć do wyboru przez uczniów, to przede wszystkim możliwości i zainteresowania sportowo-rekreacyjne uczniów. Nauczyciele, którzy prowadzą WF w klasach I–III, posiadają już pewną wiedzę na temat potrzeb uczniów. Natomiast nauczyciele, którzy nie mieli wcześniej możliwości obserwacji uczniów, diagnozę indywidualnych zainteresowań opierają na podstawie rozmów z uczniami.

Najczęściej wskazywaną przez nauczycieli formą diagnozy potrzeb były indywidualne rozmowy z uczniami (27% wskazań) oraz ankieta przeprowadzana wśród uczniów (26% wskazań).

Wpływ na kształt oferty ma również indywidualny stan zdrowia ucznia. Ponad 1/3 (37%) nauczycieli WF szukała informacji na temat kondycji fizycznej uczniów spośród informacji zawartych w karcie profilaktycznego badania lekarskiego ucznia. 31% deklaruje, iż ma dostęp do wszystkich informacji w niej zawartych. Co ważne, aż 23% nauczycieli WF nie posiada dostępu do informacji na temat stanu zdrowia ucznia.

Oferta zajęć

Na kształt oferty zajęć do wyboru, zdaniem nauczycieli WF największy wpływ mają zainteresowania uczniów (99% wskazań). 90% respondentów wskazało uzdolnienia sportowe uczniów w danej dyscyplinie oraz dostęp do obiektów sportowych. Często były także wskazywane potrzeby zdrowotne uczniów (87%). Wskazywano też na rolę nauczyciela WF (71%) oraz tradycje szkoły (73%). Miejsce zamieszkania uczniów – według deklaracji 45% badanych – nie miało wpływu na kształt oferty.

W szkołach oferta zajęć do wyboru kierowana jest do większej grupy niż pojedynczych uczniów. W przypadku zajęć do wyboru przez uczniów indywidualizacja, czy raczej dostosowywanie do zainteresowań poszczególnych uczniów, raczej nie ma miejsca.

Nabór uczniów do grup

Podstawa programowa precyzuje sposób naboru uczniów na zajęcia do wyboru przez uczniów: **zajęcia ruchowe począwszy od IV klasy szkoły podstawowej powinny odbywać się częściowo w grupach zainteresowań – zgodnie z wyborem dokonany przez ucznia.** Potrzebne jest, szczególnie

w większych szkołach, opracowanie regulaminu zapisów na oferowane przez szkołę do wyboru zajęcia sportowe, rekreacyjne, turystyczne lub taneczne.

Według nauczycieli WF w zdecydowanej większości (82% wskazań) żaden dobór do grup nie obowiązuje i uczniowie mogą uczestniczyć w dowolnie wybranych zajęciach w ramach oferty przygotowanej przez szkołę. 7% nauczycieli deklaruje, iż w ich szkołach obowiązuje kolejność zgłoszeń spowodowana limitami dostępnych miejsc. Zaledwie w 3% przypadków wiek ucznia decyduje

o uczestnictwie w zajęciach – uczniowie starsi mają pierwszeństwo wyboru przed uczniami młodszymi.

Ocena rozwoju motorycznego na koniec II etapu

Podstawa programowa podkreśla integracyjny aspekt oraz konieczność rozwoju kompetencji organizacyjnych w zakresie sportów zespołowych. Do sportów, które zostały uznane za takie, które można uprawiać w formie rekreacyjnej przez całe życie, należą sporty zespołowe (np.: siatkówka, koszykówka).

Nauczyciele – na podstawie 11 stwierdzeń – ocenili umiejętności i wiedzę uczniów zdefiniowane w podstawie programowej wychowania fizycznego. W wyniku analizy wyodrębniono dwa wymiary: umiejętności uczniów w ocenie własnych osiągnięć sportowych oraz rozwój motoryczny uczniów. Na ocenę poziomu umiejętności uczniów w zakresie samooceny dokonań sportowych oraz rozwoju motoryczny nie koreluje z płcią, stopniem awansu zawodowego nauczycieli ani stażem pracy.

Ocena kompetencji uczniów w obszarze „sporty całego życia i wypoczynek”, oparta została o 8 stwierdzeń. Utworzono dwa wymiary: umiejętności indywidualne uczniów w sportach zespołowych oraz rozwój kompetencji organizacyjno-integracyjnych, które poddano testom statystycznym. Analiza wykazała, że ocena indywidualnych umiejętności uczniów w sportach zespołowych oraz rozwój

kompetencji organizacyjno-integracyjnych również i w tych obszarach nie koreluje z płcią, stopniem awansu zawodowego nauczycieli ani stażem pracy.

Wskazania nauczycieli pokazują, iż w obszarze kompetencji organizacyjnych największą trudnością uczniowie mają z organizacją zabaw oraz z omawianiem zasad aktywnego wypoczynku. Natomiast spośród umiejętności indywidualnych koniecznych do uprawiania integracyjnych sportów zespołowych, odbijanie piłki oburącz pozostaje dla uczniów największym wyzwaniem.

Istotną kwestią podczas zajęć WF jest bezpieczeństwo. Zaledwie jedna trzecia (32%) nauczycieli stwierdziła, że „zdecydowana większość uczniów” potrafi omówić sposoby postępowanie w sytuacji zagrożenia. Ocena zasad bezpieczeństwa podczas aktywności fizycznej nie koreluje z płcią, stopniem awansu zawodowego nauczycieli ani stażem pracy.

2. Wprowadzenie

2.1. Założenia zmian w podstawie programowej z 2008 r.

Zajęcia z wychowanie fizycznego są dla większości dzieci i młodzieży w wieku szkolnym podstawową oraz jedyną zorganizowaną formą systematycznej aktywności fizycznej. Zajęcia wychowania fizycznego są więc kluczowe dla rozwoju i zdrowia, kształtując podstawowe umiejętności ruchowe i szereg postaw i kompetencji. Edukacja w zakresie wychowania fizycznego uległa w ostatnich dekadach znacznemu przeobrażeniu. Przeniesiono środek ciężkości z wysokiej sprawności fizycznej uczniów, związanej głównie z osiągnięciami sportowymi, na sprawność związaną ze zdrowym trybem życia. We współczesnym rozumieniu celów wychowania fizycznego powinno ono zapewniać dzieciom solidne fundamenty zdrowia, sprawności fizycznej, kształtować nawyki oraz uczyć czerpania przyjemności z aktywności ruchowej.

Podstawa programowa z 2008 r definiuje wychowanie fizyczne jako ważny obszar edukacyjny, rozwojowy i zdrowotny¹. Podstawa programowa podkreśla znaczenie wychowania fizycznego (WF) jako przedmiotu, który łączy rozwój fizyczny, psychiczny i społeczny oraz zdrowie uczniów i kształtuje obyczaj aktywności fizycznej i troski o zdrowie w okresie całego życia. Na nauczycielach WF oraz dyrektorach szkół spoczywa odpowiedzialność, by założenia te przekuć na praktykę szkolną.

Wprowadzone w 2008 r. i wdrażane od 2009 r. rozwiązania zapisane w podstawie programowej i powiązanych z nią aktów prawnych wprowadziła kilka istotnych zmian praktyki szkolnej w obszarze wychowania fizycznego. Zmiany te dotyczyły przede wszystkim podziału treści nauczania na bloki tematyczne: diagnozę sprawności fizycznej i rozwoju fizycznego, trening zdrowotny, sporty całego życia i wypoczynek, bezpieczną aktywność fizyczną i higienę osobistą oraz sport i taniec. Ale były one też realizowane poprzez zapisy innych aktów prawnych. Z punktu widzenia realizacji podstawy programowej wychowania fizycznego szczególne znaczenie mają:

- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych,
- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego,

¹ Przez nową podstawę programową rozumiemy w tym raporcie podstawę programową wprowadzoną rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. 2009 nr 4 poz. 17). Formalnie została ona uchylona rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r., które zmieniono rozporządzeniem z dnia 30 maja 2014 r., ale zmiany te nie wprowadziły istotnych zmian w zapisach odnoszących się do wychowania fizycznego (z wyjątkiem zmiany z 2014 r., w której zrezygnowano z wydzielenia wymagań na koniec pierwszej klasy szkoły podstawowej).

- rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych.

Podstawa programowa z 2008 r. oraz rozporządzenie w sprawie dopuszczalnych form realizacji obowiązkowych zajęć wychowania fizycznego wprowadziła kilka istotnych zmian w obszarze organizacji i prowadzenia zajęć wychowania fizycznego na wszystkich etapach edukacji. Ważnym rozwiązaniem było wprowadzenie w wychowaniu fizycznym na II, III i IV etapie edukacyjnym **zajęć do wyboru, w tym zajęć „rekreacyjno-zdrowotnych”**, które powinny umożliwiać aktywność fizyczną służącą zdrowiu. Stwarzając możliwość uczniom, wzięcia odpowiedzialności i współtworzenia programu nauczania z wychowania fizycznego, zakładano, iż takie działanie: *stwarza (...) szansę na zwiększenie zainteresowania uczniów formami aktywności fizycznej uwzględniającymi m.in. ich potrzeby zdrowotne. Może to przyczynić się do ograniczenia nadmiernej obecności liczby zwolnień lekarskich z tych zajęć.*²

Kolejną istotną zmianą w zakresie wychowania fizycznego **było nieokreślenie tygodniowej liczby godzin przeznaczonych na poszczególne obowiązkowe zajęcia edukacyjne**. W zamian określony został minimalny wymiar godzin na danym etapie edukacyjnym przeznaczonych na realizację poszczególnych obowiązkowych zajęć edukacyjnych. Zgodnie z odpowiednim rozporządzeniem na dyrektorze szkoły spoczywa obowiązek, że przeprowadzona zostanie wymagana liczba godzin łącznie w ciągu trzech lat (nie mniejszej niż wymienione w ramowym planie nauczania)³.

Szczególnie ważne zmiany dla praktyki wychowania fizycznego dotyczą zapisu treści nauczania w języku wymagań szczegółowych, czyli wskazania zadań, z którymi każdy przeciętny uczeń powinien poradzić sobie na zakończenie kolejnych etapów edukacji, oraz poszerzenia treści wychowania fizycznego o wymagania szczegółowe z zakresu edukacji zdrowotnej. Poprzednia podstawa programowa nie precyzowała szczegółowo wymagań edukacyjnych dotyczących wychowania fizycznego, wobec czego obowiązek sformułowania założeń dla osiągnięć uczniów spadał na autora programu wychowania fizycznego. Skutkowało to większą niż w innych dziedzinach szkolnej edukacji różnorodnością programów nauczania. Skutek był odwrotny od zamierzonego, bowiem takie praktyki doprowadzały do sytuacji, w której uczniowie z różnych oddziałów tej samej szkoły rozwijali umiejętności, ale na różnym poziomie i niejednokrotnie nie takie same.

Wymagania szczegółowe zostały pogrupowane w bloki tematyczne. Dla zadań z zakresu wychowania fizycznego jest to sześć obszarów: sprawność i aktywności fizycznej oraz rozwój fizyczny, trening zdrowotny, sporty całego życia i wypoczynek, bezpieczna aktywność fizyczna i higiena osobista, sport oraz taniec.

Niemal wszystkie bloki tematyczne powtarzają się na kolejnych etapach edukacji, wyznaczając zakres umiejętności uczniów. Wymagania określone w podstawie programowej dla pierwszego i drugiego etapu edukacji w zakresie wychowania fizycznego przedstawiono w tabeli 1.

² Komentarz do podstawy programowej przedmiotu wychowanie fizyczne, t.8, str. 53

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 7 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych.

I etap edukacyjny

Tabela 1. Wymagania szczegółowe – Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna

Zakres sprawności fizycznej	<ul style="list-style-type: none">• realizuje marszobieg trwający co najmniej 15 minut;• umie wykonać próbę siły mięśni brzucha oraz próbę gibkości dolnego odcinka kręgosłupa;
Zakres treningu zdrowotnego	<ul style="list-style-type: none">• przyjmuje pozycje wyjściowe i ustawienia do ćwiczeń oraz wykonuje przewrót w przód,• skacze przez skakankę, wykonuje przeskoki jedno- i obunóż nad niskimi przeszkodami,• wykonuje ćwiczenia równoważne bez przyboru, z przyborem i na przyrządzie
Zakres sportów całego życia i wypoczynku	<ul style="list-style-type: none">• posługuje się piłką: rzuca, chwytą, kozłuje, odbija i prowadzi ją,• jeździ np. na rowerze, na wrotkach;• przestrzega zasad poruszania się po drogach,• bierze udział w zabawach, minigrach i grach terenowych, zawodach sportowych, respektując reguły i podporządkowując się decyzjom sędziego,• wie, jak należy zachować się w sytuacjach zwycięstwa i radzi sobie z porażkami w miarę swoich możliwości
Zakres bezpieczeństwa i edukacji zdrowotnej	<ul style="list-style-type: none">• dba o higienę osobistą i czystość odzieży,• wie, jakie znaczenie dla zdrowia ma właściwe odżywianie się oraz aktywność fizyczna;• wie, że nie może samodzielnie zażywać leków i stosować środków chemicznych niezgodnie z przeznaczeniem;• dba o prawidłową postawę, np. siedząc w ławce, przy stole;• przestrzega zasad bezpiecznego zachowania się w trakcie zajęć ruchowych;• posługuje się przyborami sportowymi zgodnie z ich przeznaczeniem;• potrafi wybrać bezpieczne miejsce do zabaw i gier ruchowych;• wie, do kogo zwrócić się o pomoc w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia

II etap edukacyjny

1. Udział w aktywności fizycznej ukierunkowanej na zdrowie, wypoczynek i sport.
2. Stosowanie zasad bezpieczeństwa podczas aktywności fizycznej.
3. Poznawanie własnego rozwoju fizycznego i sprawności fizycznej oraz praktykowanie zachowań prozdrowotnych.

Tabela 2 Wymagania szczegółowe – Bezpieczne uczestnictwo w aktywności fizycznej o charakterze rekreacyjnym i sportowym ze zrozumieniem jej znaczenia dla zdrowia

Diagnoza sprawności fizycznej i rozwoju fizycznego	<ul style="list-style-type: none">• wykonuje bez zatrzymania marszowo-biegowy test Coopera;• wykonuje próby sprawnościowe pozwalające ocenić wytrzymałość tlenową, siłę mięśni posturalnych i gibkość dolnego odcinka kręgosłupa oraz z pomocą nauczyciela interpretuje uzyskane wyniki;• dokonuje pomiarów wysokości i masy ciała oraz z pomocą nauczyciela interpretuje ich wyniki; ocenia własną postawę ciała
Trening zdrowotny	<ul style="list-style-type: none">• mierzy tętno w spoczynku i po wysiłku;• wymienia zasady i metody hartowania organizmu;• demonstruje po jednym ćwiczeniu kształującym wybrane zdolności motoryczne oraz ułatwiające utrzymywanie prawidłowej postawy ciała;• wykonuje próbę wielobojową składającą się z biegu, skoku i rzutu;• wykonuje przewrót w przód z marszu oraz przewrót w tył;• wykonuje prosty układ gimnastyczny
Sporty całego życia i wypoczynek	<ul style="list-style-type: none">• organizuje w gronie rówieśników zabawę, grę ruchową, rekreacyjną, stosując przepisy w formie uproszczonej;• stosuje w grze: kozłowanie piłki w biegu ze zmianą kierunku ruchu, prowadzenie piłki w biegu ze zmianą kierunku ruchu, podanie piłki oburącz i jednorącz, rzut piłki do kosza, rzut i strzał piłki do bramki, odbicie piłki oburącz sposobem górnym;

	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady aktywnego wypoczynku.
Bezpieczna aktywność fizyczna i higiena osobista	<ul style="list-style-type: none"> • omawia sposoby postępowania w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia; • korzysta bezpiecznie ze sprzętu i urządzeń sportowych; • stosuje zasady samoasekuracji; • omawia zasady bezpiecznego zachowania się nad wodą i w górach; • omawia sposoby ochrony przed nadmiernym nasłonecznieniem; • dobiera strój i obuwie sportowe do ćwiczeń w zależności od miejsca zajęć oraz warunków atmosferycznych
Sport	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego należy przestrzegać ustalonych reguł w trakcie rywalizacji sportowej; • uczestniczy w sportowych rozgrywkach klasowych w roli zawodnika, stosując zasady „czystej gry”: szacunku dla rywala, respektowania przepisów gry, podporządkowania się decyzjom sędziego, podziękowania za wspólną grę; • wyjaśnia zasady kulturalnego kibicowania.
Taniec	<ul style="list-style-type: none"> • wykonuje improwizację ruchową do wybranej muzyki; • wyjaśnia, jak należy zachować się na zabawie tanecznej, w dyskotecce.

Wymagania szczegółowe są tak zapisane, iż aby w miarę nabywania doświadczeń na kolejnych etapach edukacyjnych uczeń był zdolny do coraz bardziej samodzielnego działania: oprócz uczestnictwa w aktywności fizycznej uczeń powinien w czasie zajęć również pełnić rolę inicjatora i organizatora ćwiczeń, zabaw i gier ruchowych.

Obowiązkiem szkoły jest zapewnienie uczniom warunków realizacji wymagań szczegółowych opisanych w podstawie, tj.: uczestniczenia w kulturze fizycznej w okresie nauki szkolnej, a także po jej zakończeniu; inicjowania i współorganizowania aktywności fizycznej; dokonywania wyboru całonocnych form aktywności fizycznej; kształtowania prozdrowotnego stylu życia oraz dbałości o zdrowie. Powyższe zalecenia dotyczące warunków i sposobu realizacji powinny skłaniać do dokładnej **analizy warunków kształcenia w każdej szkole oraz do planowania przez dyrektorów i nauczycieli wraz z organami prowadzącymi szkoły rozwoju bazy materialnej tak, aby umożliwiała pełną realizację przewidzianych w podstawie programowej wymagań szczegółowych.** Szkoła powinna jednocześnie **rozwijać własną ofertę programową w odniesieniu do zajęć wychowania fizycznego, w tym zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych.** Dlatego też każdy twórca programu nauczania ma prawo poszerzania treści kształcenia, uwzględniając potrzeby i zainteresowania uczniów, a także lokalne tradycje w dziedzinie wychowania fizycznego.

Zmiana organizacji zajęć na II i III etapie edukacyjnym miała zapewnić bardziej efektywną i bliższą potrzebom uczniów realizację wychowania fizycznego w szkołach. Podczas zajęć klasowo-lekcyjnych realizowane są wymagania określone w podstawie programowej dla danego etapu edukacyjnego. Natomiast zajęcia do wyboru przez uczniów są zajęciami obowiązkowymi, jednak ich treść pozostanie fakultatywna – ze względu na wkład uczniów w skomponowanie zajęć na miarę swoich zainteresowań, oczekiwań i możliwości.

Konkretne rozwiązania w różnych szkołach mogą przybrać odmienną postać, w zależności od dotychczasowych doświadczeń szkół i nauczycieli w tym zakresie oraz w zależności od lokalnych warunków kształcenia. Ostatecznie o zakresie wyboru musi zdecydować dyrektor szkoły w porozumieniu z nauczycielami, uczniami i ich rodzicami. Zakres i stopień swobody wyboru dotyczącego obowiązkowych godzin zajęć wychowania fizycznego do wyboru przez uczniów jest tym większy, im wyższy jest etap edukacyjny, im większa jest dojrzałość uczniów.

Komentując zapisy podstawy, jej twórcy proponowali, by **wychowanie fizyczne było realizowane dwutorowo, czyli w oparciu o „strategię mieszaną”, łączącą „strategię wymuszania” (obowiązkowe zajęcia w systemie klasowo-lekcyjnym takie same dla wszystkich uczniów) ze „strategią oferowania” (obowiązkowe zajęcia do indywidualnego wyboru przez ucznia).** Zajęcia wychowania fizycznego w takim modelu powinny **odbywać się częściowo w grupach zainteresowań, zgodnie z wyborem dokonany przez ucznia,** co wymaga od szkół tworzenia własnej oferty zajęć uwzględniających różnorodne formy aktywności fizycznej w ramach grup do wyboru.

Drugim istotnym zagadnieniem warunkującym efektywną realizację celów podstawy programowej wychowania fizycznego jest kwestia oceniania. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562, z późn. zm.) podkreśla odmienną rolę wychowania fizycznego i stanowi, że **przy ustalaniu oceny osiągnięć edukacyjnych w zakresie wychowania fizycznego należy w szczególności brać pod uwagę wysiłek wkładany przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków**

wynikających ze specyfiki tych zajęć⁴. Sugestie zmiany oceniania postępów uczniów są także zawarte w podstawie programowej. Miarą wysiłku wkładanego przez uczniów w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki wychowania fizycznego może być systematyczność udziału w zajęciach wychowania fizycznego, czy też ich aktywność i zaangażowanie w trakcie zajęć. Wskaźnikiem aktywności natomiast może być wykonywanie zadań w trakcie zajęć na miarę możliwości ucznia.

2.2. Cele badania

Celem badania było poznanie opinii dyrektorów szkół podstawowych oraz nauczycieli wychowania fizycznego i edukacji wczesnoszkolnej – na temat zmian wprowadzonych do podstawy programowej z perspektywy ich wdrażania w praktyce szkolnej .

Badanie objęło następujące obszary:

- identyfikacja mocnych i słabych stron nowej podstawy programowej w opiniach dyrektorów i nauczycieli;
- zakres i sposoby dostosowania dotychczasowych treści nauczania WF do wymagań określonych w podstawie programowej;
- identyfikacja zapisów podstawy programowej najtrudniejszych do wprowadzenia z punktu widzenia nauczycieli WF, edukacji wczesnoszkolnej i dyrektorów;
- zebranie opinii nauczycieli o sprawności i aktywności fizycznej oraz rozwoju fizycznego.

Badanie opiera się przede wszystkim na opiniach dyrektorów i nauczycieli, które w wielu obszarach można traktować jako dość dobre przybliżenie rzeczywistej sytuacji w szkołach. Jednak w niektórych przypadkach, wnioski należy traktować z ostrożnością. Dotyczy to zwłaszcza deklaracji dotyczących podejmowanych przez nauczycieli działań, czy ich oceny kompetencji uczniów. Wiąże się to z tym, że między deklaracjami a faktycznymi działaniami może istnieć rozbieżność, na co wskazują prowadzone w przeszłości badania nauczycieli wychowania fizycznego (Frołowicz, 2002).

⁴ Warto przypomnieć, że nowe zasady oceniania obowiązują od września 2015 r. Przy ustalaniu oceny z zajęć wychowania fizycznego, oprócz wysiłku wkładanego przez ucznia w wykonywanie ćwiczeń, nauczyciel bierze również pod uwagę systematyczny udział ucznia w zajęciach oraz jego aktywność w działaniach szkoły na rzecz kultury fizycznej.

2.3. Metodologia badania

2.3.1. Badanie ilościowe

Dobór próby

Badanie zostało przeprowadzone na ogólnopolskiej reprezentatywnej próbie szkół podstawowych. Respondentami byli nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej i wychowania fizycznego. Operat losowania skonstruowano na podstawie danych Systemu Informacji Oświatowej (SIO) z września 2014 r., zawierającego listę wszystkich szkół podstawowych.

Z operatu wyłączone zostały szkoły specjalne, szkoły przy placówkach dyplomatycznych, opiekuńczo-wychowawczych, leczniczych itp. oraz szkoły prowadzące nauczanie jedynie w oddziałach klas I–III lub jedynie w oddziałach klas IV–VI (stanowiące 4,85% ogólnej liczby szkół).

Operat losowania podzielony został na warstwy uwzględniające cztery klasy wielkości miejscowości oraz podział na sześć regionów (jednostki NUTS1), w których mieszczą się szkoły.

Klasy wielkości miejscowości zdefiniowano w następujący sposób:

- wsie,
- miasta do 50 tys. mieszkańców,
- miasta między 50 tys. a 400 tys. mieszkańców,
- miasta powyżej 400 tys. mieszkańców oraz Trójmiasto i Konurbacja Śląska.

Do próby głównej wylosowanych zostało 300 szkół podstawowych proporcjonalnie do ich udziału w warstwach wyróżnionych w operacie (jednocześnie wylosowano próby rezerwowe na wypadek braku możliwości zrealizowania badania w szkole z próby głównej).

Do udziału w badaniu zapraszano wszystkich pracujących w szkole nauczycieli wychowania fizycznego i edukacji wczesnoszkolnej.

Tabela 2. Alokacja szkół pomiędzy warstwy wyróżnione ze względu na kategorię wielkości miejscowości oraz makroregion NUTS1.

	PL1	PL2	PL3	PL4	PL5	PL6	Ogółem
<i>Wieś</i>	39	39	57	29	15	29	208
<i>miasto do 50 tys. mieszkańców</i>	7	7	8	10	5	7	44
<i>miasto między 50 tys. a 400 tys. mieszkańców</i>	3	5	6	4	2	4	24
<i>miasto powyżej 400 tys. mieszkańców oraz Trójmiasto i Konurbacja Śląska</i>	7	11	0	2	2	2	24
Ogółem	56	62	71	45	24	42	300

Źródło: opracowanie własne IBE

Charakterystyka kwestionariusza

W badaniu wykorzystano ankietę wypełnianą przez Internet (CAWI). Kwestionariusz ankiety podzielono na dwa bloki tematyczne, z których pierwszy skierowany był do nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i tych nauczycieli WF, którzy uczą WF w klasach I–III. Drugi blok był adresowany do nauczycieli, którzy prowadzą zajęcia wychowania fizycznego w klasach IV–VI. Taki podział tematyczny dokonano ze względu na występujące różnice w wymaganiach podstawy programowej w zależności od etapu edukacyjnego. Pytania biograficzne dotyczyły wszystkich nauczycieli.

2.3.2. Badanie jakościowe

Dobierając szkoły, kierowano się zasadą, by w dobranej próbie szkół były placówki dość różnorodne. Szkoły do badania jakościowego zostały dobrane z populacji szkół podstawowych z bazy SIO. Szkoły wytypowane do badania jakościowego nie wzięły udziału w badaniu ilościowym.

Szkoły zostały wylosowane ze względu na wielkość szkoły (liczoną według liczby oddziałów w szkole) i typ gminy. W wyniku doboru uzyskano próbę składającą się z:

- 8 szkół małych (łącznie do 6 oddziałów w szkole) – w tym min 2 w gminie miejskiej
- 4 szkoły duże (łącznie 7-12 oddziałów w szkole) – w tym min 1 w gminie wiejskiej
- 4 szkoły średniej wielkości (łącznie 13 oddziałów i więcej)

Dobrana próba szkół składała się z 16 szkół o zróżnicowanej wielkości, zlokalizowanych w 16 województwach w gminach o różnej charakterystyce. Ostatecznie wywiady zrealizowano w 16 szkołach z dobranej próby. W każdej z nich przeprowadzono indywidualny wywiad pogłębiony z dyrektorem szkoły lub wyznaczonym zastępcą.

Charakterystyka scenariusza wywiadu

Wywiady z rozmówcami przeprowadzone zostały w oparciu o luźno strukturalizowany scenariusz, zapewniający rozmówcy pełną swobodę wypowiedzi. Scenariusz skomponowany był z 12 modułów, które odpowiadały zagadnieniom nowej podstawy programowej. W każdym z modułów znajdował się zestaw pytań pogłębiających badany temat.

2.4. Realizacja badania

A. Badanie ilościowe

Badanie zostało zrealizowane przez Instytut Badań Edukacyjnych w okresie od marca do maja 2015 roku. Rekrutacja szkół do badania przebiegała telefonicznie. W pierwszej kolejności kontaktowano się z sekretariatem szkoły, pozyskiwano zgodę dyrektora szkoły na przeprowadzenie badania. Dyrektorzy szkół odegrali kluczową rolę w badaniu, ponieważ dostarczali informacji o liczbie zatrudnionych nauczycieli wychowania fizycznego w ich szkole oraz koordynowali wysyłanie nauczycielom WF linków do internetowej ankiety.

Spośród 300 szkół, które wzięły udział w badaniu, 205 pochodziło z próby głównej, a 95 szkół z prób rezerwowych w tym 63 szkoły z pierwszej próby rezerwowej, 18 szkół z drugiej próby rezerwowej, 8 szkół z trzeciej próby rezerwowej, 4 szkoły z czwartej próby rezerwowej, 2 szkoły z piątej próby rezerwowej.

W trakcie realizacji badania ustalono, że w 300 szkołach objętych badaniem pracuje 1872 nauczycieli uczących WF, w tym 1262 nauczycieli nauczania zintegrowanego i 610 nauczycieli wychowania fizycznego. Rozesłano łącznie 1872 linki do ankiet. Badanie było uznawane za zrealizowane w danej szkole, jeśli przynajmniej jeden nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej oraz przynajmniej jeden nauczyciel WF uczący w klasach IV–VI wypełnili cały kwestionariusz badania. Ostatecznie w analizach uwzględnionoankiety wypełnione przez 1212 nauczycieli reprezentujących 300 szkół, w tym 838 nauczycieli uczących co najmniej jeden oddział klas I–III i 441 nauczycieli uczących co najmniej jeden oddział klas IV–VI. 67 nauczycieli biorących udział w badaniu uczyło, co najmniej jeden oddział klas

I–III oraz co najmniej jeden oddział klas IV–VI. Poziom realizacji badania wśród nauczycieli w szkołach, w których badanie zostało uznane za zrealizowane wyniósł 64,7%.

B. Badanie jakościowe

Równoległe do badania ilościowego rekrutowano szkoły do badania jakościowego. Po kontakcie telefonicznym, przesyłano za pomocą poczty elektronicznej list rekomendacyjny. W kolejnym etapie badacz kontaktował się ze szkołą i umawiał bezpośrednio z dyrektorem szkoły termin wywiadu.

2.5. Ważenie danych

Uzyskane wyniki poddano ważeniu. Waga szkoły wyliczona została zgodnie z probabilistycznym charakterem doboru próby szkół. Na jej podstawie skonstruowano trzy wagi poststratyfikacyjne używane w analizach: waga dla wszystkich nauczycieli biorących udział w badaniu, waga dla nauczycieli uczących klasy I–III oraz waga dla nauczycieli uczących klasy IV–VI. Przygotowanie wag dla nauczycieli wynika z tego, że w części szkół nie wszyscy nauczyciele wzięli udział w badaniu. Ze względu na bardzo nierówny poziom realizacji w poszczególnych szkołach korekta nie została zastosowana dla każdej ze szkół, lecz dotyczy rozkładów podstawowych zmiennych wśród wszystkich zrealizowanych ankiet. Sposób wyliczenia każdej z wag pozwolił na uzyskanie odzwierciedlenia udziałów nauczycieli w poszczególnych warstwach wyróżnionych ze względu na kategorię wielkość miejscowości szkoły i polegał na wykorzystaniu informacji zbieranych od szkół jeszcze przed wypełnianiem ankiet przez nauczycieli, co daje dobre przybliżenie udziału tych warstw w populacji.

Wszystkie trzy wagi pozwalają również na odzwierciedlenie udziału nauczycieli nauczania zintegrowanego (edukacji wczesnoszkolnej) i nauczycieli WF w każdej z kategorii wielkości miejscowości będącej warstwami w losowaniu szkół. W ważeniu nie uwzględniono wymiaru etatu nauczyciela (odpowiedzi osoby pracującej na niepełny etat miały przypisywaną taką samą wagę jak osoby pracującej na pełny etat) ani faktu, że ten sam nauczyciel mógł pracować w kilku szkołach (co zwiększało jego prawdopodobieństwo trafienia do próby). Wszystkie podane w raporcie odsetki odpowiedzi są wynikami ważonymi i należy je traktować jako reprezentatywne dla populacji nauczycieli uczących w szkołach podstawowych prowadzących nauczanie na dwóch etapach

edukacyjnych, odpowiednio: nauczycieli uczących WF w klasach I–VI, nauczycieli uczących WF w klasach I–III lub nauczycieli uczących WF w klasach IV–VI.

2.6. Charakterystyka respondentów

W badaniu ilościowym CAWI wzięło udział łącznie 1212 respondentów. Zdecydowanie najliczniejszą grupę stanowiły kobiety zajmujące się edukacją wczesnoszkolną (729 osób). W tej kategorii znalazło się tylko 5 mężczyzn. Grupa nauczycieli WF była wyraźnie zrównoważona pod względem płci (241 kobiet i 237 mężczyzn). W badaniu CAWI wzięło udział prawie dwukrotnie więcej nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej niż nauczycieli wychowania fizycznego.

Wśród nauczycieli klas I–III dominowali nauczyciele z ponad 20-letnim stażem pracy (284 osoby) i ponad 30-letnim (264 osoby). Wśród nauczycieli WF osoby z ponad 20-letnim stażem także stanowiły najliczniejszą grupę. Najliczniejszą kategorię w obu grupach (nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej i WF) stanowili nauczyciele dyplomowani, a więc osoby posiadające najwyższy stopień awansu zawodowego.

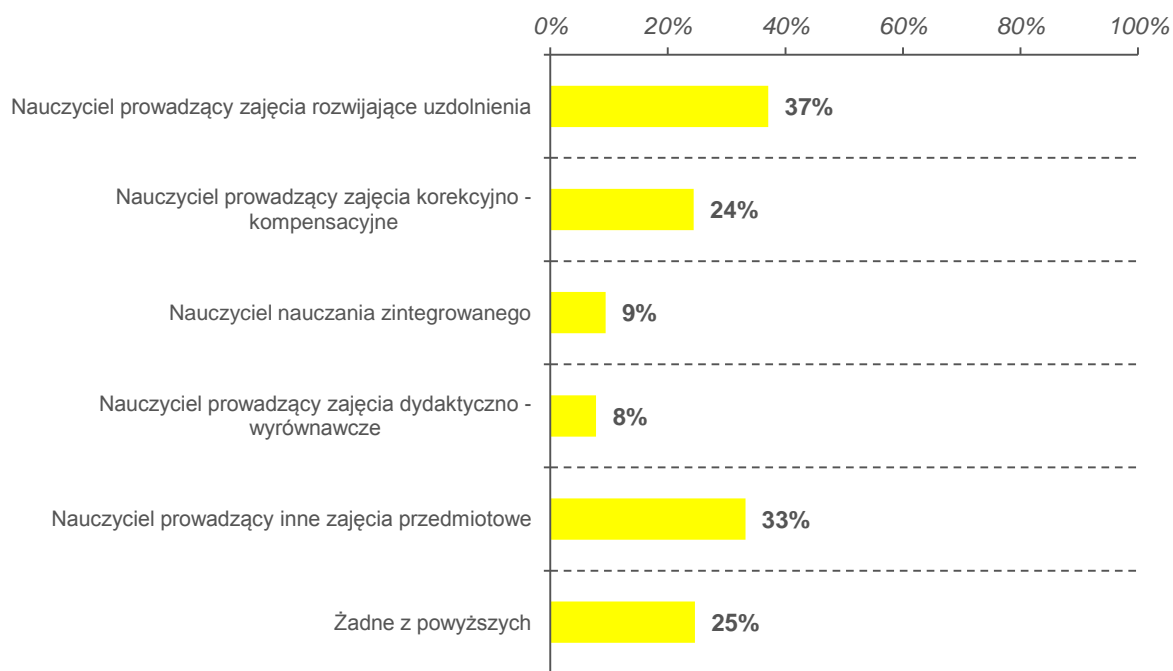
Tabela 3. Charakterystyka zbadanych nauczycieli szkół biorących udział w programie

zmienna	Kategoria	n	n WF I–VI*	Razem
płeć	mężczyzna	5	237	242
	kobieta	729	241	970
staż pracy nauczyciela	do 9. lat	101	92	193
	od 10. do 19.	85	153	238
	od 20. do 29.	284	163	447
	od 30. a 39.	264	68	332
	40. lat i więcej		2	2
stopień awansu zawodowego	nauczyciel stażysta	20	9	29
	nauczyciel kontraktowy	67	43	110
	nauczyciel mianowany	117	139	256
	nauczyciel dyplomowany	530	287	817
	razem	734	478	1212

Źródło: Opracowanie własne IBE

Nauczyciele WF – poza swoimi przedmiotowymi obowiązkami – prowadzą także często innego typu działania. Ponad jedna trzecia (37%) z nich jest zaangażowana w prowadzenie zajęć rozwijających uzdolnienia, a 33% wskazało na prowadzenie innych lekcji przedmiotowych niż wychowanie fizyczne. Co czwarty nauczyciel (24%) WF prowadzi także w szkole zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, natomiast tak samo liczna grupa (25%) nie jest zaangażowana w żadne dodatkowe zajęcia szkolne.

Wykres 1. Pełnione funkcje i zadania zawodowe inne niż nauczyciela WF – możliwość wielokrotnego wyboru

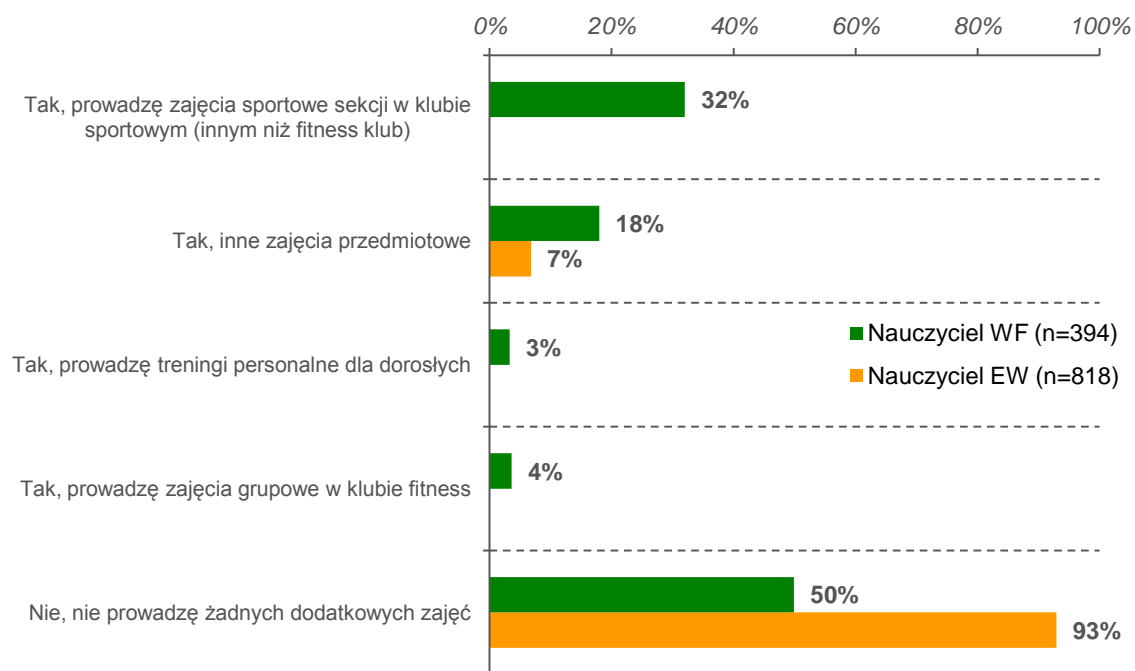

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I–VI (n=394)

Nauczycieli poproszono także o określenie ich aktywności pozaszkolnej. Pytano o prowadzenie dodatkowych zajęć (takich, jak np. treningi sekcji w klubie sportowym, w fitness klubie, treningi personalne itp.). Jak wynika z ich odpowiedzi, połowa nauczycieli WF nie realizuje innych, pozaszkolnych działań sportowych. Spośród tych, którzy udzielają się poza szkołą, 1/3 prowadzi zajęcia sportowe sekcji w klubie sportowym, a (18%) WF deklaruje wykonywanie innych działań takich jak, np.: nauka pływania, ratownictwo wodne, animator boiska orlik, gimnastyka korekcyjna w przedszkolu, instruktor windsurfingu/narciarstwa, na prywatnej uczelni – organizowanych na obiektach pozaszkolnych. Niektórzy respondenci prowadzą pozalekcyjne zajęcia o charakterze sportowym w szkole, w której są zatrudnieni. Najczęściej wymieniali SKSy, koła sportowe, zajęcia ruchowe – np.: gimnastykę korekcyjną, czy zajęcia taneczne.

Wśród nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej jedynie 7% wskazało, że prowadzi inne, pozaszkolne zajęcia. Były to najczęściej zajęcia logopedyczne, niezwiązane z zajęciami sportowymi, koła zainteresowań, socjoterapeutyczne, czy inne określone mianem „wyrównujące”. Pozostali ankietowani ograniczają aktywność zawodową do zadań nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej.

Wykres 2. Deklaracje nauczycieli dotyczące ich aktywności pozaszkolnych

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I–VI (n=394) i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III (n=818)

3. Opinie nauczycieli i dyrektorów szkół o zmianach w podstawie programowej

3.1. Ogólna ocena zmian w podstawie programowej

Jak podkreślają dyrektorzy, podstawa programowa daje duże możliwości. Zmiany pozwalają także na łatwiejsze dostosowanie zajęć WF do bazy lokalowej szkoły. Dzięki wprowadzonym zmianom, dydaktyczne zadania nakierowane są na wysiłek ucznia, na rozwój jego umiejętności, co wpływa zasadniczo na motywację i zaangażowanie uczniów.

„Tak że myślę, że sama podstawa programowa, jej zmiana, jest pozytywna. Jest pozytywna i daje możliwość do działań dla nauczycieli do kreowania postaw uczniów. I jest dla prawdziwego pasjonata, dla prawdziwego takiego mistrza, daje możliwość do działania i do poczucia takiego sprawstwa. Jest to ogromna rola. Bo z jednej strony daje duże pole do działania, ale z drugiej strony też i spada wielka odpowiedzialność. I jeżeli będziemy umieli znaleźć ten złoty środek w tym naszym działaniu, to na pewno będziemy mogli mówić o sukcesie, a sukcesem będzie aktywność fizyczna każdego dziecka.”

Dyrektorzy podkreślali większe możliwości dostosowania zadań na zajęciach do indywidualnych możliwości ucznia. Nauczyciele prowadzą lekcje tak, by dawać możliwość osiągnięcia sukcesu wszystkim uczniom (niezależnie od ich fizycznych możliwości).

„No, była ona postrzegana tak, też pozytywnie przez nauczycieli, zwłaszcza, że uczeń mógł, że było to, te zmiany z korzyścią dla ucznia. Możliwość wyboru programu, możliwość modyfikacji programu, blokowy system nauczania. I akcent na zainteresowania dzieci. Czyli to, co od dziecka wy pływało, było brane pod uwagę.”

Rozmówcy podkreślają, iż „nauczyciele świadomi”, którzy chcą, żeby dzieci w szkole podstawowej poznały każdą dziedzinę sportu, adaptują zapisy podstawy w taki sposób, by przybliżyć uczniom nie tylko różnorodne dyscypliny sportu, ale także propagować zdrowy styl życia. Nauczyciele bardziej „zadaniowi”, którzy nastawieni są na uzyskiwanie przez uczniów dobrych wyników, koncentrują się na bardziej literalnej realizacji zapisów podstawy programowej. Zdaniem dyrektorów szkół podstawa programowa z 2008 r. stwarza więcej okazji nauczycielom na wyszukanie utalentowanych sportowo uczniów i zaplanowanie dla nich zindywidualizowanej ścieżki rozwoju.

Same założenia zmian wprowadzonych w podstawie programowej są najczęściej pozytywnie oceniane przez dyrektorów, jednak realizacja jej zapisów czasami odbiega od założeń. Poważną przeszkodą tworzenia oferty zajęć do wyboru dla uczniów jest np. kwestia zapewnienia środków potrzebnych na sfinansowanie dojazdu dzieci na zajęcia na basenie.

[Ankieter:] *Jaka jest Pana(i) opinia o zapisach podstawy programowej dotyczących wychowania fizycznego? Czy one są korzystne, niekorzystne? [Respondent:] No myślę, że są korzystne, przede wszystkim dla dzieci, tak. Możliwości wyboru rodzaju zajęć, no ale oczywiście nie wszyscy mają takie możliwości, to stanowi największy problem.*

[Ankieter:] *A z czego wynikają te ograniczenia? [Respondent:] W moim przypadku to dojazdy uczniów. Dzieci dojeżdżają z szesnastu wsi i gmina organizuje przetarg. Te dowozy, w związku z tym zajęcia popołudniowe nie zawsze są możliwe, a rodzice... rodzice niechętnie przywożą dzieci. Dla nich jest to kłopotliwe.”*

Forma klasowo-lekcyjna jest najprostsza i najbardziej optymalna pod względem ekonomicznym oraz w przypadku problemów lokalowych według opinii rozmówców.

[Ankieter:] *W jaki sposób w Pani szkole przygotowana jest propozycja zajęć wychowania fizycznego do wyboru przez uczniów na drugim etapie edukacyjnym? [Respondent:] Nie było wyboru dotychczas z tego względu, że nie mieliśmy warunków. Szkoła podstawowa miała małą salę gimnastyczną i nie było możliwości jakby wykorzystania tego w inny sposób. W tym roku w marcu została otworzona duża hala sportowa. Na razie kontynuujemy to tak jak jest. Będziemy się zastanawiać od września czy może zrobić jakąś inną formę”*

„W związku z tym tak naprawdę dla mnie, dla nauczycieli wychowania fizycznego, ta podstawa programowa to taki troszeczkę science fiction. To taka bardziej dla mnie lista życzeń. Taki koncert życzeń. Bo wiedząc, że mam dwa korytarze i świadomość tego, że kiedy wyprowadzam dzieci na te korytarze na zajęcia wychowania fizycznego, czym automatycznie uniemożliwiam i utrudniam prowadzenie zajęć wszystkim pozostałym nauczycielom.”

3.2. Podział treści nauczania na bloki tematyczne

Dyrektorzy pozytywnie wypowiadali się na temat zmian w podstawie programowej polegających na podziale treści nauczania na bloki tematyczne: diagnozę sprawności i aktywności fizycznej uczniów, trening zdrowotny, bezpieczną aktywność fizyczną, higienę osobistą, sport i edukację zdrowotną. Podział na pięć dydaktycznych osobnych, ale połączonych ze sobą elementów, uznawany jest przez nich za słuszny i możliwy do wprowadzenia w ramach zajęć WF. Ale Pojawiały się również głosy, iż podział treści nauczania na bloki tematyczne nie jest niczym nowym.

„te pewne treści są realizowane na lekcji przyrody i na lekcjach w klasach starszych WDŻ-tu [wychowania do życia w rodzinie], też jest edukacja dla bezpieczeństwa, też w klasach 4-6. Także no mówię nie jest to nic nowego.”

Szczególnie dobrze dyrektorzy wypowiadali się na temat edukacji zdrowotnej. W ich opinii, w dzisiejszych czasach kształtowanie odpowiednich nawyków żywieniowych oraz z zakresu aktywności fizycznej wśród dzieci i młodzieży należy do zasadniczych zadań szkoły i wychowawców.

„(...) staramy się w uczniach kształtować nawyki prozdrowotne. I to jest nadrzędny cel naszych działań. Aby każdy nauczyciel, wchodząc na zajęcia lekcyjne, nie starał się realizować celu lekcji, ale celem jego jest kształtowanie nawyku prozdrowotnego na całe życie swojego podopiecznego. Nie realizuje on celu lekcji samego dla siebie, bo tam został on postawiony, bo to jest jego zadanie, ale ma wyższy cel. Bo uważam, że to jest wręcz taka nasza misja jako nauczycieli, szczególnie nauczycieli wychowania fizycznego.”

86% nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej uznało zmianę w podstawie programowej dotyczącą i edukacji zdrowotnej za ważną (łącznie: zdecydowanie ważna i raczej ważna). Natomiast wśród nauczycieli WF odsetek ten wyniósł 79%, co można interpretować jako większą skłonność nauczycieli WF do prowadzenia zajęć aktywności fizycznej niż teorii z nią związanej.

3.3. Organizacja zajęć

Dyrektorzy szkół postrzegają wprowadzenie zajęć do wyboru przez uczniów, jako znaczącą modyfikację organizacji pracy szkoły. Jednakże zmiany te nie we wszystkich szkołach zostały wprowadzone w życie z różnych względów, które opisujemy w dalszej części raportu.

Zajęcia do wyboru dają uczniom szansę na rozwój własnych zainteresowań i uczestniczenie w zajęciach, które sprawiają im przyjemność. Równocześnie dają uczniom i rodzicom poczucie odpowiedzialności za współtworzenie programu nauczania.

„I w tym momencie jest to bardzo istotne, cenne, z uwagi na to, że kształtujemy w uczniach nie tylko formy prozdrowotne, ale też odpowiedzialność za siebie samego, za swój rozwój. A uczniowie bardzo chcą. Bardzo chcą odpowiadać, raz. A dwa, decydować. Często uczniowie chcieliby wpływać na to, co robimy na zajęciach i ta godzina daje im taką możliwość. A przy tym dzieci z różnymi dysfunkcjami mogą rozwijać się w takiej dyscyplinie, która sprawia im przyjemność. A chcemy właśnie, żeby sport, żeby aktywność fizyczna była przyjemnością dla uczniów.”

Nie we wszystkich szkołach organizowano obowiązkowe zajęcia do wyboru dla dzieci. Są placówki, gdzie na drugim etapie edukacyjnym zajęcia są realizowane w wymiarze 4 godzin w systemie klasowo-lekcyjnym. Taka sytuacja zdarza się np. w małych szkołach, gdzie ze względu na fakt, że szkoła jest jednodziałowa – chcąc wprowadzić zajęcia do wyboru dla uczniów – trzeba by organizować zajęcia w grupach kilkusobowych, co jest trudno wykonalne chociażby ze względów ekonomicznych. W jednej ze szkół, gdzie taka sytuacja ma miejsce, uczniowie mają możliwość wyboru formy aktywności podczas poszczególnych zajęć WF (realizowanych w systemie klasowo-lekcyjnym).

„Jak dotąd mała szkoła była, że tak powiem plusem w tych zmianach, tak w tym punkcie jest to w małej szkole niekoniecznie możliwe do zrealizowania. W małej szkole taki podział na zajęcia do wyboru przez uczniów nie działa, dlatego, że szkoła jest jednodziałowa, trudno jest dogodzić wszystkim dzieciom, żeby miały te zajęcia takie, jakie by sobie życzyły, bo to się rozdrabnia na 3-4 osoby zainteresowane daną dyscypliną. Dlatego wspólnie z rodzicami po przedyskutowaniu wszystkich „za” i „przeciw”, rokrocznie podejmujemy uchwałę i Rada Pedagogiczna, i Rada Rodziców, że są to zajęcia lekcyjne dla wszystkich dzieci, z tym że dzieci mają możliwość wyboru na zajęciach, jeśli mają np. dzisiaj większą ochotę na siatkówkę, to grają w siatkówkę – pan jest bardziej elastyczny. Podstawę programową realizuje, ale to na co dzieci mają większą w danym momencie ochotę jest brane pod uwagę”.

W innej szkole również nie udało się wprowadzić zajęć do wyboru, ale z odmiennego powodu – w szkole jest dużo uczniów, a infrastruktura sportowa jest zbyt uboga.

„(...) wiemy, że (...) w sposobach realizacji podstawy programowej jest ta możliwość, że możemy z tych czterech WF-ów (...) część wydzielić na te zajęcia fakultatywne. Nie mamy za bardzo takiej możliwości, bo jak mówię, u nas ta hala jest dosyć oblegana i mamy dużo tych klas. Natomiast ze względu na to, że jest taka potrzeba i to wynika właśnie z tych bilansów, że mamy sporo dzieciaków, które mają jakieś tam wady postawy, jedna lekcja WF-u w tygodniu we wszystkich klasach jest realizowana z położeniem większego nacisku na taką gimnastykę korekcyjną. (...) My nie mamy dodatkowych zajęć gimnastyki korekcyjnej, nie mamy na to też po prostu funduszy. Dlatego, żeby można było w jakiś sposób tym dzieciakom pomóc, to dzięki temu, że wiemy jakie są potrzeby, że jest taka grupa, to staramy się, żeby ta jedna godzina WF-u w tygodniu była właśnie pod tym kątem realizowana”

Wśród innych powodów braku zajęć do wyboru w szkołach, dyrektorzy wskazywali problemy z dowozem dzieci do szkół (uczniowie kończyliby zajęcia o różnych porach, co powodowałoby problemy z logistyką). Jak oceniają dyrektorzy, pomysł organizacji zajęć do wyboru przez uczniów z natury jest dobry, jednak technicznie trudny do realizacji ze względu na konieczność zapewnienia dzieciom opieki w czasie czekania na zajęcia i zaraz ograniczone finanse, które potrzebne byłyby na tę opiekę.

Zmiana organizacji zajęć wzbudzała największe wątpliwości wśród nauczycieli. Za nieważną zmianę (połączone odpowiedzi: „zdecydowanie nieważną zmianę” i „raczej nieważną zmianę uznało”) ją 26% nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i 41% nauczycieli WF. Pokazuje to, że nauczyciele zgadzają się z merytorycznymi zmianami w podstawie programowej, identyfikując wszakże trudności natury organizacyjnej w szkołach. Może być to spowodowane trudnościami w praktycznym zrealizowaniu nowych założeń (zorganizowaniu zajęć do wyboru, zatrudnieniu nowych nauczycieli, wynajmowaniem dodatkowych obiektów sportowych itp.)

3.4. Zasady oceniania

Dyrektorzy i nauczyciele pozytywnie postrzegają zmiany dotyczące zasad oceniania uczniów. Obecnie brane są pod uwagę indywidualne możliwości dzieci i wysiłek oraz zaangażowanie włożone w zajęcia, a nie konkretne wyniki sportowe.

„Nauczyciele, wystawiając oceny, biorą pod uwagę indywidualne możliwości. A przede wszystkim zaangażowanie w zajęcia. To, że dziecko ma sukces, bo jest wybitnym sportowcem, to nie jest jednoznaczne, że on będzie miał szóstkę z wychowania fizycznego. Dziecko, które nie ma wielkiej sprawności, ale chętnie uczestniczy w zajęciach, jest na każdych zajęciach, wkłada ogromny wysiłek w każde zajęcia, nie opuszcza zajęć, jest zawsze na te zajęcia przygotowane, pamięta o tym, żeby strój mieć odpowiedni na każde wychowanie fizyczne, zachowuje się w sposób bezpieczny, też może otrzymać ocenę nawet szóstkę. Tu nie ma żadnych przeszkód. Czyli nie możliwość, a wysiłek włożony.”

Dyrektorzy są świadomi, iż wychowanie fizyczne to przedmiot, gdzie predyspozycje fizyczne uczniów bardzo silnie determinują ich wyniki. Dyrektor zauważa:

„...ponieważ są różne predyspozycje (dzieci) ze względu na warunki zdrowotne, budowę ciała i tak dalej [...] i nie możemy oceniać jednakowo”.

Inny dyrektor podkreśla:

„To jest bardzo istotny zapis, bo są dzieci zdolne, które nie wkładają wysiłku, ale mają łatwość wykonywania różnych zadań. A są dzieci i takie, które ze względu na swoją sylwetkę, czy budowę mają trudności. Ale jest istotne, żeby ze względu na wkład pracy ocenić je nawet niejednokrotnie wyżej od tych, którym przychodzi to łatwo”.

Dyrektorzy wiedzą także, że szczególnie dla dzieci na poziomie szkoły podstawowej, ocena wydana przez nauczyciela jest bardzo ważna. Jest to zatem doskonale narzędzie do motywowania uczniów do dalszej pracy. Jednocześnie może stanowić przyczynę zniechęcenia i utraty zainteresowania przedmiotem, czego powinien unikać nauczyciel prowadzący każdy przedmiot.

„(...) my mamy główne zadanie – zrobić wszystko, żeby te dzieci chciały ćwiczyć, więc jeżeli one wiedzą, że na miarę swoich możliwości osiągają sukces, są ocenione pozytywnie, mimo że nie mają jakiegoś tam talentu, nie są uzdolnione sportowo, no to czują się ważne i chcą ćwiczyć. (...) każde dziecko ma jakiś talent. My to powtarzamy od zawsze i myślę, że tak jest. Nie każdy może być sportowcem, ale też nie każdy jest urodzonym matematykiem, czy zna świetnie angielski. Każdy się sprawdza tam, gdzie potrafi”

72% nauczycieli WF i 64% edukacji wczesnoszkolnej uznało *dostosowanie kryteriów ocen do możliwości uczniów* za zdecydowanie ważną zmianę. Co ważne, praktycznie wszyscy badani wypowiedzieli się w sposób pozytywny o tej zmianie.

3.5. Dopuszczanie programu nauczania

Obowiązek dopuszczania do użytku programu nauczania ogólnego przez dyrektora szkoły ma **szczególne znaczenie dla późniejszego opracowywania przez szkołę oferty zajęć do wyboru przez uczniów oraz dla opracowywania przez nauczycieli wychowania fizycznego sprawdzianów i kryteriów ocen oraz motywowania uczniów do aktywności fizycznej.**⁵

W badanych szkołach procedura zatwierdzania programów nauczania w szkołach zazwyczaj polegała na prezentacji autorskiego programu nauczania przez nauczyciela wychowania fizycznego podczas rady pedagogicznej. Jeżeli program spotkał się z pozytywną opinią, to był on dopuszczany do realizacji. Niektórzy dyrektorzy zaznaczali, że procedura dopuszczania programu nauczania stanowi dla nich dodatkowy obowiązek. Rozmówcy sugerowali rozwiązanie, w którym to analiza i zatwierdzeniem powinni w większym stopniu zajmować się metodycy.

Obecna podstawa programowa daje większą autonomię nauczycielom, którzy mogą być kreatywni, otwarci na potrzeby uczniów. Nowa podstawa daje możliwość kreatywnym nauczycielom na wprowadzenie własnych innowacyjnych technik i sposobów prowadzenia zajęć.

„Na pewno dają większą kompetencję nauczycielom. To jest takie zasadnicze. Nauczyciel może być bardziej kreatywny, otwarty na potrzeby uczniów.”

W wielu szkołach nauczyciele WF nie tworzą samodzielnie od początku nowego programu nauczania, lecz raczej modyfikują programy stosowane wcześniej uzupełniając je treściami, które umożliwiają zrealizowanie wymagań określonych w podstawie programowej. W innej formie prowadzą zajęcia, dokładają pewne treści, jednak nie wymaga to aż tak gruntownych zmian.

Znaczna grupa nauczycieli WF (43%) i 30% edukacji wczesnoszkolnej uznała dopuszczanie przez dyrektora programu nauczania na wniosek nauczyciela za zdecydowanie ważną zmianę.

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników.

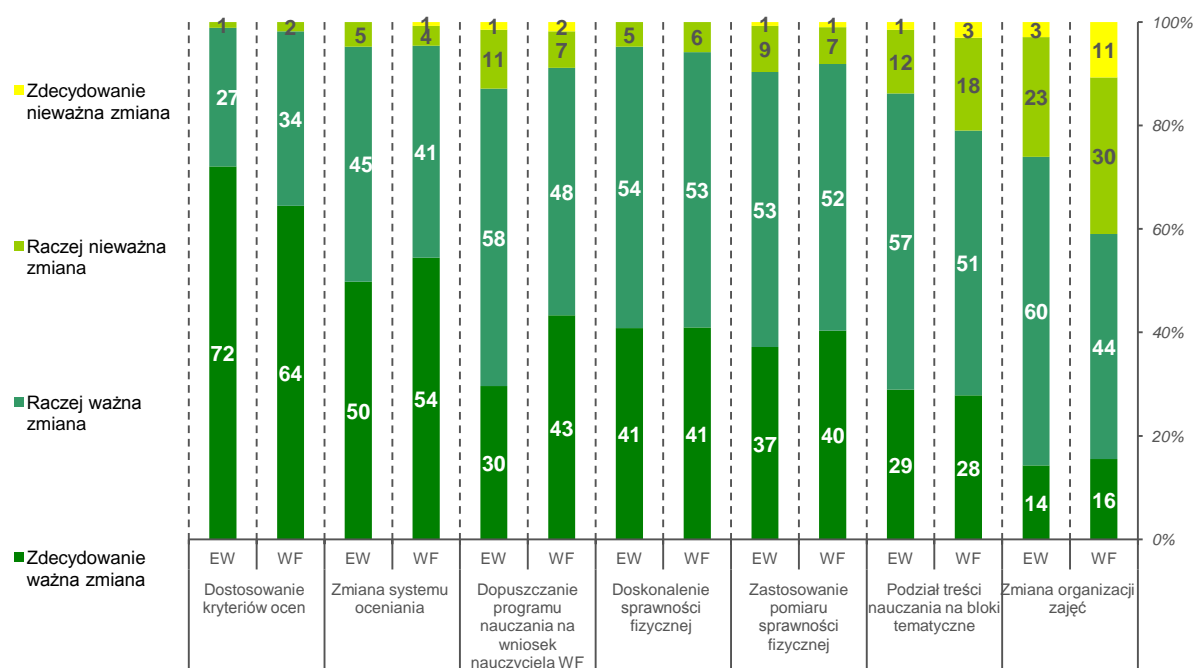
3.6. Promowanie postaw i zachowań prozdrowotnych

Podstawa programowa kładzie bardzo silny nacisk na kształtowanie postaw i zachowań prozdrowotnych wśród uczniów. Wielu nauczycieli i dyrektorów zauważa, że obecnie uczniowie prowadzą dużo bardziej „siedzący tryb życia” niż ich starsi o kilka lat koledzy. Stąd zachowania prozdrowotne i aktywność fizyczna wciąż wymagają regularnego wzmacniania – tak, aby stały się wypracowanymi nawykami obecnymi w całym późniejszym życiu obecnych uczniów.

„Pozytywne. Dzięki, dzięki tej umiejętności uczeń sam potrafi ocenić swoją sprawność ruchową, czy w jego organizmie następuje progres czyli czy wyniki są coraz lepsze. Mówiąc o wynikach mówimy oczywiście o życiu, o kształtowaniu zdrowia i o kształtowaniu ruchu. Nie, że on sam bije jakieś tam rekordy, że – bo tu nie mówimy o wyczynie tylko o uczniach. Tylko, że jest coraz sprawniejszy, jest coraz lepiej się czuje, jego postawa jest coraz bardziej pro sportowa, pro fizyczna i ma jakieś różne nawyki, które może sobie sam sprawdzić dzięki tym nabytym umiejętnościom.”

Badani nauczyciele uznali zmiany wprowadzone w 2008 r. za zdecydowanie ważne lub raczej ważne niemal w każdym wymiarze. Dokładny rozkład ocen nauczycieli w stosunku do każdej wprowadzonej zmiany przedstawia poniższy wykres.

Wykres 3. Odpowiedzi respondentów na pytanie: „W jakim stopniu zmiany, które wprowadzono do podstawy programowej w 2009 r, uważa Pan(i) za ważne lub nieważne?”

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I–VI i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III (n=1212)

Prawie wszyscy badani zgadzają się ze stwierdzeniami, iż zajęcia WF uczą współpracy z rówieśnikami, uczniowie chętnie uczestniczą w zajęciach WF, czują się na nich bezpiecznie, a zajęcia z WF zwiększają wiarę uczniów w ich możliwości. Obie grupy nauczycieli są przekonane, iż zajęcia z WF wpływają pozytywnie na zachowanie uczniów na innych lekcjach oraz że uczniowie lubią rywalizację sportową.

Dość mocno różnicującym stwierdzeniem było to, iż *niewłaściwie prowadzone zajęcia na wcześniejszych etapach edukacyjnych mają swoje odzwierciedlenie w bardzo dużej liczbie uczniów zwolnionych z lekcji WF na podstawie orzeczeń lekarskich*. Wśród nauczycieli WF ponad połowa (56%) zgadza się z tym stwierdzeniem. Wśród nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej ponad połowa (58%) nie zgadza się z takim uzasadnieniem.

Rozbieżność deklaracji między nauczycielami WF i edukacji wczesnoszkolnej można tłumaczyć tym, że nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej posiadają pewne przygotowanie do prowadzenia na etapie edukacji wczesnoszkolnej gier i zabaw z dziećmi, ale nie są specjalistami z zakresu wychowania fizycznego. Nie mierzy się też kompetencji uczniów na progu przejścia między III a IV klasą w zakresie sprawności fizycznej. **Tymczasem nauczyciele WF nieprowadzący zajęć z uczniami klas I–III uważają, że WF na I etapie edukacyjnym powinien także prowadzić specjalista – czyli wykwalifikowany nauczyciel WF.**

Okolo $\frac{3}{4}$ nauczycieli WF, jak i edukacji wczesnoszkolnej nie zgadza się ze stwierdzeniem, iż niektórzy uczniowie na zajęciach WF są dyskryminowani przez innych. Znaczna większość nauczycieli (75% edukacji wczesnoszkolnej i 80% WF) nie uważa, iż zajęcia WF mogą powodować wykluczenie z grupy niektórych uczniów. Co piąty nauczyciel nie zgadza się także z opinią, iż zajęcia WF narażają uczniów na niebezpieczeństwa i kontuzje. Być może na łagodną ocenę braku dyskryminacji wśród uczniów wpływa dostrzegalny brak zainteresowania różnicami w wyglądzie, zachowaniu między rówieśnikami, które są właściwe dla tego wieku. Te różnice zaczynają kształtować się w okresie dojrzewania, na III etapie edukacyjnym, gdzie grupa rówieśnicza stanowi punkt odniesienia dla dorastającego ucznia.

Wykres 4. Opinie nauczycieli WF i edukacji wczesnoszkolnej na temat podejścia uczniów do zajęć WF.

	Zgadzam się		Nie zgadzam się	
	EW	WF	EW	WF
Zajęcia z WF uczą współpracy z rówieśnikami	99%	99%	1%	1%
Uczniowie chętnie uczestniczą w zajęciach WF	99%	99%	1%	1%
Uczniowie bezpiecznie czują się na zajęciach WF	98%	98%	2%	2%
Zajęcia z WF zwiększają wiarę uczniów w swoje możliwości	96%	98%	4%	2%
Zajęcia z WF wpływają pozytywnie na zachowanie uczniów na innych lekcjach	92%	96%	8%	4%
Niewłaściwie prowadzone zajęcia na wcześniejszych etapach edukacyjnych mają swoje odzwierciedlenie w bardzo dużej liczbie uczniów zwolnionych z lekcji wychowania fizycznego na podstawie orzeczeń lekarskich	42%	56%	58%	44%
Niektórzy uczniowie na zajęciach WF są dyskryminowani przez innych	26%	24%	74%	76%
Zajęcia z WF mogą powodować wykluczenie niektórych uczniów z grupy	25%	20%	75%	80%
Zajęcia z WF narażają uczniów na niebezpieczeństwo i kontuzje	19%	20%	81%	80%
Uczniowie nie lubią rywalizacji sportowej	12%	7%	88%	93%
Uczniowie niechętnie uczestniczą w zajęciach WF	6%	7%	94%	93%

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I – VI i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I – III (n=1212)

3.7. Zajęcia do wyboru

Według dyrektorów, zajęcia do wyboru dają uczniom możliwość rozwijania w tej dziedzinie, która im odpowiada, kształtują pozytywne nawyki. W efekcie zachęcają uczniów do tego, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach wychowania fizycznego. Ponadto mogą spędzać czas w szkole zgodnie z własnymi zainteresowaniami. Uczniowie czerpią wówczas z takich zajęć więcej przyjemności. Zajęcia do wyboru rozwijają ponadto u uczniów (oraz ich rodziców) poczucie odpowiedzialności.

„No przede wszystkim daje poczucie odpowiedzialności, tak jak wspomniałam na początku. Możliwość rozwijania siebie w tej dziedzinie, która mi odpowiada. Kształtowanie pewnych nawyków, satysfakcji. No i przede wszystkim zachęca uczniów do tego, aby uczestniczyć w formach wychowania fizycznego, aby nie zniechęcać się do zajęć wychowania fizycznego. Nie czuć się jakimś gorszym, czy „ja nie będę uczestniczył, bo jestem bardzo słaby, bo jestem gruby”, „bo, bo, bo” i tych „bo” jest bardzo wiele. Nie, nie ma takich sytuacji. Uczniowie naprawdę chętnie uczestniczą. Na zajęciach pokonują takie swoje pierwsze bariery.”

Zajęcia od wyboru dla uczniów poszerzają ich horyzonty, dają większe poczucie odpowiedzialności za kształtowanie własnego rozwoju i poczucie wpływu na sposób funkcjonowania szkoły.

„Na tych dodatkowych zajęciach uczniowie mogą np. doskonalić, doskonalić jakieś tam wybrane elementy sportów, które, które wcześniej ćwiczą na tych zajęciach typowo lekcyjnych. Tam rozwija swoje zainteresowania. Mogą wykazać swoje zaangażowanie dzięki czemu mogą uzyskać lepszą ocenę. Myślę, że to chyba ma sens. Tak. Ja jestem za.”

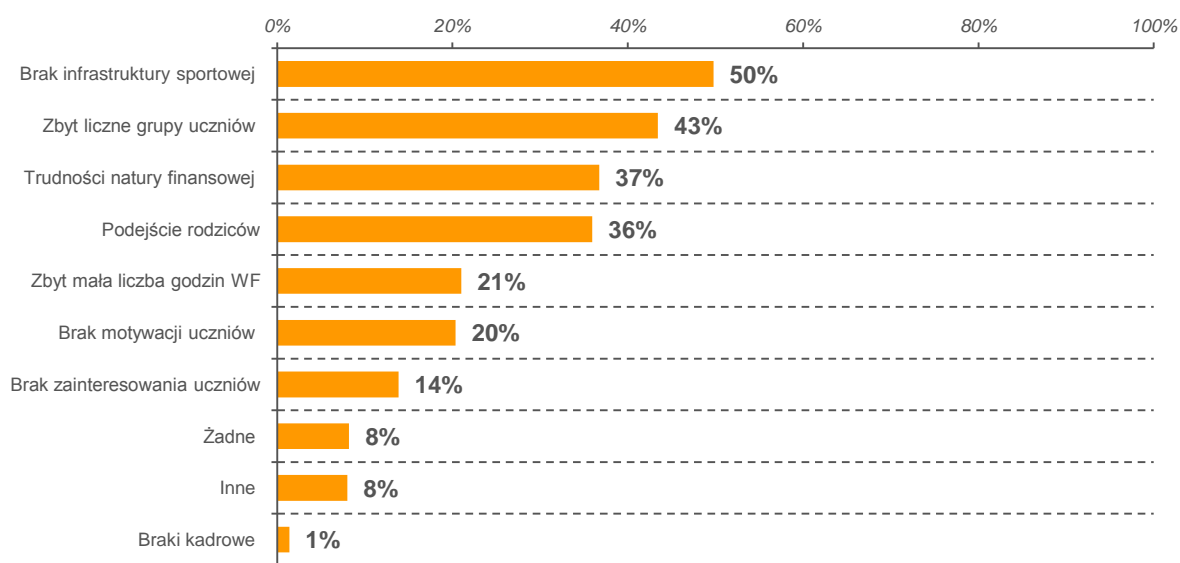
„Ja myślę, że samo nawet to, że oni wiedzą, że ich zdanie jest brane pod uwagę, jest ważne. Oni czują się w tym momencie ważni. Wiedzą, że mają jakiś tam wpływ na to, co się w szkole dzieje i czują się docenieni, dowartościowani”

3.8. Postrzegane trudności we wdrażaniu podstawy programowej

Za najważniejszy czynnik utrudniający wdrażanie podstawy, nauczyciele WF uznają brak odpowiedniej infrastruktury sportowej w szkole – na tego rodzaju trudności wskazuje połowa nauczycieli. Równie liczna grupa nauczycieli (43%) wskazuje na zbyt liczne grupy uczniów. Trudności natury finansowej oraz podejście rodziców jako czynnik utrudniający wprowadzenie zmian wybrało odpowiednio 37% i 36% respondentów.

Co piąty nauczyciel WF (20%) trudności we wdrażaniu zapisów podstawy programowej upatrywał w zbyt małej liczbie godzin WF oraz w braku motywacji uczniów do ćwiczeń. 14%. Zdaniem nauczycieli WF braki kadrowe są najmniejszą przeszkodą we wdrażaniu podstawy.

Wykres 5. Przeszkody, które utrudniają wdrożenie podstawy programowej – nauczyciele WF

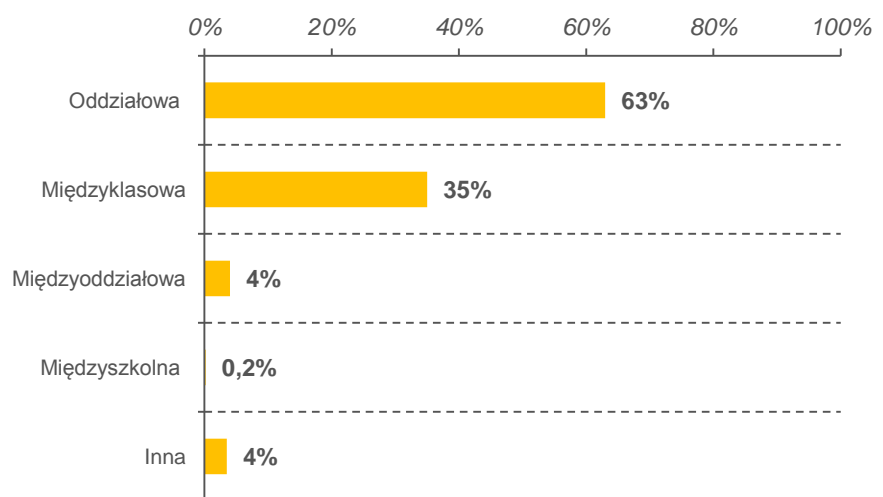

Źródło: badanie CAWI

4. Organizacja zajęć z wychowania fizycznego w praktyce szkolnej

Obowiązkowe zajęcia wychowania fizycznego mogą być prowadzone w grupie oddziałowej, międzyoddziałowej lub międzyklasowej, a w przypadku zespołu szkół – także w grupie międzyszkolnej⁶. Największa grupa respondentów (63%) przyznała, że obowiązkowe zajęcia WF w ich szkole są prowadzone w grupach oddziałowych. Popularną metodą w szkołach jest łączenie sąsiednich klas w grupy międzyklasowe (35% wskazań). Zdecydowanie rzadziej zajęcia WF realizowane są w grupach międzyoddziałowych (4%).

Wykres 6. Odpowiedzi nauczycieli WF i edukacji wczesnoszkolnej na pytanie: W jakiej formie prowadzone są obowiązkowe zajęcia WF?

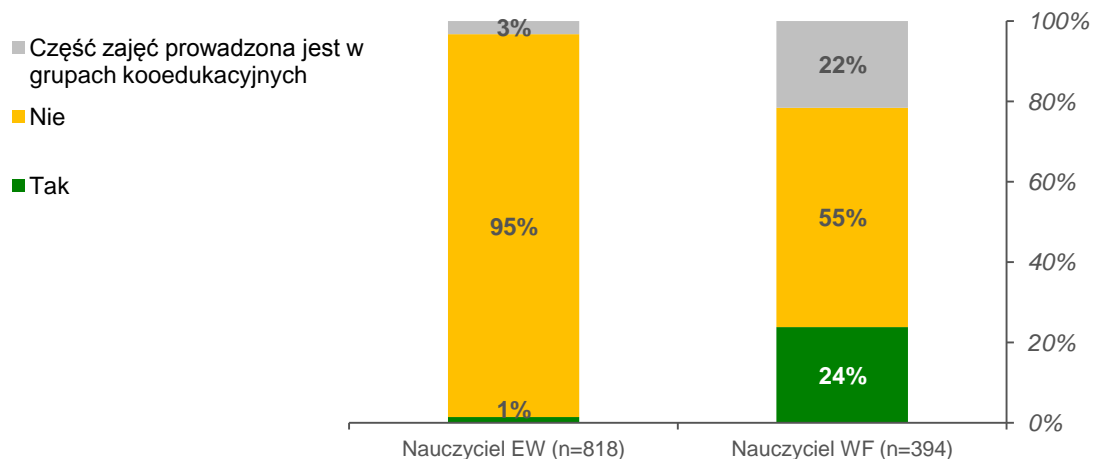
Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I–VI i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III (n=1212)

W klasach I–III nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej może swobodniej organizować pracę uczniów, dzieląc czas na poszczególne przedmioty, niż na dalszych etapach edukacyjnych. Sposób organizacji zajęć przez nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i nauczycielami WF znacznie się różni się. 95% nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej nie dzieli grupy uczniów ze względu na płeć w ramach organizowania zajęć z WF. A zatem najczęściej chłopcy i dziewczynki uczestniczą wspólnie w tych samych zajęciach. Jeśli chodzi o nauczycieli WF, to ponad połowa z nich (55%) deklaruje brak podziału godzin WF ze względu na płeć. Prawie co czwarty nauczyciel WF (24%) wskazał, iż dzieli klasy na grupy chłopców i dziewczynek. Wśród nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej czyni tak jedynie 1% badanych. Podział zajęć na grupy ze względu na płeć wynika z omawianych w kolejnym rozdziale

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 22 lutego 2012 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. 2014 poz. 803 z późn. zm.)

różnic w rozwoju motorycznym, jak i zarysowujących się różnicach w zainteresowaniach uczniów, o których wspominają nauczyciele WF. Taka sytuacja ma z reguły miejsce na II etapie edukacyjnym.

Wykres 3. Sposób realizacji zajęć w podziale na grupy ze względu na płeć

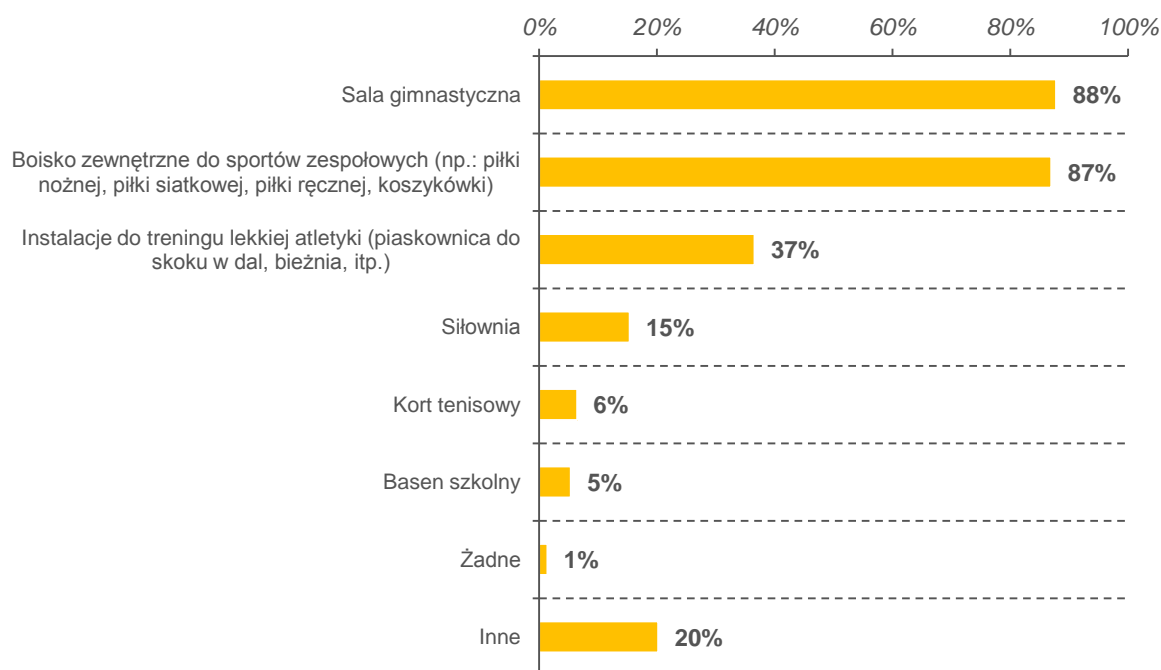
Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I–VI i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III (n=1212)

4.1. Infrastruktura sportowa szkoły

Zgodnie ze wskazaniami zawartymi w komentarzu do podstawy programowej „zajęcia wychowania fizycznego powinny być prowadzone w sali sportowej, w specjalnie przygotowanym pomieszczeniu zastępczym bądź na boisku szkolnym. Szczególnie zalecane są zajęcia ruchowe na zewnątrz budynku szkolnego, w środowisku naturalnym. Szkoła powinna także zapewnić urządzenia i sprzęt sportowy niezbędny do zdobycia przez uczniów umiejętności i wiadomości oraz rozwinięcia sprawności określonych w podstawie programowej.”

Możliwości organizacji zajęć wychowania fizycznego zależą przede wszystkim od infrastruktury sportowej szkoły. Zdecydowana większość badanych szkół dysponowała salą gimnastyczną (88%) oraz boiskiem zewnętrznym do sportów zespołowych (87%). 37% szkół posiadało instalacje zewnętrzne do treningu lekkiej atletyki (np. piaskownica do skoku w dal, bieżnia itp.). W niektórych szkołach, jak twierdzą nauczyciele (15%), dysponuje siłownią, a w 5% badanych wskazało, że szkoła posiada basen. Co piąty respondent wskazał, iż w szkole, w której uczy, do zajęć WF wykorzystywane są takie miejsca jak: hol, korytarz lub sala lekcyjna dostosowana do zajęć WF, lodowisko, mała sala gimnastyczna do ćwiczeń korekcyjnych, orlik, park, plac zabaw, stoły do tenisa stołowego.

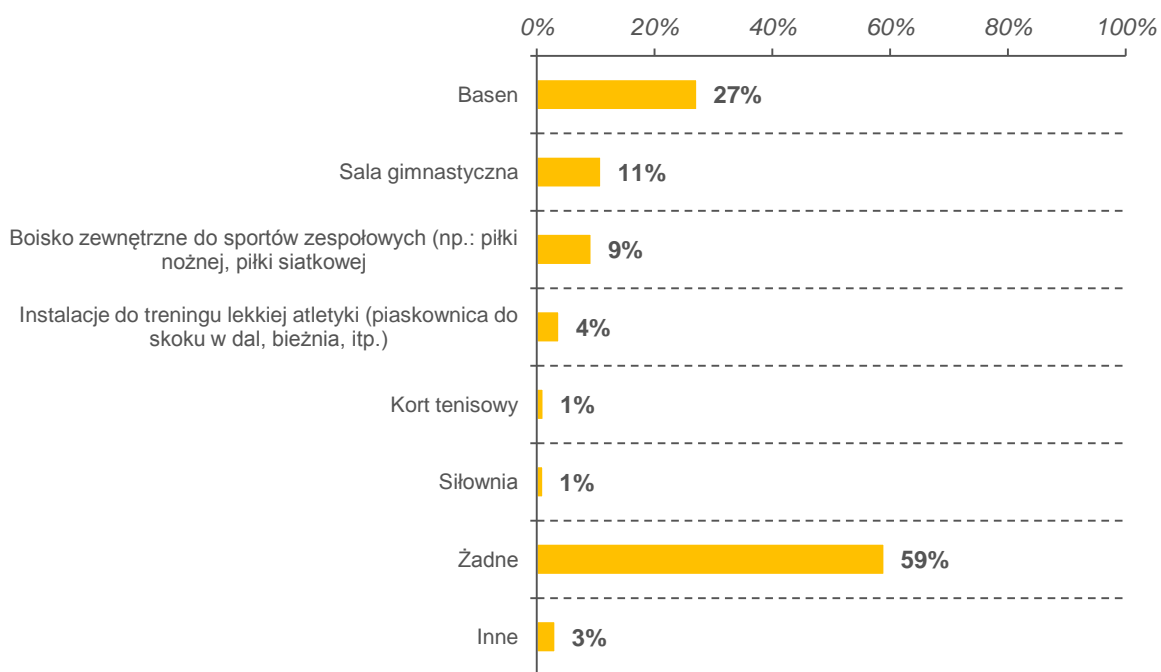
Wykres 7. Odsetek wskazań nauczycieli WF i edukacji wczesnoszkolnej na temat obiektów, których szkoła jest właścicielem – możliwość wskazania wielu odpowiedzi

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I–VI i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III (n=1212).

Szkoły, które nie posiadają własnego zaplecza sportowego, wynajmują zewnętrzne obiekty w celu prowadzenia obowiązkowych zajęć WF. Badani nauczyciele, najczęściej wskazywali basen (27%) lub salę gimnastyczną (11%) jako obiekty wynajmowane. Nieco rzadziej boisko zewnętrzne (9%) oraz instalacje do treningu lekkiej atletyki (4%). Niemal 60% badanych twierdziło, iż zajęcia prowadzone są w ramach szkolnej infrastruktury sportowej do prowadzenia zajęć WF.

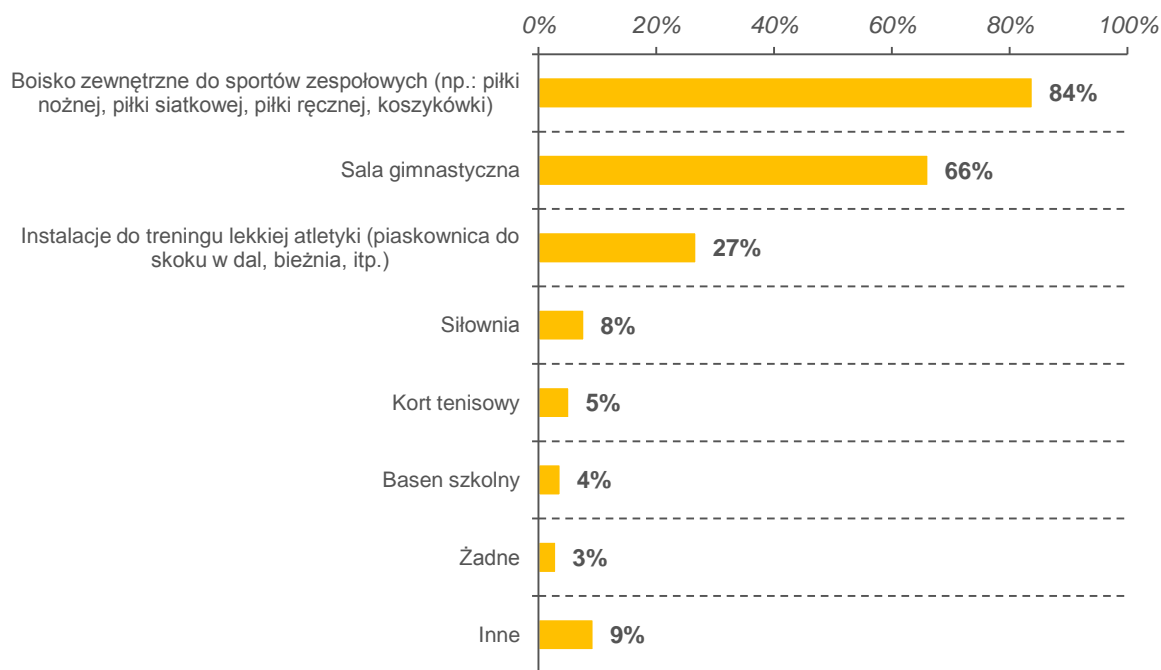
Wykres 8. Odsetek wskazań nauczycieli WF i edukacji wczesnoszkolnej, których szkoły wynajmują obiekty sportowe w celu prowadzenia zajęć WF

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I–VI i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III (n=1212)

Szkoły udostępniają także obiekty sportowe uczniom i młodzieży szkolnej poza obowiązkowymi zajęciami szkolnymi. Najczęściej udostępniano boisko zewnętrzne (84% wskazań) oraz salę gimnastyczną (66%). Co czwarty badany twierdził (27%), iż szkoła udostępnia także zewnętrzne obiekty do lekkiej atletyki. Znacznie rzadziej ankietowani wskazywali możliwość korzystania z siłowni, kortu tenisowego i basenu szkolnego, jednak taka sytuacja wynika z braku tych instalacji w szkołach, aniżeli z braku chęci ich udostępnienia. W 3% szkół uczniowie nie mogli korzystać z żadnego obiektu sportowego szkoły poza wyznaczonymi zajęciami szkolnymi.

Wykres 9. Odsetek wskazań nauczycieli WF i edukacji wczesnoszkolnej, których szkoły udostępniają obiekty sportowe poza obowiązkowymi zajęciami lekcyjnymi uczniom i młodzieży szkolnej

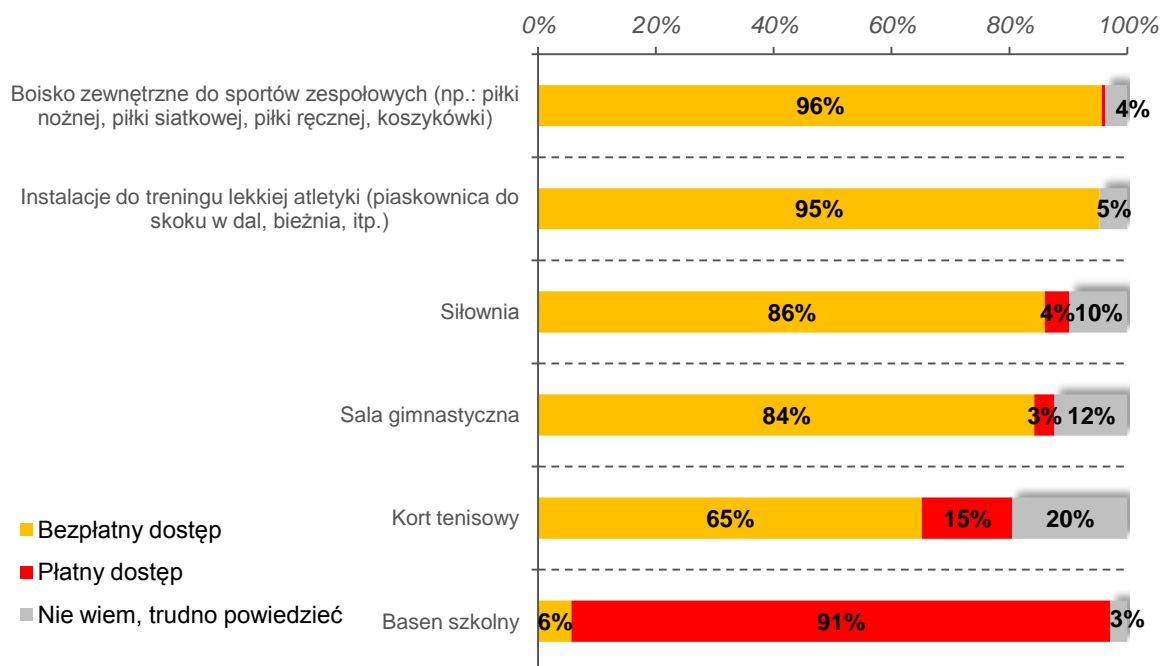

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I–VI i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III (n=1212)

Szkoły posiadające własne obiekty sportowe wynajmują je podmiotom zewnętrznym w czasie, gdy nie korzystają z nich uczniowie szkoły. Jest to dobry sposób na zasilenie szkolnego budżetu. Tak twierdzi 37% badanych nauczycieli. Natomiast bardzo zbliżona grupa (35%) nie udostępniała obiektów sportowych należącym do szkoły zewnętrznym podmiotom

Wspomniane obiekty sportowe, do których dostęp mają uczniowie poza zajęciami szkolnymi, mogą być udostępniane bezpłatnie lub za opłatą ustaloną przez szkołę. W przypadku boiska zewnętrznego, instalacji do lekkiej atletyki, siłowni i sali gimnastycznej zdecydowana większość respondentów wskazała, iż obiekty są udostępniane bezpłatnie. 15% nauczycieli wskazało, że w przypadku, gdy szkoła posiada kort tenisowy, to za korzystanie z niego poza zajęciami szkolnymi uczniowie wnoszą opłatę. Największa grupa nauczycieli (91%) przyznała, iż uczniowie muszą płacić za korzystanie z basenu szkolnego poza ustalonymi zajęciami.

Wykres 10. Odpłatność za dostęp do szkolnych obiektów sportowych wg. wskazań nauczycieli

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I–VI i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III (n=1212)

Oferta zajęć do wyboru przez uczniów jest uzależniona przede wszystkim od infrastruktury sportowej, którą dysponuje szkoła oraz jej możliwości kadrowych. W jednej z badanych szkół podstawowych dyrektor przyznał, iż dotychczas szkoła nie oferowała zajęć do wyboru przez uczniów, gdyż szkoła nie posiada do tego warunków lokalowych – w jej dyspozycji była tylko mała sala gimnastyczna. Wraz z rozwojem infrastruktury szkoły proponowane będą nowe rodzaje zajęć.

„Szkoła podstawowa miała małą salę gimnastyczną i nie było możliwości jakby wykorzystania tego w inny sposób. W tym roku w marcu została otworzona duża hala sportowa. Na razie kontynuujemy to tak jak jest. Będziemy się zastanawiać od września czy może zrobić jakąś inną formę.”

Podstawa programowa stworzyła nowe możliwości realizacji zajęć wychowania fizycznego. Dzięki zmianom zapisów dyrektorzy i nauczyciele mają możliwość podejść do zajęć z WF elastycznie i dopasować potrzeby uczniów do możliwości lokalowych szkół – np. w przypadku szkoły, która nie posiada sali gimnastycznej, lecz ma dostęp do basenu, gdzie obecnie realizowana jest większość zajęć z WF.

„Uczniowie bardzo chętnie uczestniczyli, ale podstawa programowa wymagała też i innych dziedzin. I mieliśmy właśnie dylemat. Nie mając sali gimnastycznej, żeby rozwijać pewne umiejętności, a tu mając bazę jaką jest basen, więc trudności były w decyzjach. A w tym momencie daje nam taką możliwość. Bo teraz staramy się

owszem (...) i gry zespołowe, ale co stoi na przeszkodzie, aby gry zespołowe zrobić na basenie. Piłkę ręczną w wodzie jak najbardziej. Także niektóre elementy można teraz łagodniej zrealizować i ze spokojem. Nasi nauczyciele generalnie już od wielu lat nie skupiali się na wynikach, jakie uczniowie osiągają, ale na tym, aby wszyscy uczniowie brali udział w zajęciach wychowania fizycznego.”

W innych wywiadzie dyrektor podkreślał, że sam walczył o wybudowanie dla szkoły sali gimnastycznej, co nie jest proste do osiągnięcia.

„No co by się przydało (...) to bym powiedziała – hala sportowa. Powiem szczerze, że przez wiele lat były ponawiane jakieś tam pisma, petycje były pisane i właściwie można powiedzieć, że był już projekt naszej hali sportowej, że przed wielu, wielu laty jeden głos radnego zdecydował, że no niestety (...), pieniądze się rozeszły, ani nie ma w jednej, ani w drugiej szkole sali. Później ja ponawiałam propozycję, więc wspólnie z rodzicami z podpisami wysłaliśmy takie pismo do burmistrza. Przez to miałam problem, że się w ogóle odważyłam, żeby tę salę wybudować, bo to nie jest tak że to takie jest proste.”

W innych szkołach, posiadających zaplecze w postaci sal gimnastycznych, boisk itp. zdarza się, że brakuje wyposażenia sportowego. Zdarza się tak, iż uczniowie przynoszą własne sprzęty (np. rolki) i korzystają z nich w czasie zajęć.

„2 stoły są. One są rozstawiane, natomiast taki typowy sprzęt sportowy jak kozły, skrzynie, to one są na salach. Takie piłki lekarskie, cały, to, co jest pod nazwą sprzętu sportowego. Skakanki, taśmy, nie wiem, co tam jeszcze jest. Nawet na rolnach któregoś roku dzieci się uczyły jeździć, ale na swoich.”

Gdy zajęcia są realizowane w dużej hali sportowej, jednocześnie przebywa w niej kilka grup uczniów. W takich przypadkach mogą to być zajęcia łączone – międzyoddziałowe,

„Natomiast, no nie ma tak, żeby 1 klasa weszła na całą płytę hali (...). Czasami na tej połówce, którą mamy, wchodzi 2 grupy. Albo nauczyciele sobie regulują, że ja wchodzę dziś na halę albo przez najbliższe ileś tam godzin, bo mam piłkę ręczną. Więc muszą się jakoś troszkę dograć. Na korytarzu jest 1 WF sporadycznie, ktoś musi wyjść, żeby ustąpić z hali, a tak, to są inne zajęcia. Czy tenis, czy gra na zewnątrz, jeżeli pogoda pozwala.”

Inny rozmówca opisał trudne położenie szkoły, którą zarządza, przejawiające się tym, że szkoła nie tylko nie ma dostępu do infrastruktury sportowej, ale organ prowadzący nie posiada środków finansowych, aby zapewnić uczniom odpowiednie przyrządy i przybory do ćwiczeń. Brak środków na zakup pomocy dydaktycznych i sprzętu powoduje, że zajęcia zwykle odbywają się na korytarzu.

„Bo zapisany tekst [podstawy programowej], zważywszy na to, że nie mamy sali gimnastycznej, że nie mamy boisk sportowych jako takich, że pieniądze na pomoce dydaktyczne na całą szkołę, gdzie budżet zamykam powiedzmy kwotą miliona, zakup pomocy dydaktycznych dla wszystkich nauczycieli, to jest kwota dwóch czy trzech tysięcy, automatycznie sugeruje, czym mogę dysponować. Czyli inaczej - czym dysponuję. Dysponuję albo niczym albo jakąś... nawet brakuje mi w tej chwili słowa, żeby to określić... namiastką czegoś, do czego tę podstawę mogłabym odnieść.”

Braki w infrastrukturze są także podstawową przyczyną braku organizacji zajęć do wyboru.

„Nie mieliśmy warunków. Szkoła podstawowa miała małą salę gimnastyczną i nie było możliwości jakby wykorzystania tego w inny sposób. W tym roku w marcu została otworzona duża hala sportowa. Na razie

kontynuujemy to tak jak jest. Będziemy się zastanawiać od września czy może zrobić jakąś inną formę. Ale ten wybór, choćby w tych klasach sportowych jest – że te klasy są o różnych profilach i dzieciaki zgłaszają swoją chęć uczestnictwa. I jest klasa koszykówki i piłki nożnej, także planujemy judo. Tak że takie decyzje i dzieci i rodzice podejmują, a w pozostałych... no niestety, na dzień dzisiejszy nie, nie było tego.”

No na pewno to jest brane pod uwagę. Infrastruktura jest tutaj naszą taką bolączką, bo na pewno jest to mała salka gimnastyczna, no właściwie jeżeli można nazwać to salą tak, no bo to jest wysokości nie spełnia, bo to jest na takiej wysokości jak to pomieszczenie, trochę większe (...) akurat no nie mamy co za bardzo narzekać, bo jest Orlik, tak, no jest on jak gdyby w zależności od pogody no wykorzystywany, chociaż są sytuacje, że i w czasie zajęć pozalekcyjnych śnieg leży i też młodzież gra, tak, na tym śniegu. Także jest to tak wykorzystywane właściwie niekiedy, przez 10, chociaż tak jest boisko od marca, od lutego, grudzień, styczeń i luty, trzy miesiące jak gdyby zamknięte, gdzie nie ma animatorów tak. Natomiast nasze dzieci mogą korzystać przez cały rok, w zależności od warunków atmosferycznych.

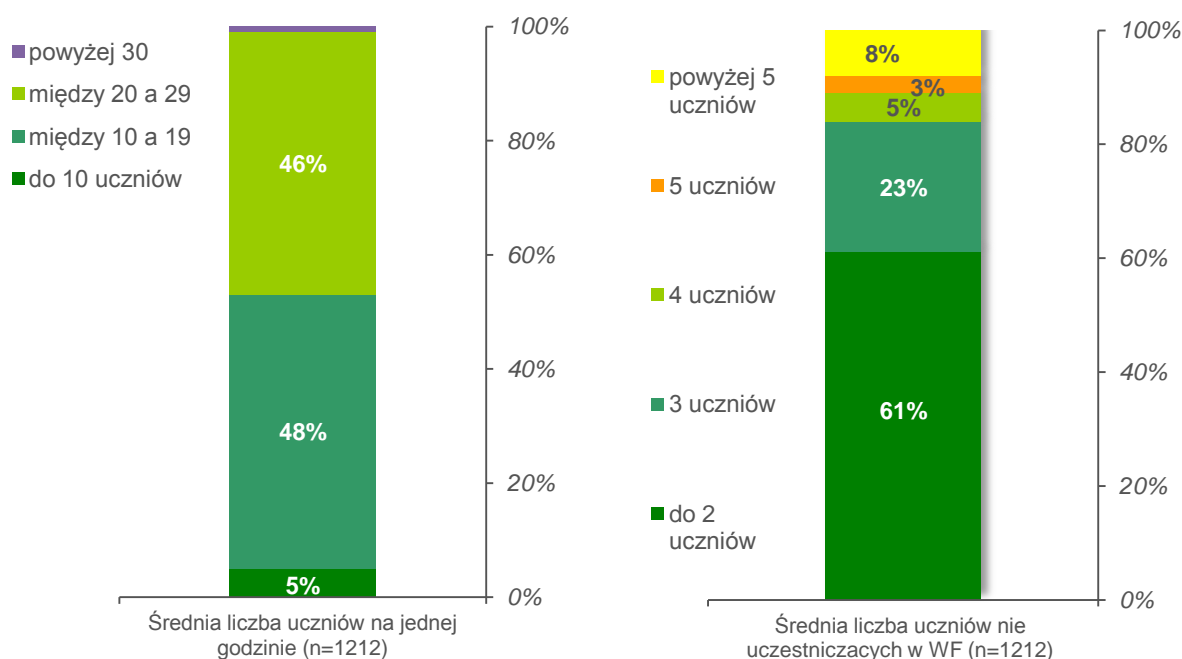
4.2. Frekwencja uczniów na zajęciach

Z wielu badań wynika, że częste nieuczestniczenie uczniów w zajęciach WF jest w polskich szkołach zjawiskiem powszechnym (zob. np. Woynarowska i in 2015). Uniemożliwia to osiągnięcie przez młodzież zalecanego poziomu aktywności fizycznej, a przez szkołę celów zapisanych w podstawie programowej kształcenia ogólnego.

Według deklaracji nauczycieli w zajęciach z wychowania fizycznego najczęściej uczestniczy od 10 do 19 uczniów (48% wskazań) lub od 20 do 29 uczniów (46% wskazań). Zajęcia prowadzone w grupach do 10 uczniów są w polskich szkołach rzadkością (5% wskazań). Podobnie jak zajęcia w grupach powyżej 30-osobowych – 1%.

Biorąc pod uwagę wypowiedzi nauczycieli na temat nieobecności uczniów na zajęciach WF, to niemal dwie trzecie (61%) stwierdziło, że średnio na jednej lekcji WF w tygodniu nie ćwiczą dwie osoby. Nieco ponad 1/5 badanych (23%) wskazała 3 uczniów. 8% nauczycieli zaznaczyło, iż średnio na 1 godzinie lekcyjnej wychowania fizycznego nie ćwiczy ponad pięcioro uczniów.

Wykres 11. Średnia liczba uczniów ćwiczących i niećwiczących na jednej godzinie lekcyjnej

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I – VI i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III

Nauczycieli zapytano także o to, **ilu średnio uczniów nie ćwiczy** w czasie zajęć z WF (z powodu braku stroju, zwolnienia rodziców, zwolnienia lekarza, niedyspozycji itp.). Nie rozróżniano przy tym rodzaju nieobecności i zwolnień. Rozkład nieobecności w poszczególnych kategoriach liczebności uczniów uczestniczących w zajęciach pokazuje poniższa tabela.

Tabela 4. Liczba uczniów niećwiczących na godzinie lekcyjnej w podziale na liczebności grup

Średnia liczba uczniów ćwiczących	Średnia liczba uczniów niećwiczących					
	do 2 uczniów	do 3 uczniów	do 4 uczniów	do 5 uczniów	do 6 uczniów	7 uczniów i więcej
do 9 uczniów	89%	2%	3%			6%
między 10 z 19 uczniów	68%	19%	3%	2%		8%
między 20a 29 uczniów	50%	29%	8%	3%	2%	9%
30 uczniów i więcej	38%	8%		8%		46%

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I- VI i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III.

O to samo zapytano dyrektorów szkół w ramach badania jakościowego. Dyrektorzy podkreślali, że w szkołach podstawowych nie mają problemów z frekwencją, gdyż uczniowie chcą ćwiczyć na zajęciach WF. Nie dostrzegli również zależności pomiędzy frekwencją a płcią uczniów. Może mieć to miejsce wśród starszych uczniów (np. w gimnazjum – wówczas dziewczynki mniej chętnie uczestniczą w zajęciach WF). Jednak na poziomie szkoły podstawowej najczęściej nie widać różnic w uczestnictwie w zajęciach z WF pomiędzy chłopcami a dziewczynkami.

„W przypadku szkoły podstawowej ta frekwencja jest jeszcze zbliżona do siebie. Natomiast ewidentnie różnica zaczyna być widoczna w klasach gimnazjalnych. I o ile tam grupy męskie są bardzo aktywne. Tam mamy jakieś pojedyncze przypadki związane z kwestią braku udziału w zajęciach, o tyle wśród dziewczynek ta niechęć do tego przedmiotu niestety rośnie. To zaczyna być widoczne już w ostatnich klasach szkoły podstawowej, ale nie upatrywałabym jeszcze tego w kategorii problemu. Natomiast w kwestii klas starszych – tak.”

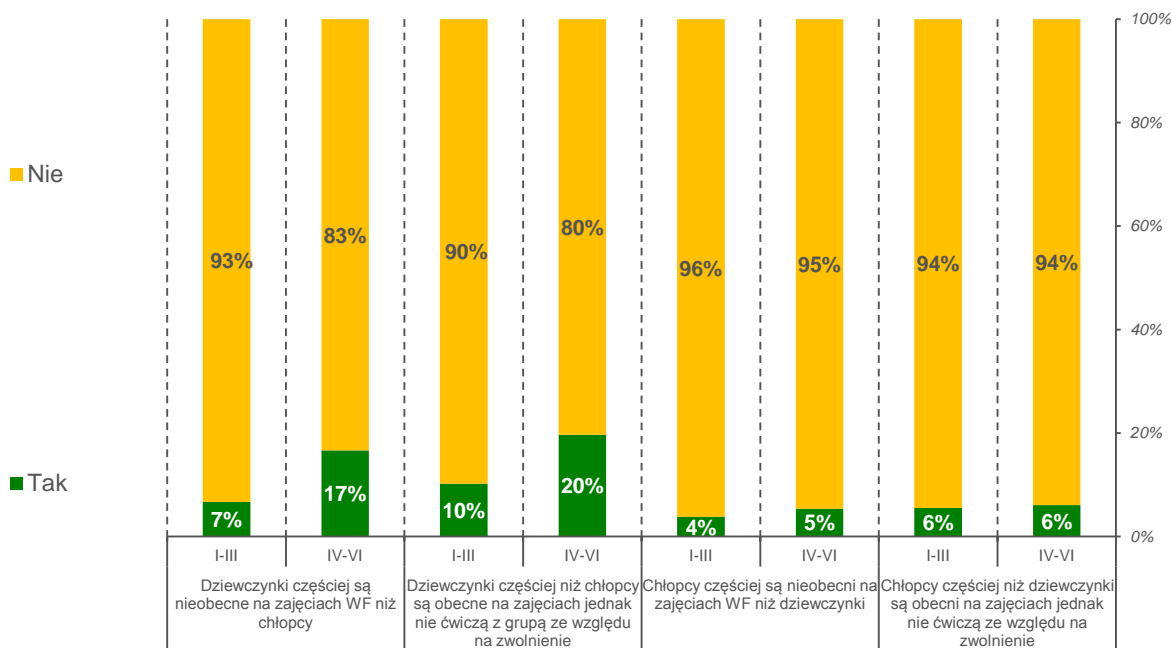
W nielicznych przypadkach różnica w zaangażowaniu uczniów w zajęcia WF zaczyna być widoczna już na drugim etapie edukacyjnym, jednak nie są to sytuacje powszechne. Najczęściej wymienianą przyczyną jest wchodzenie dziewczynek w okres dorastania.

[Ankieter:] „A jeżeli chodzi o zwolnienia z WF, to one są częstsze w młodszych klasach czy starszych klasach? R2: Zdecydowanie w starszych. M: Czyli od którego poziomu jest taki wzrost? [Respondent:] Gdzieś od 4 klasy. I tutaj, jak mówimy, niedyspozycja dziewczynek, bo generalnie pokutuje, że jak dziewczynka miesiączkuje, to nie powinna ćwiczyć. To pokutuje jeszcze w społeczeństwie.”

Powyższe opinie podzielają także nauczyciele WF. Według nich, dziewczynki z drugiego etapu edukacyjnego są częściej nieobecne na zajęciach WF niż ich młodsze koleżanki z klas I–III. Uznało tak 7% nauczycieli pierwszego etapu edukacyjnego oraz 17% nauczycieli klas IV–VI. Dziewczynki z klas IV–VI według wskazań nauczycieli, także częściej niż chłopcy nie ćwiczą, ale są obecne na zajęciach (20% wskazań nauczycieli). Twierdzenie, iż to chłopcy są częściej nieobecni na zajęciach WF zaznaczyło 4% nauczycieli z pierwszego etapu edukacyjnego i 5% nauczycieli z drugiego etapu edukacyjnego.

Z powyższych danych wynika, iż dziewczynki wraz z wiekiem, coraz częściej są nieobecne na zajęciach WF lub są obecne, lecz w nich aktywnie nie uczestniczą. Pomiedzy chłopcami z klas I–III i IV–VI nie zaobserwowano istotnych różnic.

Wykres 12. Częstotliwość uczestnictwa w zajęciach WF według płci

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach IV – VI (n=441) i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej i WF w klasach I – III (n=838)

„Generalnie częściej opuszczają – jeżeli chodzi o drugi etap edukacyjny – zajęcia opuszczają dziewczynki. Związane jest to z fizjologią, natomiast nie jest to zbyt często. Zależy to też od uczniów, są uczniowie, którzy praktycznie wcale nie korzystają ze zwolnień, w roku 2013/2014 ani jeden uczeń w drugim etapie edukacyjnym nie był zwolniony na dłuższy okres, czy na cały rok szkolny z WF-u.”

Dyrektorzy nie dostrzegali różnicy we frekwencji uczniów pomiędzy zajęciami klasowo-lekcyjnymi a zajęciami do wyboru przez uczniów – na obu typach zajęć frekwencja jest podobnie wysoka. Zdaniem badanych dyrektorów, uczniowie sami chętnie aktywnie uczestniczą w zajęciach WF. Ponadto w niektórych szkołach duży nacisk kładą na to rodzice. Nie bez wpływu pozostają także kampanie społeczne, np. ta zainicjowana we wrześniu 2013 roku pt. „Stop zwolnieniom z WF”⁷. Warto przy tym podkreślić, że badanie prowadzono przed wejściem w życie nowych rozwiązań w zakresie zwolnień, które obowiązują od września 2015 r.⁸

⁷ Kampania społeczna przygotowana przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, w którą zostali zaangażowani znani sportowcy, np. Tomasz Majewski, Marcin Gortat, Anna Lewandowska. Kampania miała na celu zapoznanie społeczeństwa z problemem nadmiernego unikania przez uczniów uczestnictwa w zajęciach w WF oraz zachęcenia uczniów do aktywnego uczestnictwa w zajęciach m.in. poprzez organizowanie lekcji pokazowych z udziałem znanych sportowców.

⁸ Chodzi o zmianę w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych, która zachowała możliwość zwolnienia ucznia z realizacji zajęć wychowania fizycznego, wprowadzając możliwość zwolnienia ucznia przez dyrektora szkoły z wykonywania określonych ćwiczeń fizycznych na zajęciach wychowania fizycznego na podstawie opinii o ograniczonych możliwościach uczestniczenia ucznia w tych zajęciach, wydanej przez lekarza, na czas określony w tej opinii.

„To znaczy, generalnie nie ma u nas różnicy. Bo nie ma zwolnień ani w zajęciach klasowo-lekcyjnych ani w tychże zajęciach fakultatywnych. Jeśli chodzi o odpowiedzialność i chęć udziału czy ..., to uczniowie i rodzice czują się odpowiedzialni w równym stopniu za ten rodzaj zajęć i za te zajęcia fakultatywne. Tak że nie ma tutaj żadnych różnic.”

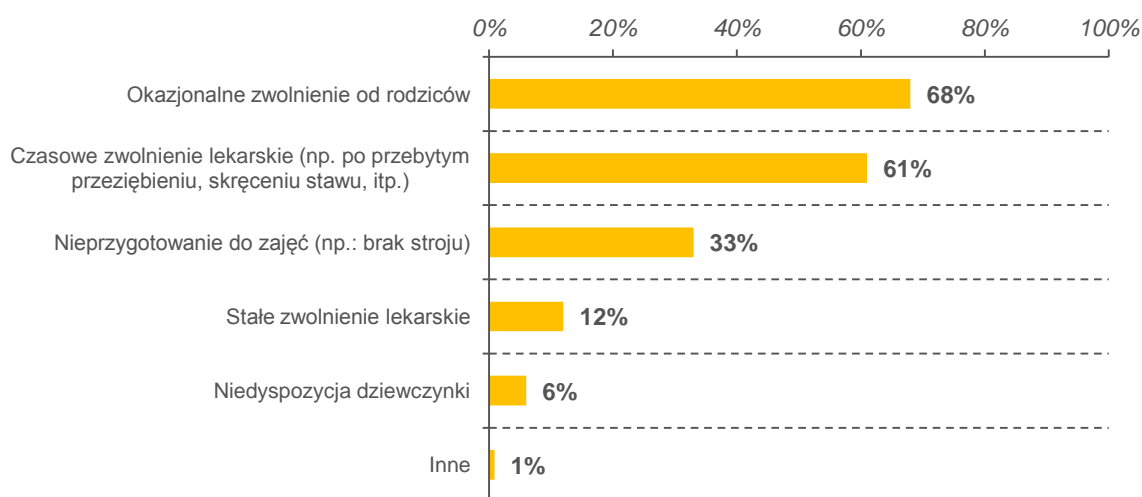
Według deklaracji dyrektorów, zwolnienia uczniów z zajęć sportowych zdarzają się, nie mają jednak charakteru masowego. W trakcie kilku ostatnich lat, dyrektorzy zaobserwowali zmniejszenie liczby zwolnień.

„Zdarza się, że też pytam jak jest z nieobecnościami, nawet wczoraj czy przedwczoraj, to znaczy przed egzaminami, była taka sytuacja, że weszłam na salę i trójka dzieci nie ćwiczyła, ale to nie z powodów jakiegoś takiego widzimi się, ale no sytuacje losowe, choroba, jakieś przeziębienie. I zdarza się to naprawdę niewiele na szkołę, na prawie 500 dzieci jest trójka zwolnionych. To jest niedużo.”

„No nie no mówię to są takie indywidualne przypadki gdzie faktycznie po chorobie to faktycznie rodzice, zwolnienia są, żeby dziecko nie ćwiczyło, ewentualnie jakaś tam choroba od lekarza dłuższa, że dziecko nie może takich ćwiczeń wykonywać, albo w ogóle jest zwolnione z WF. Chociaż w tym roku takich osób nie mamy, nie, które by były w ogóle zwolnione.”

O powody niećwiczenia w czasie zajęć zapytano także nauczycieli WF. Najczęściej (68%) wskazywano na **okazjonalne zwolnienie od rodziców, co nadal pozostaje obszarem najslabiej kontrolowanym przez szkołę**. Nieco rzadszym powodem (61% wskazań) było czasowe zwolnienie lekarskie. Co trzeci nauczyciel (33%) za powód niećwiczenia uznał nieprzygotowanie ucznia (np. brak stroju). Stałe zwolnienie lekarskie jako powód zwolnienia z zajęć WF zaznaczyło 12% badanych.

Wykres 13. Najczęstsze powody niećwiczenia – możliwość wyboru 2 odpowiedzi

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I – VI i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I – III (n=1212)

Inaczej postrzegali ten problem badani dyrektorzy szkół. Według nich dzieci chcą ćwiczyć, czy to z powodu własnych zainteresowań czy z powodu panującej mody na uprawianie sportu.

„...nie dostrzegamy jakiś takich, jakiś tendencji, żeby dzieci nie chciały ćwiczyć. Jest moda jakaś, jest taka moda tutaj na aktywność fizyczną, także myślę że nie.”

„Nie, to też wspominałam, jedyne zwolnienia jakie są to z basenu, ewentualnie zwolnień, nie obserwuję zaburzonej frekwencji, bo nie chce chodzić na WF, czegoś takiego nie obserwuję, absolutnie.”

„Dzieci po prostu chodzą na WF i to są jedne z lekcji bardziej lubianych przez uczniów.”

Motywacją dzieci do ćwiczenia w ramach zajęć z WF jest też możliwość udziału w zawodach sportowych.

„W szkole podstawowej tak jak tu u nas nie ma takiego problemu. Dzieci bardzo chętnie biorą udział w zajęciach wychowania fizycznego, do zwolnień to wtedy, kiedy dziecko jest chore na przykład prawda czyli rzeczywiście nie może być. Nie ma takich sytuacji, że ktoś stroju zapomina prawda nagminnie, no tam zdarzają się pojedyncze wypadki, natomiast jeżeli chodzi o chęć udziału o uczestnictwo, frekwencję, to jest na wysokim poziomie i to jest tak od zawsze, od kiedy tu pracuję, to zawsze nie było problemu z wychowaniem fizycznym i nie było też problemu z chętnymi na zawody.”

W jednej z badanych szkół organizowane były spotkania z gwiazdami sportu, olimpijczykami, które zdaniem dyrektora – bardzo pozytywnie wpływają na motywację uczniów do lekcji.

„Ale my mieliśmy tu też ... zorganizowaliśmy takie spotkanie z olimpijczykami, prawdziwi olimpijczycy z krwi i kości byli u nas.

„ Tak, z panią D., koszykarką słynną. Z panem ... mamy nawet jeszcze chyba zdjęcie tutaj, dostaliśmy takie pamiątkowe. I powiem, że to spotkanie to było też niesamowite przeżycie dla dzieci, gdzie oni z tym olimpijczykiem mogli porozmawiać, zrobić sobie wspólne zdjęcie, dostać od niego autograf. I to też takie spotkania bardzo pozytywnie wpływają na tą motywację uczniów do lekcji.”

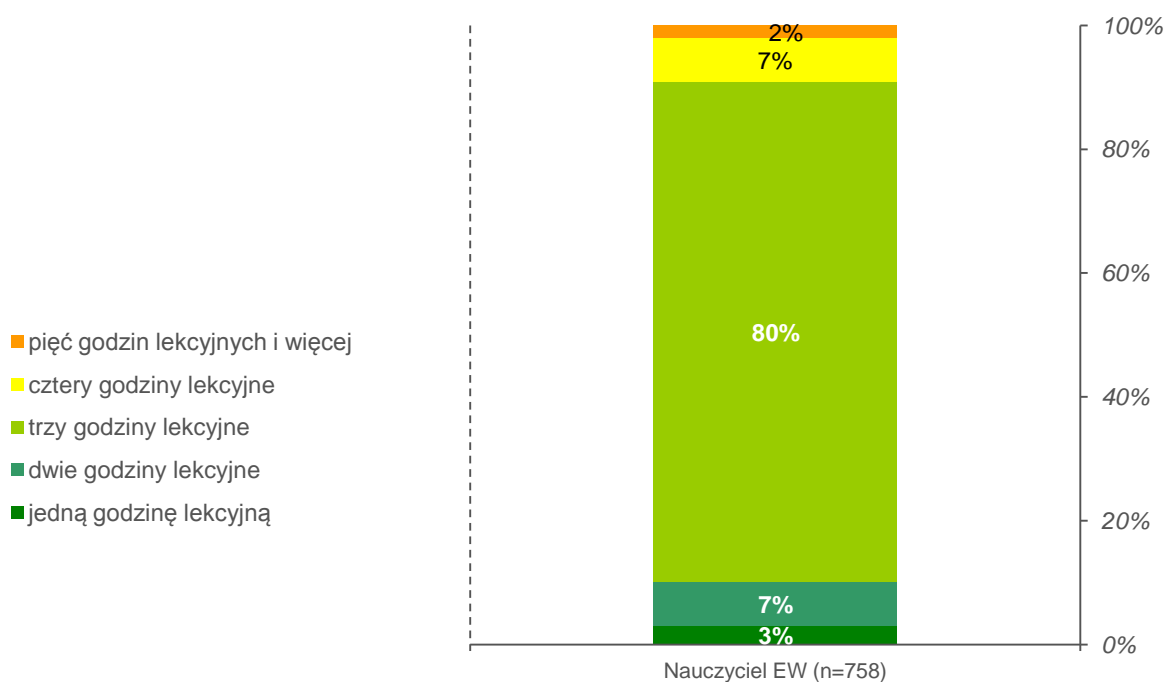
„Tak, ale oni też się dopytywali, bo widzieli, że to są zwykli ludzie, ze zwykłych rodzin ... bo jeden z nich to mój uczeń były. Więc to są zwykli ludzie, ze zwykłych rodzin, z naszego miasta. I że każdy może coś osiągnąć, jeżeli chce. I właśnie ci olimpijczycy tak podkreślali, że tylko ciężka praca, praca, wyrzeczenie i dochodzi się tam do czegoś. To było takie ciekawe spotkanie i ciekawe przeżycie dla tych dzieciaków.”

4.3. Organizacja zajęć w klasach I–III

4.3.1. Liczba godzin

Nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej mają dużą swobodę w sposobie organizacji zajęć poświęconych wychowaniu fizycznemu. Wśród nauczycieli uczących w klasach I–III zdecydowana większość (80%) poświęcała na kształtowanie sprawności ruchowej 3 godziny lekcyjne tygodniowo. Taki sam odsetek nauczycieli (po 7%) przeznaczają na to 1 godzinę mniej (2h/tydz.) oraz 1 godzinę więcej (4h/tydz.).

Wykres 4 Liczba godzin przeznaczonych na zajęcia WF w ramach kształcenia zintegrowanego – odpowiedzi nauczycieli WF i edukacji wczesnoszkolnej, którzy prowadzą zajęcia w klasach I–III

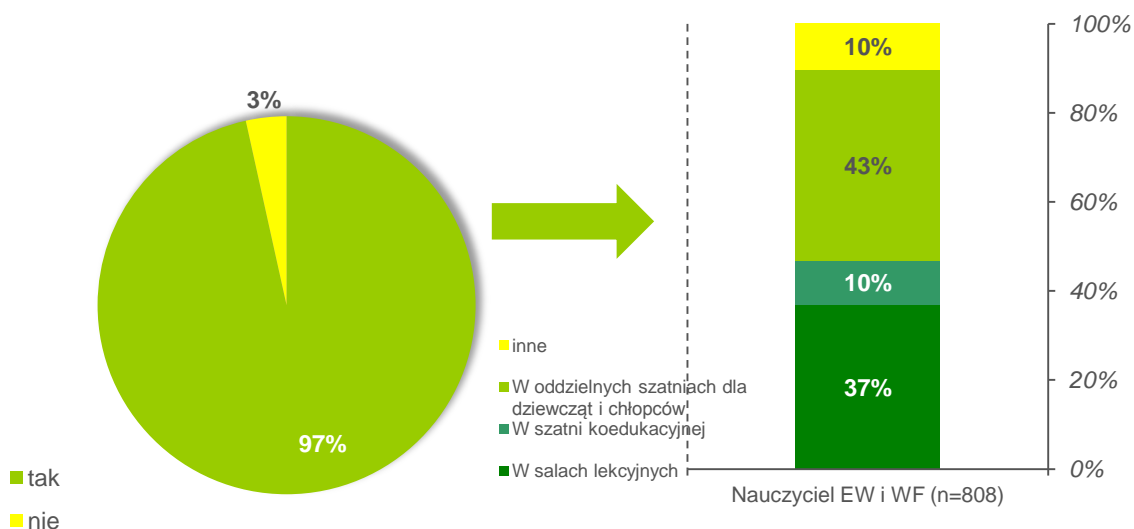

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I–III i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III

4.3.2. Przygotowanie uczniów do zajęć

Według wskazań wszystkich nauczycieli klas I–III (97%) uczniowie przebierają się w stroje gimnastyczne przed zajęciami WF. Miejscem najczęściej wskazywanym jako przebieralnia, były oddzielne szatnie dla chłopców i dla dziewcząt (43%) lub sale lekcyjne (37%). W co dziesiątej szkole szatnie są koedukacyjne lub uczniowie przebierają się w innych miejscach (po 10% wskazań), najczęściej wskazywane były: korytarz, łazienki, sala gimnastyczna, klasy lekcyjne, wnęki na korytarzach wyposażone w ławeczki i wieszaki.

Wykres 15 odpowiedzi nauczycieli na pytanie: „Czy uczniowie przebierają się w strój sportowy przed zajęciami WF?”

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF i edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III

4.3.3. Bezpieczeństwo

Autorzy podstawy programowej z 2008 r. podkreślają znaczenie profilaktyki i szczególne dbanie o bezpieczeństwo uczniów w czasie zajęć WF w okresie edukacji wczesnoszkolnej. Na późniejszych etapach uczniowie powinni już być obeznani z zasadami bezpiecznych zabaw i gier. Nauczyciele mają tego świadomość i najczęściej kilka razy w miesiącu przypominają uczniom, jak postępować w przypadku urazu (36%), niedyspozycji wynikającej z nieprawidłowego dozowania wysiłku (36%) oraz w przypadku innych zagrożeń (37%). Przez znaczny odsetek nauczycieli tematy te są poruszane tylko kilka razy w roku. Prawie 40% nauczycieli podobnie rzadko rozmawia z uczniami na temat urazów.

Wykres 16. *Bezpieczeństwo zajęć*

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w klasach I–III (n=836)

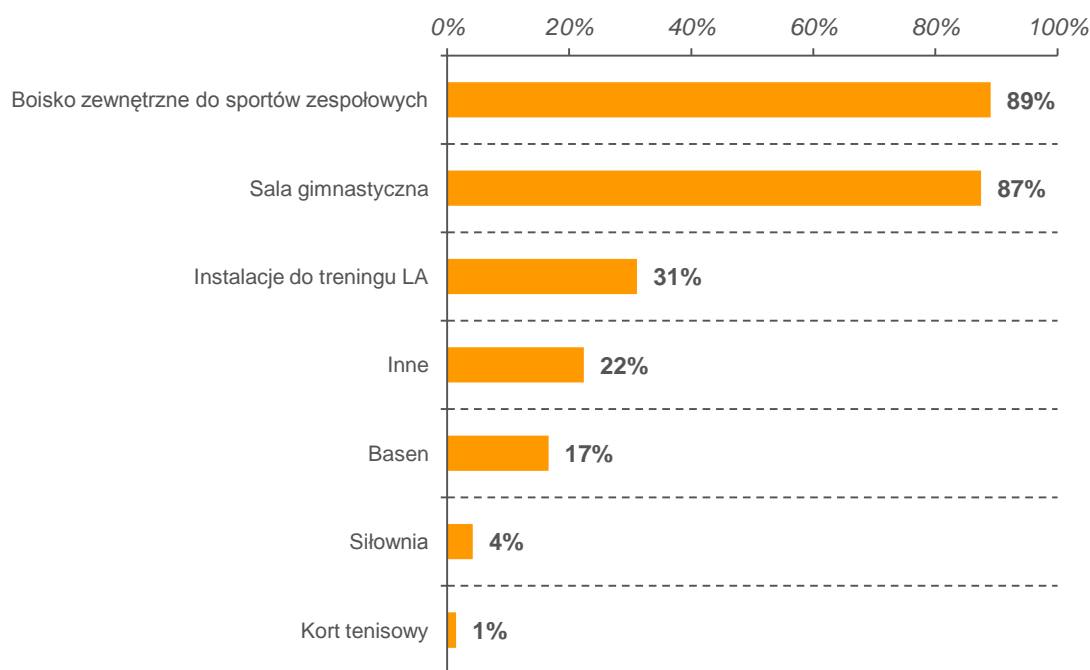
4.4. Organizacja zajęć w klasach IV–VI

4.4.1. Organizacja zajęć

W wydanym przez Ministerstwo Edukacji Narodowej komentarzu do podstawy programowej (tom 8, str. 14) przedstawiono komentarze twórców podstawy doprecyzowujące ich intencje znalazł się fragment, który mówi o tym, że *zajęcia wychowania fizycznego muszą odbywać się w odpowiednich warunkach: w sali gimnastycznej lub w sali dostosowanej do zajęć ruchowych, a w dni pogodne na boisku szkolnym lub w terenie. Można także korzystać z innych obiektów sportowych, na przykład z pływalni. Aby te warunki zagwarantować, należy zajęcia te, nawet na etapie edukacji wczesnoszkolnej, wyodrębnić w planie zajęć wraz ze wskazaniem miejsca, gdzie mają się odbywać. Już na pierwszym etapie edukacyjnym prowadzenie zajęć wychowania fizycznego może być w części powierzone specjalistom, na przykład w celu prowadzenia gimnastyki korekcyjno--wyrównawczej.*

W klasach IV–VI nauczyciele WF najczęściej wskazywali, iż prowadzą zajęcia z WF praktycznie równie często na zewnętrznym boisku (89% wskazań) jak i w sali gimnastycznej (87% wskazań). Prawie 1/3 z badanych prowadzi zajęcia wykorzystując instalacje do lekkiej atletyki, a 17% z nich na basenie. Nieco ponad jedna piąta nauczycieli WF (22%) wskazało inne miejsca – najczęściej był to korytarz szkolny, dostosowana klasa lekcyjna, park, las, boisko Orlik, zastępcza sala gimnastyczna lub nauczyciel organizował wyjazd na basen/lodowisko dla uczniów.

Wykres 5 Miejsce prowadzenia zajęć WF – Możliwość wyboru wielu odpowiedzi

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach IV–VI (n=441).

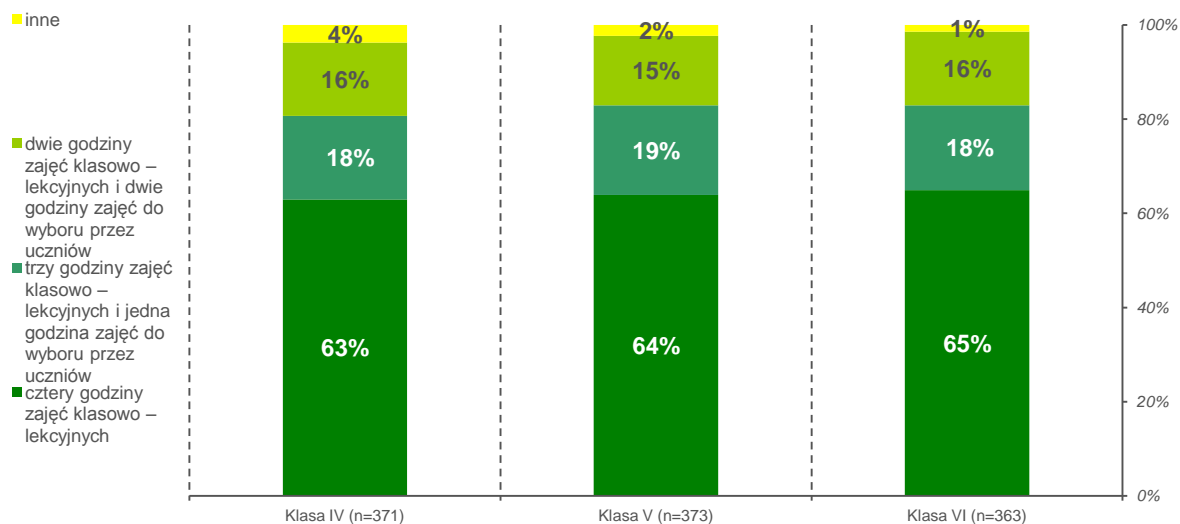
Na drugim etapie edukacyjnym (w klasach IV–VI) możliwe jest elastyczne dopasowanie sposobu realizacji godzin zajęć z wychowania fizycznego. Dyrektor szkoły, po konsultacjach z nauczycielami oraz organem prowadzącym decyduje, w jakiej formie organizowane będą zajęcia z wychowania fizycznego. Zgodnie z odpowiednimi regulacjami dla klas IV–VI w tygodniowym planie lekcyjnym powinny znaleźć się 4 godziny zajęć WF tygodniowo.

Przeprowadzone analizy nie wykazały istotnych różnic w sposobie realizacji tych zajęć między klasami IV, V i VI. Każdy model realizacji zajęć WF w klasach IV–VI połowa jedna trzecia nauczycieli (kolejno: 63%, 64% i 65%) wskazała, iż w ich szkole zajęcia WF są prowadzone w formie 4 godzin klasowo-lekcyjnych. W tych szkołach podstawowych uczniowie nie mają zatem możliwości wybierania zajęć zgodnie z własnymi potrzebami i zainteresowaniami. Natomiast są szkoły, które realizują podstawę programową dla klas IV–VI w modelach mieszanych. Niemal, co piąty badan nauczyciel WF klas IV (18%), V (19%) i VI (18%) stwierdził, iż prowadzi 3 godziny zajęć klasowo-lekcyjnych i jedną godzinę

zajęć do wyboru przez uczniów. Nieco rzadziej zajęcia WF realizowane są w modelu 2x2, tj.: dwie godziny zajęć klasowo-lekcyjnych i dwie godziny zajęć do wyboru przez uczniów.

Jedną godzinę lekcyjną zajęć do wyboru oraz 3 godziny w formie klasowo-lekcyjnej wskazał mniej niż co piąty nauczyciel (18-19%). Jeszcze mniejsza grupa nauczycieli (15-16%) wskazała, iż uczniowie mają do wyboru 2 godziny lekcyjne w ramach zajęć WF.

Wykres 6. Model organizacji zajęć w klasach IV–VI

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach IV–VI (n=441).

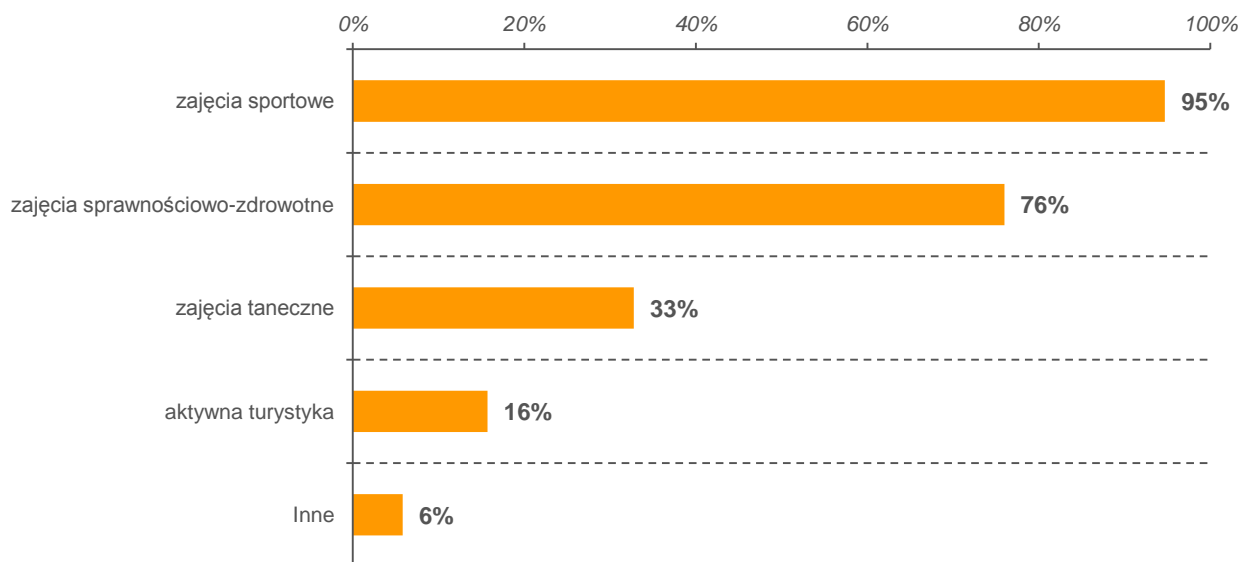
Szkoły często nie mają szans na poszerzenie oferty zajęć do wyboru. Główną przeszkodę stanowi mała liczba chętnych uczniów oraz brak instruktorów. W indywidualnych wywiadach dyrektorzy szkół nie kryli, że wybór zajęć przez uczniów jest ograniczony ze względu na możliwości finansowania zajęć przez organ szkolny i z natury rzeczy jest fikcyjny. Zarówno rodzice, jak i uczniowie nie wyrażali zazwyczaj sprzeciwu wobec propozycji szkół. Jeśli już zajęcia do wyboru przez uczniów są organizowane w ramach zajęć obowiązkowych, to wszystkie dzieci uczestniczą w tym samym typie np.: uczęszczają na basen, piłkę nożną lub inne zajęcia prowadzone na sali gimnastycznej.

W jednej z badanych szkół w badaniu jakościowym rodzice uczniów pytali o możliwość organizacji zajęć np.: tanecznych. Grupa chętnych dzieci w szkole była zbyt mała. W sytuacji, w której szkoła nie mogła sprostać oczekiwaniom uczniów, często okoliczne ośrodki takie jak np.: dom kultury prowadzi takie zajęcia dla tych chętnych dzieci.

„Sposób wyboru zajęć przez uczniów: w zasadzie zajęcia te są narzucone dzieciom i tylko z nazwa brzmi „zajęcia do wyboru (...). W niewielkich szkołach z tymi grupami docelowymi to jest trudno, bo zazwyczaj grupą docelową jest cała klasa, albo klasy są mało liczne i staramy się pracować i kierować to do całej klasy, bo kiedy cała klasa liczy 15 dzieci, no to trudno to jakoś rozbijać.”

W zdecydowanej większości przypadków zajęcia WF realizowane są w formie zajęć sportowych (95%). $\frac{3}{4}$ nauczycieli wskazało, iż realizuje je w formie zajęć sprawnościowo-zdrowotnych. Co trzeci nauczyciel realizuje zajęcia z WF także w formie tanecznej. W 16% szkół zajęcia WF realizowane są poprzez aktywną turystykę.

Wykres 7. Forma prowadzonych zajęć WF

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach IV–VI (n=441).

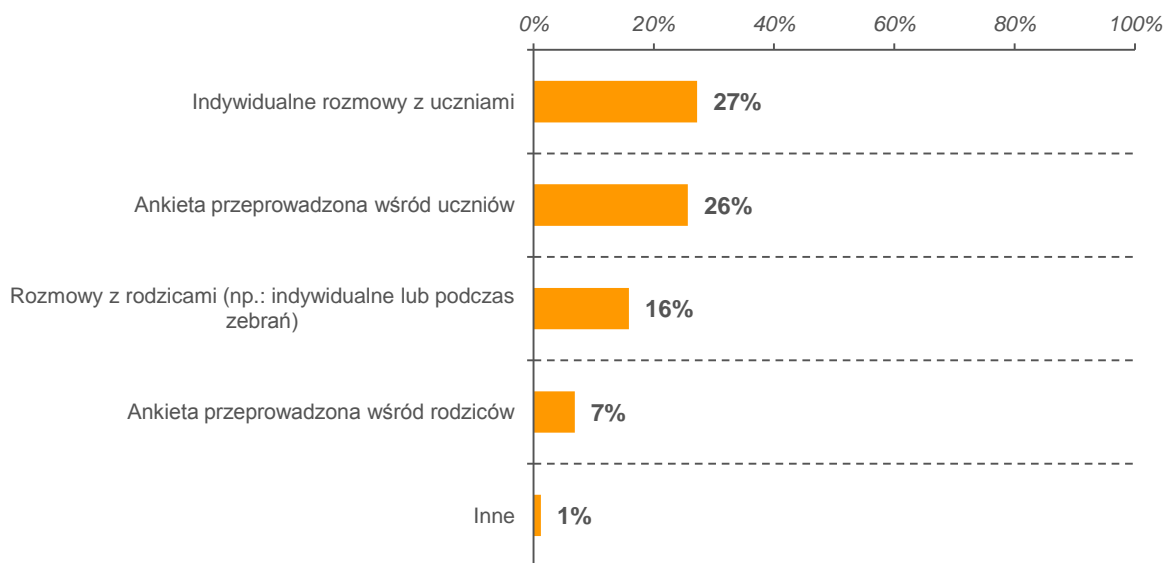
4.5. Oferta zajęć do wyboru

Czy zajęcia do wyboru na drugim etapie edukacyjnym wynikają z diagnozy przeprowadzonej wśród uczniów? Najczęściej wskazywaną przez nauczycieli formą diagnozy potrzeb były indywidualne rozmowy z uczniami (27% wskazań) oraz ankieta przeprowadzana wśród uczniów (26% wskazań), czy też strona internetowa, do której uczniowie mają dostęp.

„Nie, papierowe, papierowe. Dzieciaki też przez stronę internetową czy też dziennik elektroniczny i tam także jest możliwość pozyskiwania informacji.”

W 16% przypadków były to rozmowy z rodzicami (indywidualne lub podczas zebrań), a rzadziej ankiety przeprowadzane wśród rodziców (7%).

Wykres 8. Sposoby rozpoznawania potrzeb uczniów

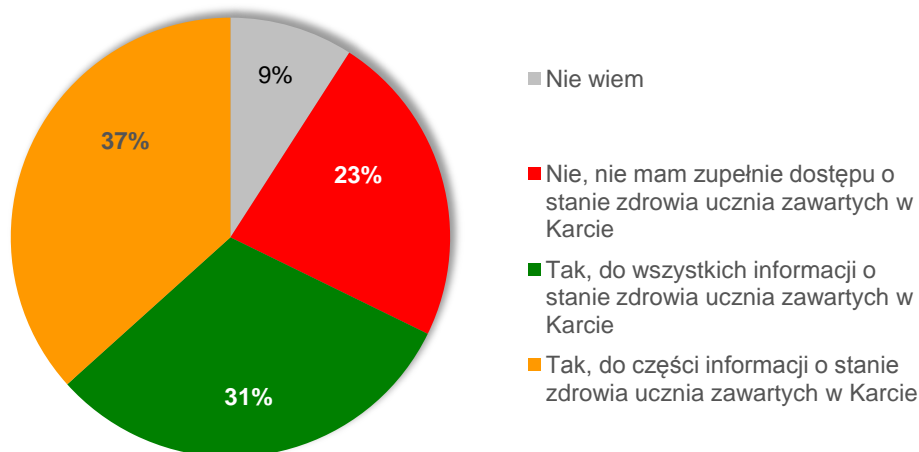
Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach IV–VI (n=441).

Istotną informacją wpływającą na działania podejmowane w szkole w zakresie wychowania fizycznego są informacje dotyczące zdrowia ucznia. Takim źródłem informacji jest karta profilaktycznego badania lekarskiego ucznia, zbiorem informacji na temat całokształtu stanu zdrowia ucznia oraz prowadzonej profilaktycznej opieki lekarskiej. Zawiera ona m.in.: informacje dotyczące stanu zdrowia i istotnych chorób oraz problemów zdrowotnych ucznia, informacje o problemach zgłaszanych przez przedstawiciela ustawowego ucznia; informacje wychowawcy ucznia mające istotne znaczenie dla oceny stanu zdrowia (np. o zachowaniu ucznia, osiągniętych wynikach w nauce, wykazywanych uzdolnieniach, sprawności fizycznej, absencji szkolnej, relacji z rówieśnikami, ewentualnych problemów szkolnych); informacje pielęgniarki lub higienistki szkolnej o uczniu (wyniki testów przesiewowych, informacje dotyczące wysokości i masy ciała ucznia, funkcjonowania narządu wzroku i słuchu, rozwoju układu ruchu, ciśnienia tętniczego krwi); wyniki badania lekarskiego ucznia (dotyczące wzrastania i rozwoju ucznia, stanu odżywienia, dojrzewania płciowego, rozwoju psychospołecznego, funkcjonowania układów i narządów, stwierdzone problemy zdrowotne); zalecenia dotyczące udziału ucznia w zajęciach wychowania fizycznego i ewentualnych ograniczeniach w tym zakresie oraz inne zalecenia lekarza podstawowej opieki zdrowotnej.

„To znaczy tak, u nas my współpracujemy z taką mówią na nią pani pielęgniarka, ona prowadzi jakby na całej gminie sprawy o zdrowiu. Ona przyjeżdża do nas przynajmniej ze sześć siedem razy w ciągu roku szkolnego oprócz fluoryzacji prowadzi badanie bilansowe, więc jeżeli są jakieś takie większe uwagi prawda to one są jakby przekazywane to do mnie, czy do drugiego nauczyciela wychowania fizycznego. A poza tym zawsze na początku roku szkolnego dostajemy taką listę osób, które powinny być skierowane na gimnastykę korekcyjną i tam jest podane konkretnie co danej osobie, jaką ma wadę czy to jest płaskostopie czy jakaś skolioza prawda i tak dalej. Więc wtedy odpowiednie ćwiczenia są wtedy do tych więc tutaj nie ma problemu, jeżeli chodzi o współpracę z panią pielęgniarką i na bieżąco wiem jeżeli jest jakaś poważniejsza choroba więc też dostajemy taki sygnał od niej bo czasami rodzic nie zawsze to powie prawda, czasami rodzic zgłasza. Ale jak nie, to pani pielęgniarka jakby na bieżąco jest informowana, że coś tam się dzieje poważniejszego.”

Ponad jedna trzecia ankietowanych nauczycieli WF klas IV–VI (37%) deklaruje, iż ma dostęp do części informacji zawartych w karcie profilaktycznego badania lekarskiego ucznia. Nieco mniej (31%) korzysta ze wszystkich informacji w niej zawartych. Co ważne, aż 23% nauczycieli WF zupełnie nie posiada dostępu do informacji na temat stanu zdrowia ucznia. Dostęp nauczycieli do informacji zdrowotnych ucznia ma kluczowe znaczenie w dostosowaniu treści nauczania do indywidualnych potrzeb i możliwości ucznia, zgodnych z zaleceniami lekarskimi.

Wykres 21 Dostęp do informacji lekarskich

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach IV–VI (n=441).

Przygotowując ofertę zajęć do wyboru w klasach IV–VI, w szkole kładzie się większy nacisk na zaspokajanie potrzeb większej grupy uczniów, co oznacza, że niektórzy uczniowie nie znajdą zajęć zgodnych ze swoimi zainteresowaniami, czy predyspozycjami.

„Wiadomo, jeżeli będzie jeden uczeń zainteresowany jakąś dyscypliną, nie jesteśmy w stanie, prawda? Możemy ewentualnie element tychże ćwiczeń czy jego preferencji włączyć w inną dyscyplinę. Także określamy minimalną ilość osób w danej grupie i wtedy organizujemy dany typ zajęć.”

„Jak dotąd mała szkoła była, że tak powiem plusem w tych zmianach, tak w tym punkcie jest to w małej szkole niekoniecznie możliwe do zrealizowania. W małej szkole taki podział na zajęcia do wyboru przez uczniów nie działa, dlatego, że szkoła jest jednodziałowa, trudno jest dogodzić wszystkim dzieciom, żeby miały te zajęcia takie, jakie by sobie życzyły, bo to się rozdrabnia na 3-4 osoby zainteresowane daną dyscypliną. Dlatego wspólnie z rodzicami po przedyskutowaniu wszystkich „za” i „przeciw”, rokrocznie podejmujemy uchwałę i Rada Pedagogiczna, i Rada Rodziców, że są to zajęcia lekcyjne dla wszystkich dzieci, z tym, że dzieci mają możliwość wyboru na zajęciach, jeśli mają np. dzisiaj większą ochotę na siatkówkę, to grają w siatkówkę – pan jest bardziej elastyczny, podstawę programową realizuje, ale to, na co dzieci mają większą w danym momencie ochotę jest brane pod uwagę”.

Na konstrukcję oferty zajęć do wyboru przez uczniów ma wpływ dostępność kadry nauczycielskiej, oraz dostęp do obiektów sportowych.

„(...) możliwości kadrowe, ale i infrastrukturą szkoły. No na pewno sporo dzieci i rodziców chciałoby basenu i zajęć pływackich. Nie mamy basenu u siebie. Choć znam szkołę gdzie mój kolega jest dyrektorem, ma dwa baseny. No to tylko zazdrość przeze mnie przemawia. Ale nie mamy basenu, natomiast patrząc na te możliwości, no uczniowie wybierali takie dyscypliny, w których mogą uczestniczyć. No generalnie są to dyscypliny halowe, ponieważ – no biorąc pod uwagę okres zimowy, to mamy tutaj generalnie halę. Natomiast tu na basen jeżdżą sporadycznie. Ale są organizowane też wyjazdy.”

Osoby prowadzące zajęcia do wyboru przez uczniów to z reguły nauczyciele WF, zatrudnieni na umowę o pracę w szkole. Jeśli szkoła oferuje uczniom zajęcia na obiektach pozaszkolnych, pracę nauczyciela WF wspierają np.: instruktorzy zatrudnieni na pływalni. Dyrektorzy podawali pozytywne przykłady współpracy szkół z organem prowadzącym, gdzie Urząd Miasta i Gminy zatrudnia dodatkowo animatora sportowo-rekreacyjnego, który współpracuje z nauczycielami WF w szkołach i regionami klubami sportowymi, w celu organizacji imprez sportowo-rekreacyjnych czy też zawodów sportowych.

Zdaniem nauczycieli WF (78%) duży wpływ na kształt oferty zajęć do wyboru miały możliwości kadrowe szkoły i kwalifikacje zawodowe zatrudnionych nauczycieli.

Zgodnie z deklaracjami dyrektorów, do prowadzenia zajęć do wyboru (przez respondentów czasem myląc określanymi jako fakultatywne) dyrektorzy szkół z reguły zatrudniają nauczycieli już pracujących w szkole, którzy znają już potrzeby i możliwości uczniów. Wśród badanych nie było przypadku prowadzenia zajęć przez osoby z zewnątrz.

„To znaczy zajęcia fakultatywne prowadzą nauczyciele wychowania fizycznego, nie są to zatrudnienia na te godziny inni nauczyciele czy też trenerzy, a są to nauczyciele wychowania fizycznego, nasi nauczyciele, którzy znają już uczniów i prowadzą z nimi zajęcia klasowo-lekcyjne. Tak że ... nie wiem, czy coś jeszcze w tym zakresie.”

Nieco częściej niż zdanie nauczyciela WF (71%) na wybór zajęć miały tradycje sportowe środowiska lub szkoły (73%). Najslabiej na ofertę zajęć do wyboru wpływało miejsce zamieszkania uczniów – 45% badanych stwierdziło, iż nie ma ono wpływu.

Z badania wynika, że w szkołach organizujących zajęcia do wyboru przez uczniów można wyróżnić dwa sposoby organizacji tych zajęć. Pierwszy z nich to zajęcia zewnątrzszkolne, a drugi – wewnątrzszkolne. W szkołach, które wzięły udział w badaniu, cykliczne zajęcia WF zewnątrzszkolne najczęściej były organizowane np.: w formie nauki pływania, a wewnątrzszkolne są to zajęcia prowadzone na obiektach należących do szkoły.

„(...) w klasach IV–VI realizowane są w tygodniu 4 godziny zajęć klasowo-lekcyjnych. Przypomnę: 4h w tygodniu: 2 h basenu, 1 h piłka nożna, 1 h zajęć na Sali gimnastycznej lub boiskach). Zajęciami „do wyboru” – nazywa się tu zajęcia z piłki nożnej oraz zajęcia na basenie.

Koszty organizacji zajęć do wyboru przez uczniów z reguły ponoszone są w całości przez organy prowadzące. Zdarzają się jednak przypadki szkół, w których występował model mieszany finansowania, tj.: część kosztów związanych z wynajmem np.: basenu pokrytych zostało przez organ prowadzący, natomiast koszty transportu obciążały rodziców, w postaci dobrowolnych składek.

„Kto wypłaca wynagrodzenia za prowadzenie tych zajęć: gmina czy szkoła? Gmina. To znaczy szkoła otrzymuje od gminy pieniądze, ja już to chyba dwukrotnie mówiłam, no, a płaci faktycznie szkoła, ale wcześniej otrzymywaliśmy, otrzymujemy pieniądze od gminy. Finansowanie 4h w tygodniu dla uczniów zajęć klasowo-lekcyjnych (także tych do wyboru przez uczniów) wziął na siebie w 100% organ prowadzący szkołę: Urząd Miasta i Gminy.

Na kształt oferty zajęć do wyboru, zdaniem nauczycieli WF największy wpływ mają zainteresowania uczniów (99% wskazań). 90% respondentów wskazało uzdolnienia sportowe uczniów w danej dyscyplinie oraz dostęp do obiektów sportowych. Często były także wskazywane potrzeby zdrowotne uczniów (87%). Wskazywano też na rolę nauczyciela WF (71%) oraz tradycje szkoły (73%).

Tabela 3. Czynniki kształtujące ofertę zajęć WF do wyboru przez uczniów w ocenie nauczycieli WF

	Zgadzam się	Nie zgadzam się
Zainteresowania uczniów	99%	1%
Infrastruktura sportowa szkoły	90%	10%
Osiągnięcia uczniów w danym sporcie lub aktywność fizyczna	90%	10%
Potrzeby zdrowotne uczniów	87%	13%
Kwalifikacje kadry dotychczas zatrudnionej w szkole	79%	21%
Możliwości kadrowe szkoły	78%	22%
Tradycje sportowe środowiska lub szkoły	73%	27%
Wpływ nauczyciela WF	71%	29%
Miejsce zamieszkania uczniów	55%	45%

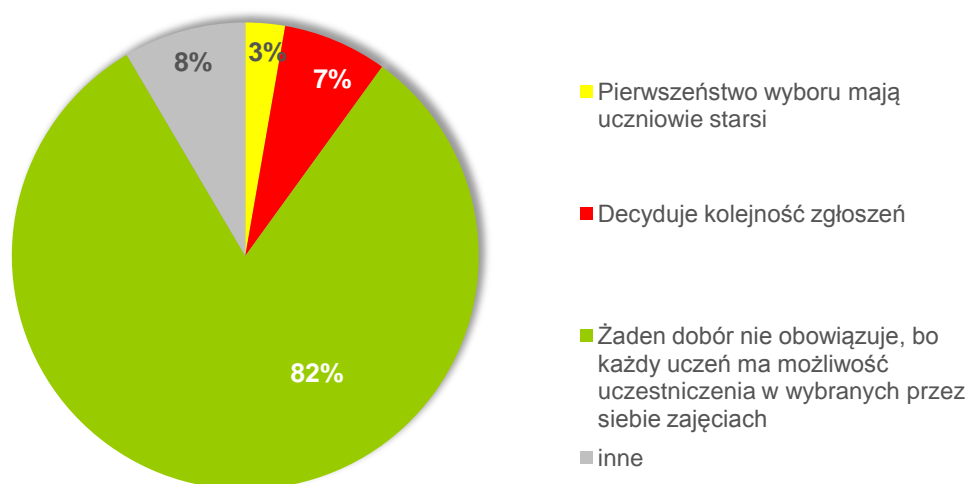
Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach IV–VI (n=441).

Podstawa programowa nie precyzuje kryteriów przydziału dzieci do poszczególnych zajęć do wyboru przez uczniów. Organizacja zajęć do wyboru, odbywa się w różny sposób. Nabór na poszczególne zajęcia w puli zajęć do wyboru także może odbywać się w zróżnicowany sposób. W zdecydowanej większości (82% wskazań nauczycieli WF) żaden dobór uczniów do zajęć nie obowiązuje i uczniowie mogą uczestniczyć w dowolnie wybranych zajęciach w ramach oferty, co wskazuje na to, że w tych szkołach liczba uczestników nie została ograniczona. W 7% przypadków obowiązuje kolejność

zgłoszeń spowodowana limitami dostępnych miejsc. Zaledwie w 3% przypadków ma znaczenie wiek ucznia – uczniowie starsi mają pierwszeństwo wyboru przed uczniami młodszymi.

W 8% deklaracji nauczycieli WF obowiązuje inny dobór na zajęcia do wyboru dla uczniów, m.in. czwarta godzina prowadzona jest w zespołach klasowych, decyduje większość w zespole klasowym, klasa ma prawo wyboru zajęć dodatkowych przez demokratyczny wybór, wybory mogą zmieniać, jest to rekreacyjna forma zajęć.

Wykres 22. Sposób naboru uczniów do grup zajęciowych na zajęcia wybierane przez uczniów, w przypadku ograniczonej liczby miejsc na zajęciach

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach IV–VI (n=441).

4.6. Dostosowywanie zajęć do potrzeb uczniów

Nauczyciele dostosowują metody pracy z uczniem na zajęciach WF do ich indywidualnych możliwości. Dostosowanie wymagań do indywidualnych możliwości ucznia bywa konieczne ze względu np. na: nadwagę, wzrost czy też dysfunkcje narządu ruchu. W takich przypadkach nauczyciele WF uczący tego przedmiotu na pierwszym etapie edukacyjnym, istotnie częściej indywidualizują swoje podejście do ucznia niż nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej (57% nauczycieli WF i 42% nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej). Wzrost ucznia (niski bądź wysoki) nie wpływa na częstszą indywidualizację zajęć sportowych. Mniej niż ¼ nauczycieli obu typów dopasowuje indywidualnie zajęcia do uczniów ze względu na ten czynnik. Dysfunkcje narządów ruchu uczniów są powodem do dostosowania treści nauczania do indywidualnych możliwości uczniów dla jednej trzeciej nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej (33%) oraz nauczycieli WF (39%).

Wykres 23. Indywidualizacja zajęć sportowych

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF (n=79) i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej (n=758) w klasach I-III

4.7. Opinie o skuteczności zajęć wychowania fizycznego

Opinie o skuteczności zajęć wychowania fizycznego są dość spójne. Prawie wszyscy nauczyciele (99%) deklarują, że zajęcia WF uczą współpracy z rówieśnikami i uczniowie chętnie w nich uczestniczą. Uczniowie, zdaniem nauczycieli, czują się na zajęciach WF bezpiecznie, a zajęcia te zwiększają wiarę uczniów w ich możliwości (98%). 96% badanych widzi pozytywny wpływ zajęć z WF na zachowanie uczniów na innych lekcjach.

Ponad połowa (57%) nauczycieli WF zgodziła się ze stwierdzeniem, iż niewłaściwie prowadzone zajęcia na wcześniejszych etapach edukacyjnych mają swoje odzwierciedlenie w bardzo dużej liczbie uczniów zwolnionych z lekcji WF na podstawie orzeczeń lekarskich. Oznacza to, iż uczniowie mając złe lub przykre doświadczenia z zajęć WF w przeszłości, unikają brania udziału w nich, korzystając z możliwości zwolnienia lekarskiego.

Nauczyciele WF szkół podstawowych nie postrzegają swoich lekcji jako ujawniających różnice między uczniami. ¼ badanych (75%) nie zgadza się ze stwierdzeniem, iż uczniowie w czasie lekcji WF są dyskryminowani przez innych uczestników zajęć. Jeszcze większa grupa respondentów (81%) z tym, że zajęcia WF powodują wykluczenie uczniów z grupy. 80% nauczycieli nie zgadza się, że zajęcia z WF narażają uczniów na kontuzje i niebezpieczeństwo. Zdaniem 93% badanych, uczniowie lubią rywalizację sportową i chętnie uczestniczą w zajęciach WF.

Tabela 5. Opinia nauczycieli na temat skuteczność zajęć WF

	Zgadzam się	Nie zgadzam się
Zajęcia z WF uczą współpracy z rówieśnikami	99%	1%
Uczniowie chętnie uczestniczą w zajęciach WF	99%	1%
Uczniowie bezpiecznie czują się na zajęciach WF	98%	2%
Zajęcia z WF zwiększają wiarę uczniów w swoje możliwości	98%	2%
Zajęcia z WF wpływają pozytywnie na zachowanie uczniów na innych lekcjach	96%	4%
Niewłaściwie prowadzone zajęcia na wcześniejszych etapach edukacyjnych mają swoje odzwierciedlenie w bardzo dużej liczbie uczniów zwolnionych z lekcji WF na podstawie orzeczeń lekarskich	57%	43%
Niektórzy uczniowie na zajęciach WF są dyskryminowani przez innych	25%	75%
Zajęcia z WF narażają uczniów na niebezpieczeństwo i kontuzje	20%	80%
Zajęcia z WF mogą powodować wykluczenie niektórych uczniów z grupy	19%	81%
Uczniowie nie lubią rywalizacji sportowej	7%	93%
Uczniowie niechętnie uczestniczą w zajęciach WF	7%	93%

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach IV–VI (n=441)

Nie ma znaczących różnic między nauczycielami: nauczyciele bez względu na cechy demograficzne dostrzegają pozytywne skutki wychowawcze zajęć WF oraz nie dostrzegają żadnych zagrożeń wychowawczo-społecznych związanych z lekcjami WF.

5. Opinie nauczycieli o umiejętnościach uczniów

Największy przyrost sprawności fizycznej dzieci osiągają w wieku pięciu-sześciu lat. Prawdopodobnie z tego powodu wiek przedszkolny jest określany w literaturze biomedycznych podstaw rozwoju jako „złoty wiek” motoryczności dziecka (Woynarowska i in 2010). W tym czasie doskonalą się motoryka duża i mała: dzieci poruszają się swobodnie, biegają, skaczą, nabywają umiejętność rzucania i łapania piłki, uczą się jeździć na rowerze, łyżwach, wspinają się, doskonalą sprawności manualne, a także prakcję (np. posługiwanie się widelcem, kredkami, pędzelkiem, nożyczkami) (Bogdanowicz 2010, str. 10). W kolejnych latach życia następuje okres doskonalenia i wzbogacania podstawowych form ruchu: chwytów, wspinania, skoków, biegów, pełzania. Uczniowie zaczynają łączyć chwytanie przedmiotów z biegiem, chwytu z rzutem, rzutu z rozbiegiem itp. Dla tego też podstawa programowej weryfikuje rozwój tych umiejętności. Nauczyciele uczestniczący w badaniu dokonali oceny umiejętności uczniów na koniec szkoły podstawowej, analizując 5 obszarów umiejętności opisanych w podstawie programowej.

5.1. Opinie nauczycieli o umiejętnościach uczniów na koniec I etapu edukacyjnego

Nauczycieli wychowania fizycznego i edukacji wczesnoszkolnej poproszono o ocenę umiejętności uczniów zgodnie z zadaniami, jakie stawia przed uczniami nowa podstawa programowa wychowania fizycznego. Deklaracje te pozwalają wskazać problemy, które dostrzegają nauczyciele w realizacji wymagań. Problemy te niekoniecznie musi być tożsame z faktycznym poziomem umiejętności uczniów, ale są ważną przesłanką wskazującą na trudności w realizacji zapisów podstawy⁹.

Według deklaracji nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i WF niemal wszyscy uczniowie na zakończenie I etapu edukacyjnego posiadali wymagane w podstawie programowej umiejętności. Podobnie oceniają umiejętności uczniów oba typy respondentów (edukacji wczesnoszkolnej i WF). Gorzej umiejętności uczniów w obszarze ćwiczeń z wykorzystaniem piłki (rzucanie, toczenie, kozłowanie) ocenili nauczyciele WF, przy czym różnice pomiędzy wskazaniami nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej i WF są nieznaczne.

⁹ Warto podkreślić, że istnieją badania weryfikujące faktyczne umiejętności uczniów. Szczególnie cennych informacji dostarczają zwłaszcza badania zainicjowane w ostatnich latach przez Kuratora Oświaty w województwie świętokrzyskim. Ze względu na złożoność i kosztowność przeprowadzenia takiego badania w skali ogólnopolskiej w badaniu IBE nie zdecydowano się włączyć pomiaru umiejętności uczniów.

Tabela 6 Umiejętności sprawnościowe uczniów na koniec III klasy

	Zgadzam się		Nie zgadzam się	
	EW	WF	EW	WF
Toczyć piłkę	99%	100%	1%	
Pokonać naturalny tor przeszkód	98%	100%	2%	
Pokonać sztuczny tor przeszkód	99%	99%	1%	1%
Chwytać piłkę	98%	97%	2%	3%
Rzucać piłką na odległość	98%	96%	2%	4%
Rzucać piłką do celu	98%	95%	2%	5%
Pokonać kombinowany tor przeszkód	96%	95%	4%	5%
Wykonywać ćwiczenia równoważne z wykorzystaniem naturalnych i sztucznych przyrządów	94%	95%	6%	5%
Kozłować piłką	95%	94%	5%	6%

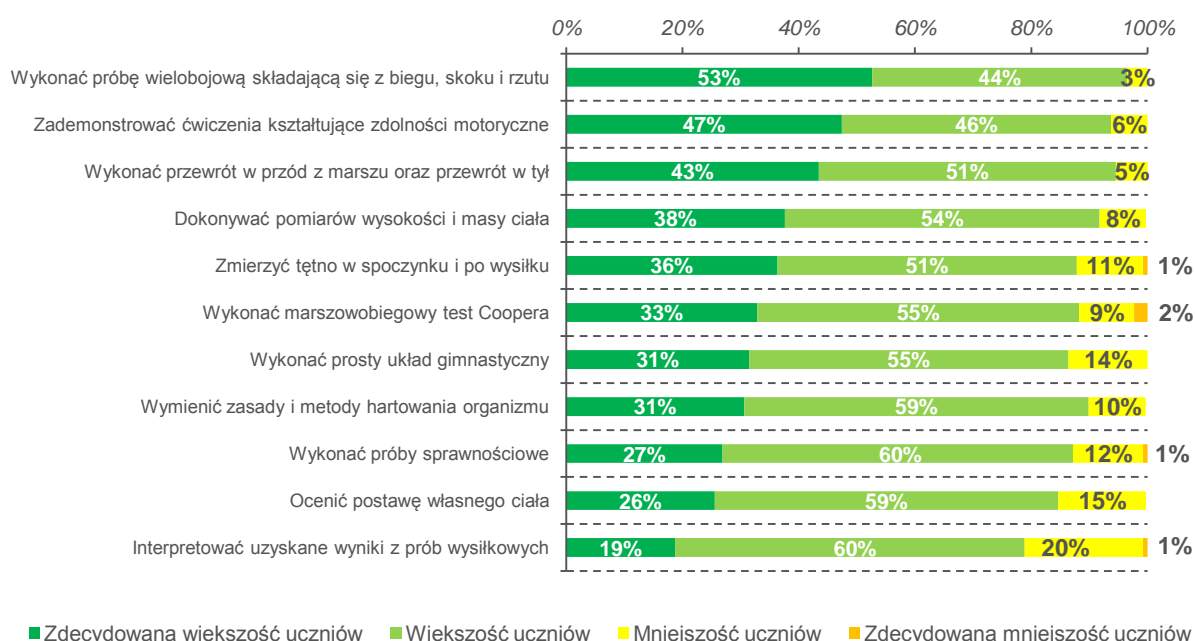
Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele klas I-III: WF (n=79) i edukacji wczesnoszkolnej (n=758).

5.2. Opinie o zdolnościach motorycznych uczniów klas IV–VI

Zgodnie z deklaracjami ankietowanych nauczycieli wychowania fizycznego klas IV–VI uczniowie na zakończenie VI klasy nabyli umiejętności z zakresu wychowania fizycznego opisane w podstawie programowej, przewidziane dla tej grupy wiekowej.

W ocenie nauczycieli najwięcej trudności uczniom przynosi samodzielna interpretacja uzyskanych wyników z prób wysiłkowych, ocena postawy własnego ciała, wykonanie układu gimnastycznego, wykonanie próby sprawnościowej, dokonanie pomiaru tętna oraz wymienienie zasady hartowania organizmu.

Wykres 24 Diagnoza sprawności i rozwoju fizycznego uczniów określone podstawą programową dla szkół podstawowych

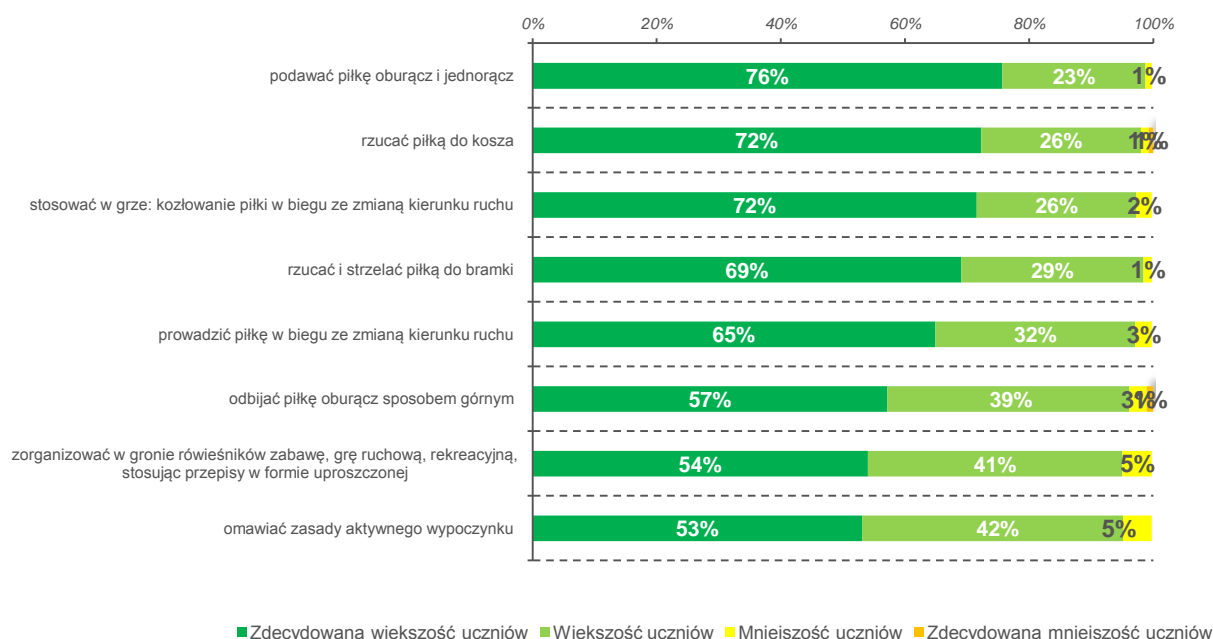

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach IV–VI (n=441).

5.3. Sporty całego życia i wypoczynek

Do sportów, które zostały uznane za takie, które można uprawiać w formie rekreacyjnej przez całe życie, należą bez wątpienia sporty zespołowe (np.: siatkówka, koszykówka). Podstawa programowa podkreśla ich integracyjny aspekt, zwracając jednocześnie uwagę na konieczność rozwoju kompetencji organizacyjnych w zakresie sportów zespołowych.

Wykres 9 Kompetencje uczniów w zakresie organizacji zabaw pozalekcyjnych

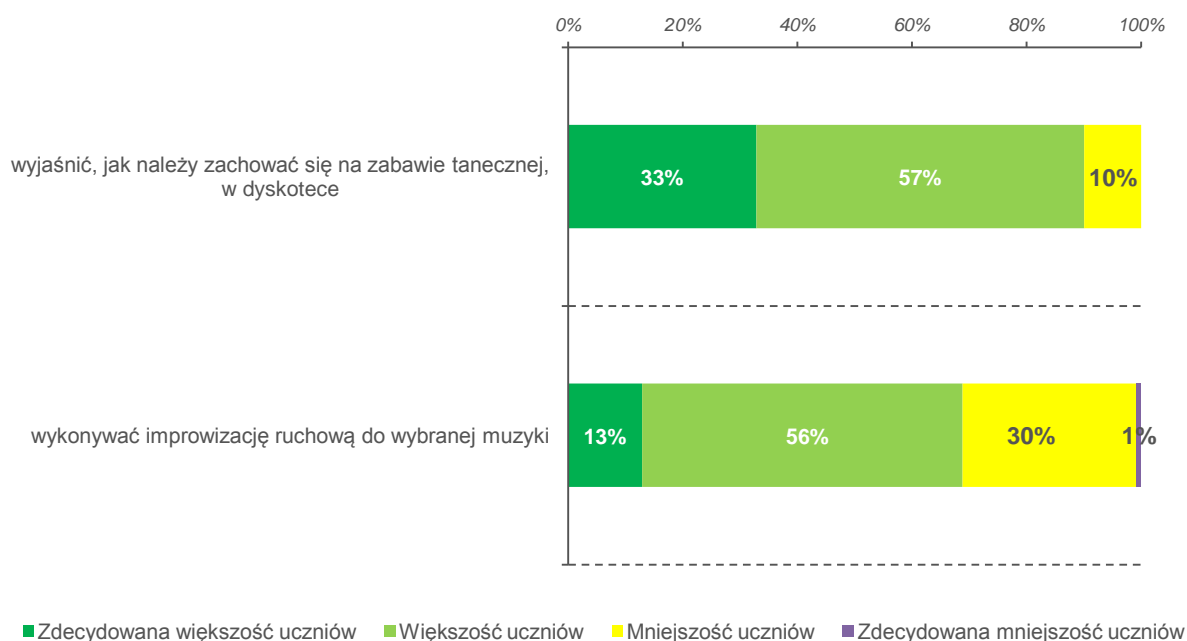
Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach IV–VI (n=441).

Ocena indywidualnych umiejętności uczniów w sportach zespołowych oraz rozwój kompetencji organizacyjno-integracyjnych również i w tych obszarach nie koreluje z płcią, stopniem awansu zawodowego nauczycieli, ani stażem pracy.

5.4. Bezpieczna aktywność fizyczna i higiena osobista

Zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa podczas zajęć WF są fundamentalną kwestią. Z odpowiedzi (11%, połączone odpowiedzi „mniejszość uczniów” i „zdecydowana mniejszość uczniów”) nauczycieli wynika, iż uczniowie 11-13 letni, najłbiej radzą sobie ze sposobami postępowania w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia. Przyczyn braku dostatecznej wiedzy wśród uczniów w obszarze bezpieczeństwa, nie należy doszukiwać się w realizacji zapisów podstawy programowej, a raczej w ograniczeniach spowodowanych wiekiem uczniów.

Wykres 26. Umiejętności taneczne uczniów

Źródło: badanie CAWI. Podstawą procentowania: nauczyciele WF w klasach IV–VI (n=441).

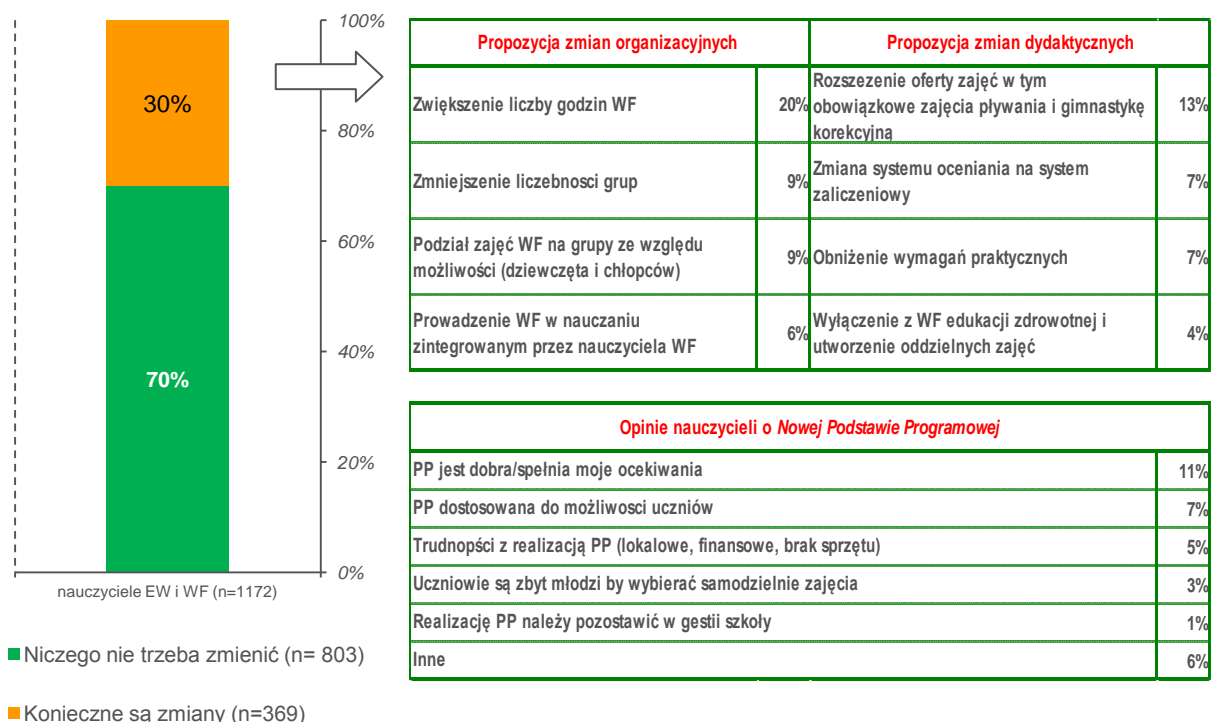
Respondenci najniżej oceniają gotowość uczniów do wykonania improwizacji ruchowej do wybranej muzyki.

6. Zmiany w podstawie programowej proponowane przez nauczycieli

Nauczycieli WF i edukacji wczesnoszkolnej oraz dyrektorów poproszono o wskazanie zapisów podstawy, które ich zdaniem nie sprawdzają się w praktyce. Dla łatwiejszej interpretacji podzielono wypowiedzi respondentów pomiędzy trzy obszary: organizacyjny, dydaktyczny i ogólny. Jednym z postulatów wysuniętych przez respondentów było wyodrębnienie edukacji zdrowotnej z bloku edukacji fizycznej.

Można domniemywać, że nauczyciele wychowania fizycznego po pierwsze mogą jeszcze nie mieć ugruntowanej **teoretycznej koncepcji przekazywania** uczniom zalet codziennej, pozaszkolnej aktywności fizycznej i jej wpływu na ogólny stan zdrowia. Istotny jest tutaj brak opracowań, **materiałów, treści nauczania, wskazań, zaleceń odnośnie tego, co należy uczniom w tym okresie edukacyjnym przekazywać**. Po drugie, potrzebę przesunięcia zagadnień edukacji zdrowotnej do innych zajęć lekcyjnych można również upatrywać w braku przygotowania do nauczania tych treści **na studiach**. **Po trzecie** – w koncentracji nauczycieli na realizacji założeń podstawy programowej w zakresie sportowym. Niestety przekonanie się, czym podyktowana jest taka sugestia nauczycieli, wymagałoby przeprowadzenia odrębnego badania. Można natomiast przypuszczać, że przekonania nauczycieli w tej sprawie mogą wynikać ze słabej współpracy między nauczycielami oraz niedostrzegania przez nich, że wprawdzie wychowanie fizyczne jest przedmiotem wiodącym w realizacji edukacji zdrowotnej, to wymagania odnoszące się do edukacji zdrowotnej znajdują się także w podstawie programowej przyrody. Wskazuje to też na potrzebę promowania i rozbudowania poradników dydaktycznych (tego typu poradniki są dostępne np. na stronach ORE)

Wykres 10. Odpowiedzi respondentów na pytanie: „Co zmieniłby(łaby) Pan(i) w podstawie programowej WF?”

Źródło: badanie CAWI. Podstawa procentowania: nauczyciele WF w klasach I–VI i nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej (n=1172).

6.1. I BLOK TEMATYCZNY – ZMIANY ORGANIZACYJNE

1. Zwiększenie liczby godzin WF

„Zwiększyć liczbę godzin do 5 tygodniowo kosztem np. religii...”

„Cztery godziny zajęć z WF-u w dzisiejszych czasach to zdecydowanie za mało! Uważam, że najlepszym wariantem było by wprowadzenie zajęć z WF-u zgrupowanych po dwie jednostki lekcyjne trzy razy w tygodniu...Jedna godzina to za mało patrząc na czas, który jest marnowany na dojazd na salę gimnastyczną, zmianę stroju sportowego i czynności organizacyjne... Dlatego ważna rola zajęć WF-u jest budowanie świadomości potrzeby ruchu systematycznego...co nie jest możliwe do uzyskania podczas zajęć na sali gimnastycznej...Dlatego moim zdaniem tak ważna jest konieczność wprowadzenia przedmiotu teoretycznego reprezentującego cele WF-u i całościowej aktywności fizycznej... Tylko takie całościowe podejście może być gwarantem sukcesu w dobie współczesnych problemów cywilizacyjnych takich jak brak ruchu.”

„Zwiększyłbym do 5 godzin lekcji wychowania fizycznego w tygodniu oraz przynajmniej w 3 klasach lekcje wychowania fizycznego powinien prowadzić nauczyciel z odpowiednimi uprawnieniami.”

„Wprowadzić 5 godzinę jako trzecią obowiązkową do podstawy programowej, aby uczniowie mieli możliwość systematycznego ruchu codziennie.”

„Ćwiczenia powinny odbywać się codziennie w wymiarze 5 godzin w tygodniu.”

„Dodałabym jeszcze 5 godzinę do wyboru, już z konkretnym ukierunkowaniem na daną dyscyplinę sportową.”

„Zwiększyłabym ilość godzin WF w klasach I–III.”

„Jeszcze więcej zajęć ruchowych szczególnie dla klas I–III. Minimum 10 godzin tygodniowo łącznie z gimnastyką korekcyjną. Zwiększenie o jedną godzinę w tygodniu dla klas IV–VI.”

2. Zmniejszenie liczebności grup

„Pozostałabym tak jak jest, ale realizowałabym w mniejszych grupach.”

„Liczebność uczniów klasie.”

„Ograniczenie liczby uczniów na zajęciach WF.”

„Zajęcia WF w grupach do 15 osób.”

„(...) mniej licznej grupy na zajęciach”

„(...) wprowadziłabym podział klas na mniejsze grupy.”

„(...) mniejsza liczebność grup, co za tym idzie niełączenie klas typu Vab, Vcd ... „

„Zmniejszyłabym liczebność dzieci w grupie na zajęciach – na mniejszą.”

„W klasach I–III nie zmieniałabym nic w samej podstawie programowej. Zmiany wprowadziłabym w "zalecanych warunkach i sposobie realizacji": Wskazane jest, aby edukacja w klasach I–III szkoły podstawowej odbywała się w zespołach rówieśniczych liczących nie więcej niż 20 osób.”

„Zmniejszyłabym liczbę ćwiczących na lekcji – mniejsze grupy ćwiczących.”

„Zbyt liczne grupy uczniów.”

„Wprowadziłabym obligatoryjnie grupy maksimum do 20 osób na zajęciach. Wzbogaciłabym bazę i zaplecza szkoły w pomoce.”

3. Podział zajęć WF na grupy ze względu możliwości (dziewczęta i chłopcy)

„Podział na grupy. Zdecydowanie mniejsze grupy na zajęciach mogą z tych zajęć wynieść o wiele więcej niż takie np. 23 osobowe jak w mojej klasie.”

„Obowiązkowy podział na grupy chłopców oraz dziewcząt.”

„Obowiązkowy podział na chłopców i dziewczynki.”

„Podział na grupy, dziewczęta i chłopcy, większa ilość godzin.”

„Podział na grupy dziewcząt i chłopców.”

„Oddzielne zajęcia dla chłopców i dziewcząt.”

„Dziewczynki rozdzieliłabym od chłopców gdyż im są starsze tym więcej jest problemów w prowadzeniu lekcji: sprawność, siła, zainteresowania.

„Elementy mini piłki siatkowej w klasie iv podział na grupy dziewcząt i chłopców.”

„Zajęcia nawet w klasach I–III powinny być prowadzone z podziałem na grupy przez nauczycieli WF.”

„Zwiększył liczbę godzin WF i w klasie szóstej wprowadził podział na chłopców i dziewczyny, gdyż są zauważalne różnice w rozwoju fizycznym, motorycznym oraz poziomie umiejętności.”

„W klasach I–III - podział na grupy.”

„Obowiązkowy podział klasy na chłopców i dziewczyny.”

„Powinien być obowiązkowy podział klas na grupy dziewczynki i chłopców, zwiększenie wymagań opanowanych umiejętności z poszczególnych dyscyplin sportowych na danym etapie nauczania.”

„Dobrze byłoby, jeśli chłopcy i dziewczynki w klasach I–III mogli mieć chociaż 1 godzinę w tygodniu oddzielnie, aby bardziej dostosować zajęcia do ich zainteresowań.”

4. Prowadzenie WF w nauczaniu zintegrowanym przez nauczyciela WF

„Chciałabym, aby zajęcia z WF w kl. I–III, a przynajmniej II i III klasa prowadzili nauczyciele wychowania fizycznego.”

„Obowiązkowo prowadzenie lekcji w klasach I–III, czyli w pierwszym etapie kształcenia przez specjalistów – nauczycieli wychowania fizycznego!!! Panie z nauczania początkowego nie mają żadnego przygotowania do WF, nie mówią już o gimnastyce i przewrotach w przód. To jest w podstawie, ale nikt nie robi, bo się boi.”

„Nauczanie WF w klasach I–III przez nauczycieli wychowania fizycznego.”; „(...) żeby nauczyciele WF uczyli w klasach I–III”; „(...) więcej nauczycieli WF w klasach I–III”; „(...) uważam również, że WF w klasach I–III powinien prowadzić specjalista- nauczyciel WF.”; „(...) zatrudnienie nauczycieli WF w klasach I–III.”; „Więcej nauczycieli WF w klasach I–III.”

„(...) w 3 klasach lekcje wychowania fizycznego powinien prowadzić nauczyciel z odpowiednimi uprawnieniami.”

„Zatrudniłabym nauczyciela wychowania fizycznego z kwalifikacjami do wykonywanego zawodu.”

„Zatrudnić osobę z kwalifikacjami do nauki wychowania fizycznego.”

„Wprowadziłbym prowadzenie lekcji WF w klasach I–III przez nauczycieli uczących w starszych klasach.”

„Zajęcia nawet w klasach I–III powinny być prowadzone z podziałem na grupy przez nauczycieli WF.”

„Nauczanie wczesnoszkolne tj.: klasy I–III zajęcia z WF prowadzone przez nauczycieli wychowania fizycznego (...).”

„Wskazać szczegółowe i zrozumiałe dla nauczycieli kształcenia zintegrowanego priorytety wychowania fizycznego dla pierwszego i drugiego etapu edukacji.”

5. Zmiany w finansowaniu

„Nie, ja bym tutaj dołożyła więcej pieniędzy do takich wiejskich szkół, na zwiększenie dostępności dzieci. Bo jeżeli jest szesnaście wiosek oddalonych od tego docelowego, to te dzieci mają ograniczony dostęp. Nie zawsze są nauczyciele czy prowadzący przygotowani do tego, żeby w tych wsiach u nich, na tych świetlicach te zajęcia sportowe prowadzić. Na to nie ma pieniędzy. A myślę, że w takich miejscach jak to, ten dojazd jest ograniczeniem, bo myślę, że wiele zajęć odbywałoby się, no dużo większa ilość gdyby była możliwość dojazdu, żeby te dzieci mogły tutaj być. To jest, to uważam za największy problem.”

6.2. II BLOK TEMATYCZNY – ZMIANY DYDAKTYCZNE

1. Rozszerzenie oferty zajęć w tym obowiązkowe zajęcia pływania i gimnastykę korekcyjną

„Wprowadzanie obowiązkowej nauki pływania (poprzez dofinansowanie ze strony jednostki samorządowej).”

„Wprowadzenie gry szachy na zajęciach WF.”

„Wprowadziłabym w kl. I–III obowiązkowe zajęcia na basenie, gdyż młodsze dzieci w przeciwieństwie do kl. IV–VI, a zwłaszcza gimnazjalistów, z przyjemnością uczestniczyłyby w zajęciach na pływalni.”

„Wprowadzić dodatkowo naukę gry w szachy na lekcjach WF.”; „Wprowadzić grę w szachy.”

„Podstawa programowa powinna wymuszać na MEN dofinansowanie placówek oświatowych, aby była możliwość ćwiczeń na basenie w każdej szkole.”

„Rozszerzenie oferty dotyczącej realizacji innych dyscyplin sportowych.”

„Obowiązkowe zajęcia na basenie już od pierwszej klasy.”

„Obowiązkowe zajęcia na pływalni.”

„Wprowadzenie obowiązkowych zajęć na pływalni.”

„Gimnastyka podstawowa powinna być w większym stopniu i zdecydowanie propagowana na pierwszym etapie edukacji.”

„Większy nacisk na gimnastykę korekcyjną.”

„Wprowadzanie dyscyplin zimowych łyżwiarstwo, narciarstwo biegowe, zjazdowe.”

„Dodałabym więcej treści o tematyce "taniec i fitness".

„Zajęcia z piłki siatkowej należy wprowadzić również w IV klasie.”

„Jedną godzinę wychowania fizycznego powinna być przeznaczona na gimnastykę korekcyjną prowadzoną przez specjalistę.”

„Rozwój sportów masowych.”

„Więcej gimnastyki i wprowadziłabym ćwiczenia z drabinką koordynacyjną.”

„Większą możliwość realizacji dyscyplin możliwych do zrealizowania w placówkach bez zaplecza sportowego.”

„Zmiana, która według mnie powinna nastąpić, nie wiąże się bezpośrednio z treściami programowymi, ale uważam, że jest istotna. Dotyczy zajęć w klasie drugiej na basenie.”

„Większe możliwości uczestnictwa w różnych formach aktywności (bezpłatny dostęp do basenu, lodowiska itp.)”

2. Dopasowanie programu nauczania

„No według mnie na pewno chodziłoby o poszerzenie tych treści, co mówiliśmy na początku naszej rozmowy. Żeby jednak na etapie szkoły podstawowej było zróżnicowane bardziej. Żeby dzieci mogły posmakować każdej dyscypliny sportowej. Żeby dzieci mogły zobaczyć, co oni lubią. Bo jak mogą powiedzieć, że ja chcę coś, jak czegoś nie znam. Żeby mogli dotknąć, posmakować, poćwiczyć, a potem określić, czy ja chcę zajęcia pozalekcyjne, w którym kierunku pójdę, co ja chcę robić, w jakim kierunku chcę się rozwijać. To na pewno to.”

„Ja nie uważam, że ta podstawa programowa wymaga jakichś zmian. Myślę, że tam jest położony nacisk, zwłaszcza w szkole podstawowej na taki wszechstronny rozwój i o to chodzi, bo my musimy pamiętać o tym, że dzieciaki na etapie szkoły podstawowej jeszcze muszą rozwijać się wszechstronnie. Nie można ukierunkowywać ich w jakiś tam sposób, żeby rozwijać jedne partie mięśni kosztem tych drugich. Oni muszą na razie rozwijać się wszechstronnie, więc ta podstawa programowa temu sprzyja. Jak powiedziałam, planujemy utworzenie klasy sportowej, ale to będzie na etapie myślę dopiero gimnazjum, na podstawie tego, co mamy wyniesione z podstawówki, (...), ja jestem przeciwnikiem tego, żeby od najmłodszych lat dzieciaki w jakiś tam sposób już szykować na mistrzów. (...) uważam, że gdzieś to potem może się odbić na zdrowiu. Wolę jednak dzieci rozwinięte wszechstronnie, a zdrowe, także idziemy w tym kierunku i myślę, że ta podstawa programowa temu akurat sprzyja”

3. Zmiana systemu oceniania na system zaliczeniowy

„Odszedłbym od oceny na rzecz oceny opisowej branie pod uwagę przy ocenie przede wszystkim włożony wysiłek, przygotowanie do zajęć bez oceniania wyników na lekcjach wychowania fizycznego nie obowiązywały oceny, ale zaliczenia. Wystawienie uczniom stopni z tego przedmiotu to bardzo trudne zadanie.”

„Tylko w niewielkim stopniu można ocenić motorykę podstawową. Brak możliwości rzetelnej oceny i sprawdzenia możliwości dziecka w ramach sportów całego życia.”

„Zlikwidowałbym ocenianie. Zastosowałbym zaliczenie, obecność i kilka testów na zaliczenie.”

„Uczniowie z lepszymi możliwościami mogą uczęszczać na zajęcia dodatkowe, popołudniami i rozwijać swoje zainteresowania. Nie było by problemu z ocenianiem, ten ma taką a ten taką i wieczne pytanie – dlaczego? Nie wszystkie dzieci i niektórzy rodzice rozumieją zdanie ocenianie: dostosowanie do możliwości ucznia.”

„Zlikwidowałabym ocenianie uczniów, wówczas wielu z nich chętniej uczestniczyłoby w zajęciach. Wprowadziłabym zaliczanie sprawności, umiejętności.”

4. Obniżenie wymagań praktycznych

„Zrezygnowanie z testu Coopera w szkole podstawowej.”

„Wyrzuciłabym przewrót w przód.”

„To, aby zajęcia z użyciem rolek, roweru itp. były alternatywne, a nie obowiązkowe”.

„Usunąć z podstawy programowej zapis dotyczący nauki jazdy na rowerze, na wrotkach.”

„Wyrzuciłabym z podstawy programowej zapis dot. jazdy na rowerze i wrotkach, ponieważ szkoła nie dysponuje takim sprzętem.”

„W klasach I III nie ma możliwości realizowania treści: "jeździ np. na rowerze" ze względu na to, że dzieci nie mają karty rowerowej i nie mogą dotrzeć rowerami do szkoły. To jak to mamy realizować?!”

„Wyeliminował test Coopera nie ma on odzwierciedlenia a zawodach sportowych, uczniowie w szkole podstawowej biegają na dystansach do 1000 m.”

„Za duży nacisk na naukę tańca i gimnastykę, (uważam, że nauka przewrotów w życiu się nie przydaje), za mało czasu na zajęcia ogólnorozwojowe, gry zespołowe, gry i zabawy ruchowe, których powinno być zdecydowanie więcej.”

„Usunąłbym niektóre elementy diagnozy sprawności fizycznej np.: siła mięśni posturalnych i dolnego odcinka kręgosłupa. W treningu zdrowotnym mierzenie tętna w czasie spoczynku i po wysiłku, które jest niezwykle ciężkie zbadania, a po z tym na przyrodzie uczniowie już to robią tak jak i interpretacje wyników BMI.”

„Wyrzuciłabym tańce typu krakowiak, kujawiak...”

„Przeznaczyłabym więcej czasu na realizacji kolejnych "zagadnień", zmniejszając jednocześnie liczbę sprawności.”

5. Wyłączenie z WF edukacji zdrowotnej i utworzenie oddzielnych zajęć

„Elementy dotyczące zdrowia przenieść do edukacji przyrodniczej.”

„Przeniosłabym elementy edukacji zdrowotnej do edukacji przyrodniczej.”

„Pomiar tętna jest dla dzieci trudny, obecnie nawet międzynarodowa rada resuscytacji nie każe ratownikom badać tętna, tylko oddech.”

„Przede wszystkim wprowadziłbym odrębny przedmiot o nazwie p.. "zdrowie" (1 godzina tygodniowo), w ramach, której uczniowie poznaliby podstawowe zależności związane z funkcjonowaniem człowieka, oddziaływaniu treningu sportowego na organizm, poznali metody treningu, było by na nim omawiane wszystko to, co teraz jest "wciśnięte w Edukację zdrowotną", która zaśmieca podstawę programową z wychowania fizycznego i nie tylko!”

„Nadmierna ilość treści z edukacji zdrowotnej.”

„Edukację zdrowotną, to powinien być osobny przedmiot.”

„Temat: "Mierzymy się i ważymy". Dzieci z nadwagą nie lubią się ważyć, to prowadzi do niepotrzebnych frustracji.”

„Uważam, że treści dotyczące zażywania leków czy innych środków chemicznych nie powinny być realizowane na WF. Powinny być w treściach edukacji środowiskowej.”

„Dzieci nie są zbyt zainteresowane diagnozą zdrowotną, zdecydowanie wolą gry sportowe.”

6. Zmiany nie są konieczne

„Uważam, że zbyt częste zmiany też nie służą dobru. Tak że, jeżeli nauczyciel jest osobą myślącą, kreatywną, to zawsze może dostosować do potrzeb, możliwości zespołu. I w jakiś sposób, taki może no troszeczkę plastyczny, do pewnych treści się odnosić. Tak że niekonieczna jest jakaś oficjalna zmiana. Wystarczy troszeczkę myślenia i zaangażowania. Takie jest moje zdanie.”

„Nie no ja myślę, że tak jak to jest to na razie jest dobrze i tak to można by utrzymać takie częste zmiany to też nie jest korzystne prawda, bo człowiek już tam coś robi na ile to jest a za każdą zmianą różne tam jakieś sytuacje się robią wydaje mi się, że tak jak jest tak powinno zostać.”

6.3. III BLOK TEMATYCZNY – OPINIE NAUCZYCIELI O NOWEJ PODSTAWIE PROGRAMOWEJ

1. Podstawa programowa jest dobra/spełnia moje oczekiwania

„(...) obecna podstawa programowa jest odpowiednia i nie widzę potrzeby wprowadzania zmian.”

„Elastyczność podstawy daje wiele możliwości efektywnej pracy, nie zmieniałbym jej treści.”

„Podstawa Programowa jest wystarczająca.”; „(...) podstawa programowa jest dobra”; „(...) podstawa programowa jest odpowiednio przygotowana.”; „Wysoko oceniam nowa podstawę, bez uwag i zmian.”; „Raczej jestem zadowolona.”

„(...) podstawa jest dobrze sformułowana i tylko mieć dobrze wyposażoną salę i bawić się z dziećmi i ćwiczyć, uczyć gier i kultury sportowej, rywalizacji i współpracy.”

„Obecna podstawa programowa zawiera wszystkie ważne zagadnienia.”

„Uważam, że podstawa programowa spełnia zarówno oczekiwania uczniów jak i nauczycieli.”

„Moim zdaniem są w niej zawarte wszystkie potrzebne treści programowe.”

„Jeśli chodzi o WF, to podstawa programowa jest odpowiednio przygotowana.”

„Podstawa programowa jest dobra, ale mamy trudności z jej realizacją ze względu na brak pełnowymiarowej sali gimnastycznej.”

„(...) podstawa programowa spełnia moje i uczniów oczekiwania.”

„Jestem zdania, że podstawa programowa zapewnia harmonijny rozwój uczniów.”

„Myślę, że obecna podstawa programowa WF została dobrze zaprojektowana.”

„Podoba mi się nowa postawa, ale jak zawsze wszystko zależy od ludzi, którzy ją realizują.”

„Podstawa programowa z WF jest bardzo dobra. Wszystko zależy od kreatywności, zaangażowania nauczyciela i kontaktu z grupą.”

„Podstawę można stosować elastycznie w zależności od warunków szkolnych i to jest dobre.”

2. Podstawa programowa dostosowana do możliwości uczniów

„Podstawa programowa jest adekwatna do możliwości i umiejętności uczniów, a więc nic bym nie zmieniła.”

„(...) uważam, że jest odpowiednio dostosowana do grupy wiekowej.”

„Nowa podstawa programowa zapewnia właściwy rozwój fizyczny dzieci.”; „Uważam, że podstawa programowa zapewnia harmonijny rozwój dziecka.”; „W klasach I–III podstawa programowa spełnia zadania i jest dostosowana do możliwości uczniów.”

„Prowadzę zajęcia tak, by sprostać oczekiwaniom moich dzieci.”

„Podstawa programowa w pełni dostosowana jest do rozwoju psychofizycznego uczniów w klasach I–III.”

„Nowa podstawa programowa jest mobilizująca dla dzieci, podnosi ich świadomość zdrowotną, nie zmieniałabym.”

„Uważam, że podstawa programowa WF w klasach I–III jest dostosowana do potrzeb i możliwości psychofizycznych uczniów, jedyne co może niepokoić to ogólna tendencja do wydzielenia tych zajęć z ogólnej liczby zajęć edukacji wczesnoszkolnej w celu prowadzenia ich przez nauczycieli WF-u. Jak wiadomo zajęcia ruchowe w klasach I–III odbywają się nie tylko na sali gimnastycznej czy boisku w formie konkretnych ćwiczeń i gier, ale również w trakcie zajęć edukacyjnych w klasie czy też w terenie. Pozbawienie nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej możliwości dostosowania miejsca, czasu i rodzaju ćwiczeń, gier i zabaw do aktualnych potrzeb jest zaprzeczeniem kształcenia zintegrowanego. Często zajęcia fizyczne łączą się tematycznie z realizowanym materiałem i mają w klasach młodszych przede wszystkim formę zabawową, co pozwala uczniom (obecnie w klasach pierwszych – sześciolątkom) na łagodne przejście z etapu zabawy do zaplanowanego wysiłku fizycznego i zaspokojenie potrzeb psychofizycznych dostosowanych do tego wieku. Czy z sześciolątków chcemy zrobić olimpijczyków?”

„Zostawiłabym ją w tej formie, w jakiej obecnie obowiązuje. Uważam, że "podstawa" umożliwia spełnienie jej wymagań większości uczniów oraz ukazuje wielowątkowość sportu, czyli prawidłowy rozwój, ciekawą zabawę lub sportową rywalizację.”

3. Trudności z realizacją zapisów podstawy programowej (lokalowe, finansowe, brak sprzętu)

„(...) na to pytanie nie ma jednoznacznej realnej odpowiedzi, piękne i cenne założenia teoretyczne zawarte w podstawie programowej niestety mijają się z możliwościami praktycznymi np. lokalowymi szkoł, wymaganie cudów od wychowawców z jednoczesnym wytykaniem lenistwa nauczycieli w żaden sposób nie poprawi tej sytuacji moim skromnym zdaniem, to pytanie – w tej ankiecie, świadczy o pewnej ignorancji faktów, są szkoły takie jak moja ok 1100 uczniów na dwie sale gimnastyczne, na pewno są szkoły, w których jest podobna sytuacja i tylko jedna sala – co tu zmieniać i o czym rozmawiać, WF na korytarzu szkolnym to nie jest lekcja WF – w pełnym tego słowa znaczeniu.”

„WF przede wszystkim powinien być prowadzony w sali gimnastycznej – a jest to niestety niemożliwe. Szkoła powinna mieć odpowiednie zaplecze dla prowadzenia takich zajęć. Raz w tygodniu prowadzę zajęcia na sali a tak to na korytarzu szkolnym.”

„(...) nie w każdych warunkach możliwa jest realizacja sportów zimowych ze względu na brak sprzętu do uprawiania sportów zimowych często uniemożliwiają realizację podstawy warunki atmosferyczne (brak śniegu) powinny pozostać tylko bezpieczne gry i zabawy na śniegu, bo która szkoła jest wyposażona w łyżwy do jazdy figurowej i hokeja, sanki czy narty, a dzieci w domach nie posiadają takiego sprzętu poza tym na terenach nizinnych czy zjazd na sankach i nartach też jest nie do wykonania?”

„Zagadnienia związane z organizacją turystyki terenowej są trudne do zrealizowania, nie wszyscy uczniowie dysponują odpowiednim sprzętem, nie ma go też szkoła.”

„Podstawa programowa powinna wymuszać na MEN dofinansowanie placówek oświatowych, aby była możliwość ćwiczeń na basenie w każdej szkole.”

„Zalecanych treści nie zmieniałbym, należałoby tylko zapewnić prowadzącym nauczycielom bazę do realizacji treści zawartych w podstawie programowej. Wiadomo, bowiem, że trudno o dostęp do sali gimnastycznej, a pogoda nie zawsze sprzyja, aby ten WF przeprowadzić na boisku szkolnym.”

„Podstawa programowa jest napisana przez osoby zajmujące się teorią, a nie praktyką. Uczeń musi mieć motywację i bazę umiejętności do podejmowania aktywności w późniejszym etapie. Obecna podstawa programowa zmusza nauczyciela do wprowadzania coraz większej ilości wiedzy teoretycznej zamiast praktyki. Dodatkowo demotywujący jest sposób, w jaki nowa podstawa programowa zaleca ocenianie pracy ucznia na lekcji.”

„(...) wskazania, jak prowadzić WF, nie mając sali gimnastycznej.”

„Dofinansowanie do infrastruktury sportowej, tak żeby każdy uczeń mógł korzystać.”;
„Dofinansowanie np. do wyjazdów na basen i doposażenie sal.”

„Dostosować podstawę programową do możliwości kadrowych nauczycieli oraz bazy sportowej.”

4. Uczniowie są zbyt młodzi, by wybierać samodzielnie zajęcia

„Wskazania do prowadzenia zajęć fakultatywnych. pomysł ciekawy, natomiast trudny do wprowadzenia pod względem organizacyjnym, szczególnie w szkołach wiejskich.”

„(...) w podstawie programowej z wychowania fizycznego zostawiłabym system klasowo-lekcyjny w klasach IV–VI, gdyż na tym etapie dzieci uczą się i poznają różne dyscypliny sportowe i nie mają na ogół rozeznani, co właściwie wybierają. Szkoła podstawowa powinna służyć zapoznaniu dzieci ze wszystkimi dyscyplinami sportowymi a nie ukierunkowywać na jakieś konkretne. Na taki wybór jest czas na wyższych poziomach edukacji.”

„(...) system klasowo-lekcyjny jest moim zdaniem lepszy od tego z wyborem zajęć.”

„(...) godziny do wyboru przez uczniów, ponieważ i tak musimy je ograniczać ze względu na bazę szkoły i finanse, a często wybrane dyscypliny wykraczają poza realne możliwości szkoły. Stara podstawa dawała większe możliwości doboru planów pracy i wynikowych na zajęcia typowo sportowe, była łatwiejsza i bardziej czytelna i mimo wszystko dawała większą swobodę do organizacji zajęć sportowych i rekreacyjnych. Łatwiej też w starej podstawie programowej wpisywało się poszczególne zajęcia z planów wynikowych do dziennika.”

„Zmiana organizacji zajęć w podziale na zajęcia do wyboru przez uczniów.”

„W szkole podstawowej tylko realizacja i nauka elementów wszystkich dyscyplin, a dopiero od gimnazjum wybór. Choć jedną godzinę do wyboru można by stosować. Szczególnie, kiedy do szkoły będą chodziły wszystkie 6-latki.”

„W podstawie programowej z wychowania fizycznego zostawiłabym system klasowo-lekcyjny w klasach IV–VI, gdyż na tym etapie dzieci uczą się i poznają różne dyscypliny sportowe i nie mają na ogół rozeznania, co właściwie wybierają. Szkoła podstawowa powinna służyć zapoznaniu dzieci ze wszystkimi dyscyplinami sportowymi a nie ukierunkowywać na jakieś konkretne. Na taki wybór jest czas na wyższych poziomach edukacji.”

5. Zwiększenie autonomii programowej szkoły i nauczycieli

„Zlikwidował całą i dać szkole możliwość decydowania o rozwoju fizycznym uczniów.”

„Zlikwidować podział na bloki tematyczne.”

„Podstawa nie wprowadza nic nowego. Inaczej tylko nazywa rzeczy, które uczyło się od dawna. Więc w ogóle nie była potrzebna.”

„Większą dowolność w realizowaniu jej, wykorzystując bazę Szkoły.”

„(...) dostosować podstawę programowa do warunków i możliwości danej szkoły.”

6. Inne uwagi

„Zastanawiam się czy jest w ogóle potrzebna; wcześniej też były lekcje wychowania fizycznego i zajęcia dodatkowe; nie widzę większej różnicy między "dziś" a "dawniej.”

„Ogólna potrzeba ograniczenia biurokracji, więcej uczyć, mniej pisać.”

„Położyłabym większy nacisk na znaczenie i wagę zajęć wychowania fizycznego w życiu młodego człowieka. Myślę, że należałoby zwrócić się do rodziców o większe zrozumienie, a do nauczycieli innych przedmiotów o wyrozumiałość i większą chęć współpracy.”

„Poprosiłabym tylko rodziców, aby nie robili dzieciom krzywdy zwalniając go z lekcji wychowania fizycznego.”

„Lekcje wychowania fizycznego to przede wszystkim powinien być ruch, a nie teoretyzowanie.”

„Uwzględniając moje dotychczasowe doświadczenia w różnych sferach życia wiem, że wszelkiego typu konsultacje w Polsce są fikcją także wypisywanie w tym miejscu moich propozycji jest bezcelowe.”

„Negatywnie oceniam założenia podst. programowej. Napisana przez teoretyków bez dostatecznej wiedzy praktycznej.”

„I tak nie mam na to wpływu :-).”

„Zwiększyłabym liczbę godzin do 5 tygodniowo w II etapie. W etapie I obowiązkowe zajęcia pływackie dla wszystkich klas (I–III).”

7. Bibliografia

- Białecki I. (1996) Edukacja w zmieniającym się społeczeństwie. MEN, Warszawa. 4. Bielski J. (1999) Wychowanie fizyczne w zreformowanej edukacji. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne 5, s. 195-197.
- Bielski J. (2005) Metodyka wychowania fizycznego i zdrowotnego. Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków.
- Bogdanowicz M., Kalka D., Sajewicz-Radtke U., Radtke B. M. (2010). Bateria metod diagnozy rozwoju psychomotorycznego dzieci pięcio- i sześciolletnich.
- Bukowiec M. (1997) Kierunki przemian współczesnej edukacji a teoria i praktyka wychowania fizycznego. Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne 3, s. 104-109.
- Crum B. J. (2007) How to pave the road to a better future for physical education. Paper presented at the meeting of the physical education teachers at the PWSZ, Racibórz, Poland.
- Frołowicz T. (2002) Edukacyjne intencje nauczycieli wychowania fizycznego. Między deklaracjami a działaniami. AWF, Gdańsk.
- Hales, D. (2010). An Invitation to Health: Choosing to Change (International Edition)..Brooks/Cole Pub&Co.
- Hardman K. (2002a) Summary Report on Access to Physical Education and Sport: Children and Young People. !6 th Informal Meeting of European Sports Ministers. Warsaw.
- Hardman, K., (2002b). Council of Europe Committee for the Development of Sport (CDDS), European Physical Education/Sport Survey. Report on Summary of Findings. MSL-IM 16 (2002). Council of Europe, Strasbourg.
- Kelly L, Melograno V. (2004). Developing the Physical Education Curriculum an Achievement-Based Approach. Human kinetics.
- MEN (2009). *Podstawa programowa z komentarzami*, Warszawa: Ministerstwo Edukacji Narodowej.
- Raczek J., Mynarski W., Ljach W. (2010). Kształtowanie i diagnozowanie zdolności motorycznych. Podręcznik dla nauczycieli, trenerów i studentów. AWF Katowice 2002.
- Raczek J. (2010). Antropomotoryka. Teoria motoryczności człowieka w zarysie. PZWL, Warszawa,.
- Właźnik K. (2002) Zabawy i gry ruchowe dla dzieci w wieku 6-10 lat. Warszawa 2002.
- Dudkiewicz K., Konieczny T.: Wychowanie fizyczne w edukacji klas młodszych. Warszawa 2001.

Wojnarowska, B. (red.) (2014) *Organizacja i realizacja edukacji zdrowotnej w szkole: poradnik dla dyrektorów szkół i nauczycieli szkół ponadgimnazjalnych*. Ośrodek Rozwoju Edukacji.

Wojnarowska B., Kowalewska A., Izdebski Z., Komosińska K. (2010). Biomedyczne podstawy kształcenia i wychowania, .

Wojnarowska B., Kozłowski S., Kamińska K., Brzeziński M. (1982) Obciążenie wysiłkiem fizycznym na lekcjach wychowania fizycznego chłopców otyłych i bez nadwagi. „Wychowanie Fizyczne i Sport”, nr 3-4, str. 35-41.

Wojnarowska, B., Mazur, J., & Oblacińska, A. (2015). Uczestnictwo uczniów w lekcjach wychowania fizycznego w szkołach w Polsce. *Hygeia*, 50(1), 183-190.

Wróblewski, P. (2012). Realizacja podstawy programowej z wychowania fizycznego. Czego uczyimy? Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji. [<http://www.bc.ore.edu.pl/dlibra/doccontent?id=660>]